

การศึกษาวิเคราะห์ภูมินามของวัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

สารนิพนธ์
ของ
พระมหาสุววรรณ เกษจันทร์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
พฤษภาคม 2548
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๒๓๓.๓.๑๓๖
๘๖๖๔๐
๓.๖

การศึกษาวิเคราะห์ภูมินามของวัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

ของ

พระมหาสุววรรณ เกษจันทร์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
พฤษภาคม ๒๕๔๘

/ ๒๗๘๓๐๓

๒๒๗ ก.ค. ๒๕๔๘

สุวรรณ เกษจันทร์. (2548). การศึกษาวิเคราะห์ภูมินามของวัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร.

สารนิพนธ์ กศ.ม (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ไพบุลย์ ดวงจันทร์.

การศึกษาวិเคราะห์ภูมินามของวัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ครั้งนี้ มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและความหมายของภูมินามของวัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลเอกสารและข้อมูลสนามที่ผู้ศึกษารวบรวมด้วยตนเอง ซึ่งใช้วิทยาการในห้องถิ่นจำนวน 47 คน และเสนอผลการศึกษาโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า ในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร มีวัดทั้งสิ้นจำนวน 24 วัด จำแนกเป็น วัดในพุทธศาสนานิกายเถรวาท (วัดไทย) จำนวน 22 วัด วัดในพุทธศาสนานิกายมหายาน (วัดจีน) และ วัดในศาสนาซิกข์ อย่างละ 1 วัด แต่ละวัดมีประวัติความเป็นมายาวนาน และมีการเปลี่ยนแปลงภูมินามไปตามสภาพแวดล้อมหรือเหตุการณ์ตามยุคสมัย ทำให้มีจำนวนเรื่องราวอันเป็นประวัติความเป็นมาของภูมินามจำนวน 54 เรื่อง ซึ่งมีประเด็นอันเป็นที่มาของการตั้งภูมินาม 8 ประเด็น ตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) บุคคล สกุล และบรรดาศักดิ์ 2) ศาสนสถาน และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 3) พรรณไม้ ในท้องถิ่น 4) เหตุการณ์ตำนาน นิทานในท้องถิ่น 5) ลักษณะทางภูมิศาสตร์ 6) สิ่งก่อสร้างและสถานที่ในท้องถิ่น 7) การประกอบอาชีพ และเครื่องมือ และ 8) ตำแหน่งที่ตั้ง

ในด้านความหมายของภูมินาม พบว่าความหมายของภูมินามทั้ง 24 วัดที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน แสดงความหมายใน 3 ลักษณะ ตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ 1) แสดงความหมายถึงชื่อบุคคล สกุล และบรรดาศักดิ์ 2) แสดงความหมายถึงศาสนสถาน และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และ 3) แสดงความหมายถึง เหตุการณ์ ตำนาน นิทานในท้องถิ่น นอกจากนี้พบว่าบางวัดมีคำบอกชั้นและชนิดของวัดว่า วรวิหาร ราชวรวิหาร ราชวรมหาวิหาร แต่บางวัดไม่มี ซึ่งการมีและไม่มีคำบอกชั้นและชนิดของวัดจะแสดงความหมายที่แตกต่างกัน

AN ANALYSIS OF NAMES OF TEMPLES IN PHRANAKORN DISTRICT,
METROPOLITAN BANGKOK

AN ABSTRACT
BY
PHRAMAHA SUWAN KETJAN

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of education degree in thai
at Srinakharinwirot University
May 2005

Suwan Ketjan (2005). *An Analysis of the Names of Temples in Phranakorn District, Metropolitan Bangkok*. A Master's Project M.Ed (Thai). Bangkok: Srinakharinwirot University.
Advisor: Associate Professor Phaiboon Duangchan.

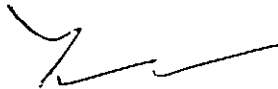
The research analyzed temple names in Phranakorn District in Metropolitan Bangkok to study the background and name meaning of the temple in such area. Documents and field research data which were given by local resource people were analyzed qualitatively. The research results were presented in a descriptive manner.

The results revealed that in Phranakorn District, there were 24 temples, which were divided into 22 Theravada Buddhist temples, one Mahayana Buddhist temple and one Sikh temple. Each temple had a long history. Its name underwent changes after its environmental force and historic event. There were 54 stories involving the history of the temple names. An analysis of the stories constituted eight aspirations to name a temple. The inspirations can be arranged from the highest to the lowest rate as the following: First, a temple was named after a person with his/her title. Second, it was after a holy place and/or a relic. Third, it was called after local vegetation. Fourth, it was after a local event, legend or folklore. Fifth, it was after a geographical typology. Sixth, it was after a construction or a local landmark. Seven, it was after an occupation. Finally, it was after a geographical site.

Regarding the meaning of the name, the meaning can be classified into three types from the highest to the least frequency as the following: The meaning was related to a person's name and his/her title. Secondly, it was involved with a holy place and /or a relic. Finally, it was related to an event, legend or folklore. In some cases, names included the type and class of the temple telling if a temple was a varavihara (a divine temple), rajavaravihara (a royal divine temple) or rajavaramahavihara (a great royal divine temple). The inclusion of the type and class of the temple also affected the meaning of the temple name.

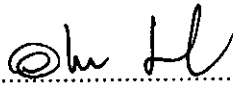
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ภูมินามของวัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ของ
พระมหาสุววรรณ เกษจันทร์ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

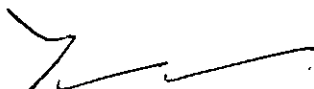
(รองศาสตราจารย์ไพบุลย์ ดวงจันทร์)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

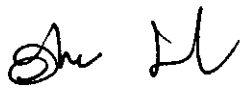
(รองศาสตราจารย์อัครา นุญทิพย์)

คณะกรรมการสอบ

ประธาน

(รองศาสตราจารย์ไพบุลย์ ดวงจันทร์)

กรรมการสอบสารนิพนธ์

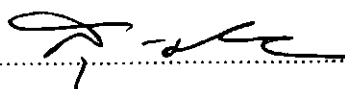
(รองศาสตราจารย์อัครา นุญทิพย์)

กรรมการสอบสารนิพนธ์

(อาจารย์พัชนี ไชติกเสถียร)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์

(รองศาสตราจารย์สุภา ปานเจริญ)

วันที่ 20 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2548

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยดีเพราะผู้ศึกษาได้รับความกรุณาอย่างยิ่ง จากรองศาสตราจารย์ ไพบูลย์ ดวงจันทร์ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้พยายามสละเวลาอันมีค่าในการให้คำแนะนำการจัดทำงานทุกขั้นตอน จนทำให้สารนิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์อัศรา บุญทิพย์ และท่านอาจารย์พัชนี โชติกลีเดีย ที่ได้กรุณาตรวจแก้ไขข้อบกพร่อง ตลอดจนให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ในการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณ คุณแม่อุบล ธาราสุข ผู้ให้การสนับสนุนในการศึกษาครั้งนี้ และขอขอบคุณ พระมหาสิทธิคมน์ สิทธิญาโณ พระธวัชชัย สิริวิชัย ที่มีส่วนร่วมในการช่วยจัดพิมพ์เอกสารข้อมูล ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ผู้ศึกษาขอน้อมบูชาคุณบิดามารดา ครูอาจารย์ทุกท่านที่ได้กรุณาสั่งสอน ให้ความรู้ ความคิด รวมทั้งสร้างสรรค์ผลงานอันทรงคุณค่า ซึ่งผู้วิจัยได้ประโยชน์ในการศึกษาในครั้งนี้

พระมหาสุวรรณ เกษจันทร์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
1.1 ภูมิหลัง	1
1.2 ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	3
1.3 ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	3
1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	3
1.6 วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ภูมินาม	6
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ภูมินาม	7
3 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษาและวิทยาการ	12
3.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา	12
3.1.1 ประวัติเขตพระนคร	12
3.1.2 อาณาเขตและที่ตั้ง	15
3.1.3 จำนวนประชากร แบ่งตามพื้นที่รายแขวง	17
3.1.4 การคมนาคม.....	17
3.1.5 ชุมชน	18
3.1.6 การศึกษา	21
3.1.7 ภูมิปัญญาท้องถิ่น	24
3.1.8 ศาสนาและประเพณี.....	26
3.1.9 เศรษฐกิจ	26
3.1.10 ลักษณะทางสังคม	27
3.2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวิทยาการ	28

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 วิเคราะห์ภูมินามของวัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร	31
4.1 วัดชนะสงคราม ราชวรมหาวิหาร	31
4.2 วัดตรีศกเทพ วรวิหาร.....	34
4.3 วัดเทพธิดาราม วรวิหาร	37
4.4 วัดนรนาถสุนทริการาม	39
4.5 วัดบวรนิเวศวิหาร ราชวรวิหาร	41
4.6 วัดบูรณศิริมาตยาราม.....	44
4.7 วัดปรีณายก วรวิหาร	46
4.8 วัดพระศรีรัตนศาสดาราม	48
4.9 วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร.....	50
4.10 วัดมหรณพาราม วรวิหาร	53
4.11 วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ราชวรมหาวิหาร	55
4.12 วัดมกุฏกษัตริยาราม ราชวรวิหาร.....	59
4.13 วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ราชวรวิหาร.....	61
4.14 วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม ราชวรวิหาร.....	64
4.15 วัดราชนัสดาราม วรวิหาร	67
4.16 วัดราชบูรณะ ราชวรวิหาร	69
4.17 วัดสามพระยา วรวิหาร	72
4.18 วัดสังเวชวิศยาราม วรวิหาร	75
4.19 วัดสุทัศนเทพวราราม ราชวรมหาวิหาร.....	78
4.20 วัดใหม่่อมตรส.....	81
4.21 วัดอินทรวิหาร	83
4.22 วัดเอี่ยมวรนุช.....	86
4.23 วัดทิพยวารีวิหาร	88
4.24 วัดศรีศุภวาราสังฆสภา.....	90

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	92
5.1 สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	92
5.2 อภิปรายผล	95
5.3 ข้อเสนอแนะ	97
 บรรณานุกรมเอกสาร	 99
บรรณานุกรมสัมภาษณ์	102
 ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์	 107

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนประชากร แบ่งตามพื้นที่รายแขวง	17
2 รายชื่อสถานศึกษาในเขตพระนคร ปีการศึกษา 2544	22
3 ภูมิปัญญาท้องถิ่น	24
4 รายละเอียดเกี่ยวกับวิทยากรผู้ให้ข้อมูลหลัก	28

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แผนที่เขตพระนครแสดงที่ตั้งและอาณาเขต.....	15
2 แผนที่เขตพระนครแสดงวัดที่ศึกษา.....	16
3 แสดงบริเวณวัดชนะสงคราม ราชวรมหาวิหาร.....	33
4 แสดงบริเวณวัดตรีทศเทพ วรวิหาร.....	36
5 แสดงบริเวณวัดเทพธิดาราม วรวิหาร.....	38
6 แสดงบริเวณวัดนรนาถสุนทริการาม.....	40
7 แสดงบริเวณวัดบวรนิเวศวิหาร ราชวรวิหาร.....	43
8 แสดงบริเวณวัดบูรณะศิริมาตยาราม.....	45
9 แสดงบริเวณวัดปรีณายก วรวิหาร.....	47
10 แสดงบริเวณวัดพระศรีรัตนศาสดาราม.....	49
11 แสดงบริเวณวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร.....	52
12 แสดงบริเวณวัดมหรณพาราม วรวิหาร.....	54
13 แสดงบริเวณวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ราชวรมหาวิหาร.....	58
14 แสดงบริเวณวัดมกุฏกษัตริยารามราช วรวิหาร.....	60
15 แสดงบริเวณวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ราชวรวิหาร.....	63
16 แสดงบริเวณวัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม ราชวรวิหาร.....	66
17 แสดงบริเวณวัดราชนัสดาราม วรวิหาร.....	68
18 แสดงบริเวณวัดราชบูรณะ ราชวรวิหาร.....	71
19 แสดงบริเวณวัดสามพระยา วรวิหาร.....	74
20 แสดงบริเวณวัดสังเวชวิศยาราม วรวิหาร.....	77
21 แสดงบริเวณวัดสุทัศนเทพวราราม ราชวรมหาวิหาร.....	80
22 แสดงบริเวณวัดใหม่อมตรส.....	82
23 แสดงบริเวณวัดอินทรวีหาร.....	85
24 แสดงบริเวณวัดเอี่ยมวรบุษ.....	87
25 แสดงบริเวณวัดทิพย์วารัวิหาร.....	89

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลัง

ในปัจจุบัน การศึกษาเรื่องสังคม วัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ความเป็นมาของถิ่นที่อยู่อาศัยนั้นมีความสำคัญและจำเป็นมาก เพราะจะช่วยให้บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องท้องถิ่นที่ตนอาศัยเป็นอย่างดี ซึ่งทำให้ทราบในอดีตมีความเป็นมาอย่างไร ปัจจุบันกำลังเป็นอย่างไร และอนาคตจะเป็นอย่างไรต่อไป

ความคิดเรื่องการศึกษาสังคม วัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ความเป็นมาของท้องถิ่นดังกล่าวนี้ สงวน อ้นคง (2514 : 3) ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า "ประชาชนของแต่ละประเทศย่อมมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงเรื่องราว สภาพความเป็นอยู่ และเหตุการณ์ภายในประเทศของตนเองทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อให้ทราบว่าในจังหวัดหนึ่งๆ มีภูมิประเทศอย่างไร มีประวัติความเป็นมาและเรื่องราวในพงศาวดาร กับทั้งโบราณสถานโบราณวัตถุเป็นอย่างไรบ้าง" การศึกษาเรื่องทำนองนี้ ปิวย อึ้งภากรณ์ (2514 : 13) ได้ให้ความเห็นว่า "วิธีการศึกษาควรจะเน้นไปในทางการศึกษาไทยคดี ทั้งในด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ และถ้าเราไม่ศึกษาวิจัยเรื่องราวของเราเอง ปล่อยให้ผู้อื่นเขาศึกษา นอกจะน่าละอายแล้ว เชื่อแน่ว่าผู้อื่นเขาจะสามารถศึกษาเรื่องราวของเราได้ถูกต้องเท่าเรานั้นย่อมทำไม่ได้ อีกประการหนึ่ง การศึกษาเรื่องราวของไทยจะอำนวยประโยชน์แก่สังคมไทยได้เป็นอย่างมาก"

วัดหรืออารามในพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงความเป็นไทย กล่าวคือ เมื่อชาวไทยยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา ก็ย่อมเกิดวัดอันเป็นที่อยู่อาศัยของสงฆ์ขึ้นด้วย และการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนต้องเกี่ยวข้องกับวัดตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น พุทธศาสนิกชนต้องไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัด มีส่วนทำให้ผูกพันกับวัดในทางวัฒนธรรมประเพณี และที่สำคัญวัดมีความสำคัญมากในฐานะเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธ ส่วนพระสงฆ์ก็เป็นที่รวมศรัทธาและเป็นผู้นำของชุมชนไปด้วย ดังนั้น วัดจึงกลายเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งนับได้ว่าวัดเป็นสถาบันที่ทำประโยชน์ให้กับชุมชนเป็นอย่างมาก ทรรศนะดังกล่าว พระราชวรมณี (2527 : 205-206) ได้แสดงให้เห็นบทบาทของวัดว่า

บทบาทของวัดได้มีการพัฒนาขึ้นตามลำดับของเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย วัดและพระสงฆ์มีบทบาทเกี่ยวกับความเป็นอยู่ทุกอย่าง และทุกกระแ่งแห่งชีวิตของประชาชน เช่น เป็นสถานศึกษา เป็นสถานสงเคราะห์ เป็นสถานพยาบาล เป็นที่พักผ่อนคนเดินทาง เป็นสโมสร เป็นสถานบันเทิง เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม เป็นสถานที่ไกลเกลี่ยข้อพิพาท เป็นคลังพัสดุ เป็นที่ประกอบพิธีกรรม ตลอดจนเป็นศูนย์กลางการบริหารหรือการปกครอง วัดจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้การรวมตัวของชุมชนในสังคมที่มีประชากรต่างเชื้อชาติ ต่างวัฒนธรรม ย่อมเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดลัทธิความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกัน เช่น ชุมชนชาวชีกซ์ที่นับถือลัทธิความเชื่อทางศาสนาชีกซ์ก็มีการสร้างศาสนสถานหรือวัดชีกซ์ เพื่อเป็นจุดศูนย์กลางของการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ทำให้เห็นการดำรงชีวิตที่แตกต่างไปจากชุมชนอื่น หรือชาวไทยเชื้อสายจีนที่รวมตัวกันเป็นหมู่คณะ มีการสืบทอดวัฒนธรรมและระเบียบแบบแผนจากอดีตสู่ปัจจุบัน ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี และการยอมรับวัฒนธรรม อันเป็นสาเหตุให้เกิดศาสนสถาน ที่เรียกกันว่าวัดจีน ซึ่งเป็นศาสนสถานในพุทธศาสนานิกายมหายาน เพื่อเป็นจุดศูนย์กลางของการประกอบพิธีกรรมและพบปะสังสรรค์ของชุมชน จากเหตุผลดังกล่าว วัดหรือลัทธิที่เกิดขึ้นในสังคมจึงมีหลากหลายตามลักษณะของชุมชนที่มีวิถีชีวิตแตกต่างกัน

จากที่วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย วัดในเมืองไทยจึงได้กลายเป็นสิ่งจำเป็นในชุมชนที่ขาดเสียมิได้ ทุกชุมชนต้องมีวัดประจำเป็นของตนเอง เพราะถ้าไม่มีวัดประจำชุมชน เมื่อต้องการจะทำบุญหรือพิธีกรรมก็ต้องไปที่วัดของชุมชนอื่น ซึ่งเป็นการไม่สะดวก ฉะนั้น ชุมชนทุกแห่งจึงต้องมีวัดประจำชุมชนของตนเอง

สำหรับในกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันมีวัดซึ่งกล่าวเฉพาะวัดไทยจำนวนทั้งสิ้น 434 วัด กระจายอยู่ในพื้นที่ทั้ง 50 เขตของกรุงเทพมหานคร กล่าวเฉพาะในเขตพระนครซึ่งเป็นเขตที่ผู้ศึกษาสนใจศึกษา ในเขตนี้มีวัดทั้งวัดไทย วัดจีน และวัดของชาวชีกซ์ รวม 24 วัด นับเป็นเขตที่มีวัดมากเป็นอันดับที่ 6 ในกรุงเทพมหานคร แม้ว่าเขตนี้ไม่ใช่เป็นเขตที่มีวัดมากที่สุด แต่เนื่องจากเขตนี้เป็นแหล่งชุมชนเก่า มีประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการสร้างบ้านแปลงเมืองมายาวนาน จึงมีวัดหลายวัดที่มีชื่อเสียงทางประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยว เป็นที่รู้จักกันทั่วไปของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เช่น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามฯ ซึ่งถือกันว่าเป็นวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เพราะวัดแห่งนี้สร้างขึ้นเมื่อต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นวัดที่สร้างขึ้นเคียงคู่กับพระบรมมหาราชวัง และเป็นวัดประจำรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ วัดบวรนิเวศวิหารฯ เป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) สมัยที่ทรงผนวชอยู่ได้ประทับอยู่จำพรรษา และยังเป็นที่พักของพระมหากษัตริย์ตลอดถึงเชื้อพระวงศ์ในสมัยที่ได้ทรงผนวชอีกหลายพระองค์ เป็นต้น นอกจากนี้การกำหนดภูมินามของวัด

บริเวณเขตพระนครยังได้อาศัยลักษณะทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และประวัติศาสตร์อันเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์มากำหนดภูมินามของวัด ดังนั้น การศึกษาวิเคราะห์ภูมินามของวัดในเขตพระนครและรวบรวมไว้เป็นหลักแหล่งจึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญมาก

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมา ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาวิเคราะห์ภูมินามของวัดในเขตพระนครทั้ง 24 วัด โดยคาดว่าจะมีประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชน วัฒนธรรมและประเพณี การท่องเที่ยว ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการศึกษาภูมินามของท้องถิ่นอื่น ๆ ต่อไป

1.2 ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อให้ทราบที่มาและความหมายภูมินามของวัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

1.3 ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ทำให้ทราบที่มาและความหมายภูมินามของวัดเพื่อใช้ในการค้นคว้าอ้างอิงในห้องสมุดและเป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว อันจะเป็นฐานข้อมูลที่รวบรวมไว้เป็นหลักแหล่งและถูกต้องให้แก่ผู้สนใจศึกษาเรื่องราวของภูมินามในท้องถิ่นอื่นและภาคต่อต่อไป

1.4 ขอบเขตการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ศึกษาวิเคราะห์ชื่อวัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ทั้ง 24 วัด ดังนี้

1. วัดชนะสงคราม ราชวรมหาวิหาร	2. วัดตรีทศเทพ วรวิหาร
3. วัดเทพธิดาราม วรวิหาร	4. วัดนรนาถสุนทริการาม
5. วัดบวรนิเวศวิหาร ราชวรวิหาร	6. วัดบูรณศิริมาตยาราม
7. วัดปรินายก วรวิหาร	8. วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
9. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร	10. วัดมหรณพาราม วรวิหาร
11. วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ราชวรมหาวิหาร	12. วัดมกุฏกษัตริยาราม ราชวรวิหาร
13. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ราชวรวิหาร	14. วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม ราชวรวิหาร
15. วัดราชนันทาราม วรวิหาร	16. วัดราชบูรณะ ราชวรวิหาร
17. วัดสามพระยา วรวิหาร	18. วัดสังเวชวิศยาราม วรวิหาร
19. วัดสุทัศนเทพวราราม ราชวรมหาวิหาร	20. วัดใหม่อมตรส
21. วัดอินทรวรวิหาร	22. วัดเอี่ยมวรณัฐ
23. วัดทิพย์วาริวิหาร (จินนิกาย)	24. วัดศรีครุฑวราสังหส์ภา (วัดซิกข์)

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิเคราะห์ภูมินามของวัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานครครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาภูมินามหรือชื่อของวัดทั้งที่เป็นชื่อทางการและชื่อที่ชาวบ้านเรียกกันทั่วไป

1.6 วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามลำดับดังนี้

1.6.1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาจะศึกษาทั้งเอกสารที่ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวิเคราะห์ภูมินามเพื่อใช้ในการกำหนดหัวข้อสารนิพนธ์ รวมทั้งเอกสารที่ใช้เป็นหลักในการศึกษาค้นคว้าโดยตรง

1.6.2 การรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะใช้ข้อมูล 2 ประเภท คือ

1.6.2.1 ข้อมูลเอกสาร ผู้ศึกษารวบรวมเอกสารที่เกี่ยวกับประวัติของวัดต่าง ๆ ทั้ง 24 วัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

1.6.2.2 ข้อมูลสนาม ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลสนามด้วยตนเองโดยวิธีสัมภาษณ์วิทยากร ซึ่งวิทยากรผู้ให้สัมภาษณ์ได้เลือกพระภิกษุที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับที่มาและประวัติของวัดที่ศึกษา รวมทั้งชาวบ้านผู้อยู่อาศัยแถบวัดนั้น ๆ สำหรับการบันทึกข้อมูลได้บันทึกด้วยแถบบันทึกเสียงและจดบันทึกไปพร้อม ๆ กันด้วย

1.6.3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษานำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งข้อมูลเอกสารและข้อมูลสนามมาวิเคราะห์เพื่อค้นหาเรื่องราวที่มุ่งแสดงที่มาของชื่อวัด และความหมายของชื่อวัดทั้งชื่อที่เป็นทางการและชื่อที่ชาวบ้านเรียกกันทั่วไป เรื่องราวที่มุ่งแสดงที่มาของชื่อวัดได้วิเคราะห์ในประเด็นอันเกี่ยวกับที่มาของชื่อสถานที่โดยทั่วไป ดังต่อไปนี้

1.6.3.1 เหตุการณ์ ตำนาน นิทานในท้องถิ่น

1.6.3.2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

1.6.3.3 บุคคล สกุลและบรรดาศักดิ์

- 1.6.3.4 พรรณไม้ในท้องถิ่น
- 1.6.3.5 ศาสนสถานและสิ่งศักดิ์สิทธิ์
- 1.6.3.6 สิ่งก่อสร้างและสถานที่ในท้องถิ่น
- 1 6 3.7 การประกอบอาชีพและเครื่องมือ
- 1 6.3.8 ตำแหน่งที่ตั้ง

1.6.4. การเสนอผลการศึกษาค้นคว้า

การเสนอผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้จำแนกเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 2 ประเภท คือ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ภูมินาม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ภูมินาม

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ภูมินาม

การศึกษาวเคราะห์เรื่องภูมินาม เป็นการศึกษาเพื่อหาความหมายและคำตอบเกี่ยวกับประวัติของสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งได้มีผู้ศึกษาเรื่องดังกล่าวไว้มาก ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะที่เห็นว่าสำคัญ ดังนี้

ไพโรธ เลิศพิริยกุลมล (2516) ได้ศึกษาข้อมูลชาวบ้านล้านนาไทย มีจุดประสงค์เพื่อใช้เป็นคู่มือการเรียนการสอนวิชาคติชาวบ้าน ผลการศึกษาทำให้ได้ข้อมูลประเภทตำนานและนิทานสถานที่ จำนวน 11 เรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องราวที่กล่าวถึงความเป็นมาของชื่อสถานที่ เช่น พระธาตุดอยตุง แม่น้ำปิง เขลางค์ลำปาง ผาเวียงซู และที่เป็นตำนาน ได้แก่ ตำนานวัดกุ้เต้า ตำนานพระธาตุลำปางหลวง เป็นต้น สำหรับสาระของตำนานและนิทานจะช่วยให้ทราบเกี่ยวกับความเป็นมาของท้องถิ่น สภาพการดำเนินชีวิต ตลอดจนเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของชาวล้านนาไทย

อภิศักดิ์ โสมอินทร์ (2526 : 260 - 266) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์การตั้งชื่อหมู่บ้านในภาคอีสานไว้ในหนังสือภูมิศาสตร์อีสานว่า ชาวอีสานมีเกณฑ์เลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้านและการตั้งชื่อหมู่บ้าน คล้ายกับภาคอื่น ๆ ดังนี้

1. แหล่งน้ำ แหล่งน้ำเป็นทำเลที่ชาวอีสานเลือกตั้งหมู่บ้านมากที่สุด และแหล่งน้ำในทำเลที่ตั้งแต่ละแห่งมีหลายลักษณะ เช่น แม่น้ำ ลำห้วย คลอง บึง กุด เลิง เป็นต้น ชื่อหมู่บ้านที่ตั้งตามแหล่งน้ำจึงมักมีคำว่า วัง ท่า ห้วย กุด หนอง เลิง ประกอบ เช่น บ้านวังยาว บ้านท่าประกาย บ้านห้วยเม็ก บ้านกุดหวาย บ้านหนองบัวแดง บ้านเลิงนกทา เป็นต้น

2. ที่สูง ที่สูงเป็นบริเวณที่น้ำท่วมไม่ถึง ชาวบ้านจึงนิยมตั้งหมู่บ้าน ชื่อหมู่บ้านก็มักมีคำว่า โคก ดอน มอ โนน โพน ประกอบ ซึ่งคำเหล่านี้หมายถึงที่สูงทั้งสิ้น เช่น บ้านโคกใหญ่ บ้านดอนไร่ บ้านมอดินแดง บ้านโนนม่วง บ้านโพนทอง ส่วนที่สูงหลายแห่งที่เป็นที่ตั้งหมู่บ้านถูกน้ำเซาะทำให้ดินพังทลายเกิดเป็นช่องเขาหรือโสก ชื่อหมู่บ้านจะมีคำว่า โสก อยู่ด้วย เช่น บ้านโสกโคน เป็นต้น

3. ป่าโคก ป่าโคกนี้มักจะเป็นที่เลี้ยงสัตว์ของชาวบ้าน หรือไม่ก็เป็นแหล่งหาอาหาร เก็บของป่า ทำให้มีการสร้างที่พักชั่วคราว ครั้นนานเข้าชาวบ้านอพยพครอบครัวมาปลูกบ้านอยู่กันอย่างถาวรเพื่อความสะดวกในการเก็บหาของป่าหรือเลี้ยงสัตว์ เมื่อคนอพยพมาอยู่มากขึ้นจึงกลายเป็นหมู่บ้าน

พ่อสัตว์และของป่าหมดไป ชาวบ้านก็ทำไร่หรือประกอบอาชีพอื่นแทน แต่ชื่อหมู่บ้านเหล่านี้ก็มักจะมีคำว่า ป่า โคก ดง อยู่ด้วย เช่น บ้านดง บ้านป่ากุ่ม เป็นต้น

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (2523 : 22 - 29) ได้ศึกษาทางภูมิศาสตร์เกี่ยวกับชื่อภูมิประเทศของจังหวัดนครปฐม เพื่อตรวจสอบแหล่งที่มาของสถานที่ว่ามีประวัติความเป็นมาอย่างไร ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน โดยตั้งเกณฑ์จำแนกหารูปแบบของความเป็นมาของชื่อสถานที่ว่าเกี่ยวข้องกับสิ่งใด คณะผู้ศึกษาได้จำแนกชื่อตามที่มาของชื่อ ได้แก่ ตามลักษณะภูมิประเทศ พืช สัตว์ คน อาชีพ ทิศทาง รูปร่าง สถานที่ ความเป็นมงคล การกระทำ ของใช้ จำนวน ระยะเวลา และประเภทที่จำแนกไม่ได้ ซึ่งผลของการจำแนกสรุปได้ว่า ชื่อสถานที่ทั้งหมดจะสัมพันธ์กับภูมิประเทศและพืชมากที่สุด

คันสนีย์ วีระศิลป์ชัย (2540 : 95) ได้ศึกษาชื่อบ้านนามเมืองโดยรวบรวมประวัติที่มาของชื่อถนน รวม 34 เรื่อง ชื่อคลอง 12 เรื่อง ชื่อสะพาน 16 เรื่อง ชื่อท่าน้ำ 7 เรื่อง ชื่อตรอกซอย 8 เรื่อง ชื่อสี่แยก-วงเวียน 3 เรื่อง ชื่อสวนสาธารณะ 1 เรื่อง ชื่อสนามกีฬา 1 เรื่อง และชื่อสถานผลิตัดขึ้นและเขรุ่ม 1 เรื่อง การศึกษาดังกล่าวมีคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์อย่างมาก ซึ่งทำให้ทราบเหตุการณ์และเรื่องราวในอดีตของกรุงเทพมหานครและประเทศไทย

จารุวรรณ ธรรมวัตร (ม.ป.ป.) ได้ศึกษาคติชาวบ้านอีสานโดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาชีวิตของชาวบ้าน ผลการศึกษาปรากฏข้อมูลส่วนหนึ่งเป็นนิทานอธิบายความเป็นมาของชื่อสถานที่ของท้องถิ่นอีสาน เช่น บ้านกงรถ คลองลำปลายมาศ เมืองพิมาย และบ้านนางรอง เป็นต้น สารของนิทานเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นสภาพการดำเนินชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของชาวบ้านในท้องถิ่น

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติชื่อสถานที่ที่ผู้ศึกษาได้รวบรวมไว้ข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นการศึกษาโครงสร้างทางสังคม ด้วยวิธีการศึกษาจากคำบอกเล่า ทำให้รู้โครงสร้างทางสังคมของหมู่บ้าน ตำบล และจังหวัด ตลอดจนพื้นฐานทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงคุณค่าด้านสังคมวิทยาและประวัติศาสตร์ที่บันทึกเรื่องราวและเหตุการณ์ในอดีต

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ภูมินาม

ในส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ภูมินาม ได้มีผู้สนใจศึกษาไว้หลายเรื่อง เฉพาะที่เห็นว่าสำคัญมีดังนี้

จินตนา ยอดยิ่ง (2519 : 297 - 303) ได้ศึกษาประวัติของชื่อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมประวัติชื่อตำบลและหมู่บ้านในอำเภอ

เมืองแพร่ จังหวัดแพร่ รวมทั้งภูมิลักษณ์ของวิทยาการ วิธีการถ่ายทอดเรื่องราวที่วิทยาการได้รับ และที่มาของชื่อตำบลและหมู่บ้าน ปรากฏว่าได้ประวัติชื่อตำบลและหมู่บ้าน 149 เรื่อง ชื่อแม่น้ำ คลอง หนอง ห้วย 22 เรื่อง ตำนาน 19 เรื่อง ชื่อวัด 19 เรื่อง ชื่อบ้านเดิม 14 เรื่อง ซึ่งชื่อตำบลและหมู่บ้านส่วนมากตั้งตามลักษณะภูมิประเทศมากที่สุด

พูนศรี คัมภีร์ปกรณ์ (2520 : 445 - 450) ได้ศึกษาประวัติของชื่อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมประวัติของชื่อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น และจำแนกที่มาของชื่อตำบลและหมู่บ้าน ผลการศึกษาปรากฏว่าได้ประวัติชื่อตำบลและหมู่บ้านจำนวน 189 ชื่อ แยกเป็น 8 ประเภทคือ เป็นชื่อเกี่ยวกับพรรณไม้ 89 ชื่อ ลักษณะภูมิประเทศ 43 ชื่อ สัตว์ 17 ชื่อ แม่น้ำ หนอง คลอง บึง 13 ชื่อ ตำนานและศาสนา 10 ชื่อ แร่ธาตุ หิน 9 ชื่อ และชื่อเกี่ยวกับบุคคลและสิ่งอื่นๆ อย่างละ 4 ชื่อ

อัมมร ธุระเจน (2521 : 126 - 127) ได้ศึกษาประวัติของชื่อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช มีจุดประสงค์เช่นเดียวกับงานวิจัยของ พูนศรี คัมภีร์ปกรณ์ ผลการศึกษาพบชื่อตำบลและหมู่บ้านจำนวน 132 ชื่อ ได้ประวัติที่มาของชื่อ 146 เรื่อง จำแนกประเภทที่มาของชื่อได้ 8 ประเภท คือ ชื่อตามลักษณะภูมิประเทศ 50 ชื่อ จากตำนาน 40 ชื่อ พรรณไม้ 36 ชื่อ ชื่อตามชื่อวัด 8 ชื่อ ชื่อของสัตว์ 4 ชื่อ ชื่อแม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง ห้วย และสิ่งอื่น ๆ อย่างละชื่อ วิทยาการผู้ให้ข้อมูลส่วนมากเป็นข้าราชการในท้องถิ่น มีอายุระหว่าง 50 - 59 ปี รับข้อมูลโดยมขปาฐะมากที่สุด

ปรีชา อุตระกุล (2521) ได้ศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลรังนกใหญ่ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาได้ข้อมูลส่วนหนึ่งเป็นนิทานประวัติชื่อสถานที่ ซึ่งช่วยให้ทราบประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น สภาพภูมิประเทศ และการดำเนินชีวิตของชาวบ้านตำบลรังนกใหญ่ เช่น การประกอบอาชีพ ค่านิยม ความเชื่อ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีท้องถิ่นอีกด้วย

พูลจิตร บิดร (2521 : 216 - 222) ได้ศึกษาประวัติชื่อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร มีจุดประสงค์เพื่อรวบรวมประวัติและศึกษาความเป็นมาของชื่อตำบลและหมู่บ้าน ผลการศึกษาได้ชื่อตำบลและหมู่บ้านทั้งหมด 96 เรื่อง จำแนกประเภทที่มาของชื่อได้ 9 ประเภท คือ ชื่อแม่น้ำ ห้วย หนอง บึง บ่อ 24 ชื่อ ชื่อตามลักษณะภูมิประเทศ 21 ชื่อ ชื่อพรรณไม้ 8 ชื่อ ชื่อบ้านเดิม 7 ชื่อ ชื่อบุคคลและสิ่งอื่นๆ อย่างละ 3 ชื่อ ชื่อสถานที่เหล่านี้ส่วนใหญ่ยังคงใช้ชื่อเดิม สำหรับชื่อที่เปลี่ยนแปลงใหม่มีสาเหตุจากทางราชการเสนอให้เปลี่ยนและเป็นชื่อที่เปลี่ยนตามตำนานท้องถิ่น

บุญเดิม พันรอบ และภารดี มหาจันทร์ (2522) ได้สำรวจสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจุดประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลและศึกษาลักษณะทางสังคม ประเพณี วัฒนธรรม

พื้นบ้าน ตลอดจนถึงความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมภาคตะวันออก ผลการสำรวจได้ข้อมูลที่เป็นคติ-
ชาวบ้าน ส่วนใหญ่เป็นนิทานที่เล่ากันด้วยวิธีมุขปาฐะ ข้อมูลส่วนหนึ่งเป็นนิทานและตำนานประวัติ
ชื่อสถานที่ที่กล่าวถึงสาเหตุความเป็นมาของชื่อสถานที่ เนื้อหาสาระของนิทานและตำนานได้ช่วยให้
ทราบถึงเรื่องราวของท้องถิ่น ความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ค่านิยม ความคิด ความเชื่อ
ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมพื้นบ้านในเขตพื้นที่ภาคตะวันออก

ทัศนีย์ ทานตวนิช และคนอื่น ๆ (2522 : 87 - 94) ได้ศึกษาและรวบรวมวัฒนธรรมพื้นบ้าน
ภาคตะวันออก โดยมีจุดประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมพื้นบ้านกับชีวิตความ
เป็นอยู่ของชาวบ้านภาคตะวันออก ผลการศึกษาปรากฏว่า ข้อมูลวัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทนิทานอธิบาย
สถานที่ที่มีบทบาทสำคัญต่อการถ่ายทอดความรู้ความคิดของคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งอย่างมาก
ส่วนผลการวิเคราะห์ทำให้ทราบว่า การเรียกชื่อสถานที่ในท้องถิ่นนี้นิยมเรียกชื่อตามลักษณะภูมิประเทศ
ชื่อสัตว์ และชื่อต้นไม้ที่มีมากในบริเวณนั้น บางชื่อก็เป็นชื่อของบุคคลสำคัญในท้องถิ่น ชื่อตาม
เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และการประกอบอาชีพของชาวบ้าน ผลการศึกษายังพบว่าชื่อสถานที่
บางแห่งได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมท้องถิ่นบางเรื่อง เช่น พระรถเมรี เป็นต้น

นคร พันธุ์รงค์ (2524 : 180 - 182) ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบลและหมู่บ้าน
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาประวัติของท้องถิ่น รวบรวมประวัติ
ของชื่อตำบลและหมู่บ้าน จำแนกประเภทที่มาของชื่อ ศึกษาความเปลี่ยนแปลงและเปรียบเทียบ
ประวัติชื่อตำบลและหมู่บ้านกับภาคอื่น ๆ ผลการศึกษาได้ประวัติชื่อตำบลและหมู่บ้าน 53 เรื่อง
จำแนกประเภทที่มาของชื่อได้ 8 ประเภท คือ ชื่อเรียกตามพรรณไม้ 14 ชื่อ ชื่อตามตำนานและนิทาน
10 ชื่อ ชื่อตามลักษณะภูมิประเทศ 9 ชื่อ ชื่อแม่น้ำ คลอง หนอง ห้วย บึง 6 ชื่อ ชื่อตามชื่อวัด 3 ชื่อ
ชื่อตามอาชีพ 3 ชื่อ ชื่อบ้านเดิม 2 ชื่อ และชื่อตามลักษณะอื่น ๆ อีก 6 ชื่อ ผลการศึกษารังนี้ทำให้
ทราบสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงชื่อของตำบลและหมู่บ้านเช่น เปลี่ยนตามชื่อวัด เปลี่ยนเพื่อความ
สะดวกในการเรียก เปลี่ยนตามความนิยม เป็นต้น นอกจากนี้ นคร พันธุ์รงค์ (2525 : 150 - 151) ได้
ศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านบ้านนาตะกุด ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีจุดประสงค์
เพื่อศึกษาลักษณะของบ้านนาตะกุด ประวัติชื่อของหมู่บ้าน การตั้งถิ่นฐาน รวมทั้งวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ
ของท้องถิ่น และรวบรวมข้อมูลเหล่านี้ไว้เป็นหลักฐาน ผลการศึกษาปรากฏว่า ได้ข้อมูลวัฒนธรรม
พื้นบ้านบ้านนาตะกุดประเภทนิทานสถานที่จำนวน 19 เรื่อง เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นมาของชื่อ
สถานที่ซึ่งเล่าสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน สาระของนิทานได้สะท้อนสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์
ความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ประเพณี ความเชื่อ และค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับชื่อสถานที่ของคนในท้องถิ่น

ปราณี บานชื่น (2527 . 11 - 14) ได้ศึกษาความหมายประวัติความเป็นมาของการตั้งชื่อ
ตำบลหมู่บ้านและสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในจังหวัดเลย โดยมีความมุ่งหมายเพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น

เกี่ยวกับความหมาย ประวัติความเป็นมาของการตั้งชื่อตำบล หมู่บ้าน และสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในเขตจังหวัดเลย ผลของการศึกษาปรากฏว่า ได้ประวัติชื่อตำบล 75 ตำบล หมู่บ้าน 647 หมู่บ้าน และได้ข้อมูลด้านศาสนสถาน ศิลปหัตถกรรมที่สอยงาม สถานที่ที่สอยงามตามธรรมชาติหรือสำคัญทางประวัติศาสตร์

ไพพรรณ อินทนิล (2534 : 19 - 207) ได้ศึกษาประวัติชื่ออำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน จังหวัดชลบุรี มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมประวัติชื่ออำเภอ ตำบล และหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรี ปรากฏว่าได้ชื่ออำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน จำนวน 816 ชื่อ ชื่อเหล่านี้อันดับแรกเป็นชื่อที่เกี่ยวข้องกับลักษณะภูมิประเทศ อันดับรองลงมาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและเครื่องมือ อันดับสุดท้ายเป็นชื่อสัตว์ที่พบหรือเคยมีในท้องถิ่น

อุดมลักษณ์ จิตต์รักเกียรติ (2534 : 192 - 193) ได้ศึกษาด้านานชื่อสถานที่ในอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า ชื่อสถานที่ในอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ในช่วง พ.ศ. 2531-2532 มีจำนวน 702 ชื่อ เป็นชื่อสถานที่ที่มีตำนานประกอบ 689 ชื่อ และไม่ปรากฏตำนานประกอบ 13 ชื่อ ชื่อสถานที่ที่มีตำนานนั้นจำแนกได้ 7 ประเภท คือ

1. ตำนานชื่อสถานที่ที่มีชื่อเรียกตามชื่อคนและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคนมีจำนวน 242 เรื่อง จำแนกเป็นชื่อคน 85 เรื่อง สิ่งเกี่ยวข้องกับคน 157 เรื่อง
2. ตำนานชื่อสถานที่ที่มีชื่อเรียกตามสัตว์และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสัตว์มีจำนวน 54 เรื่อง จำแนกเป็นชื่อสัตว์ 35 เรื่อง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ 19 เรื่อง
3. ตำนานชื่อสถานที่ที่เรียกชื่อตามพรรณไม้และลักษณะที่เกี่ยวข้องกับพรรณไม้มีจำนวน 211 เรื่อง จำแนกเป็นชื่อพรรณไม้ 196 เรื่อง ลักษณะที่เกี่ยวข้อง 15 เรื่อง
4. ตำนานชื่อสถานที่ที่เรียกตามชื่อแร่ธาตุ มีจำนวน 14 เรื่อง
5. ตำนานชื่อสถานที่ที่เรียกตามการพรรณนาลักษณะเฉพาะ มีจำนวน 43 เรื่อง
6. ตำนานชื่อสถานที่ที่มีชื่อเรียกตามลักษณะของทำเลที่ตั้ง มีจำนวน 100 เรื่อง
7. ตำนานชื่อสถานที่ที่เรียกตามลักษณะอื่นๆ จำนวน 34 เรื่อง

โถมสุภาวงศ์ ทองปลิว (2535 : 6 - 229) ได้ศึกษาความหมายชื่อหมู่บ้านและตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดเลย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความหมายชื่อหมู่บ้านและตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดเลย ศึกษาวิธีการตั้งชื่อ การเปลี่ยนแปลงชื่อ และสาเหตุการเปลี่ยนแปลงชื่อ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างชื่อกับสภาพชีวิตและสังคม ผลของการศึกษาพบว่า ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเลย มีชื่อหมู่บ้านและตำบลทั้งสิ้น 111 ชื่อ แยกตามความหมายได้ 5 ประเภท ชื่อส่วนมากเป็นชื่อแสดงตามลักษณะภูมิประเทศ ส่วนชื่อที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นมีสาเหตุหลายประการ เช่น เปลี่ยนตามความนิยม เปลี่ยนตามราชการ เปลี่ยนตามที่มาและลักษณะภูมิประเทศ และเปลี่ยนตามความเข้าใจผิด

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์ภูมินามดังกล่าวนั้น ช่วยให้ผู้ศึกษามีความรู้ความเข้าใจเรื่องเกี่ยวกับการวิเคราะห์ภูมินามและวิธีการศึกษาได้มากขึ้น ซึ่งความรู้ความเข้าใจดังกล่าวนี้สามารถใช้เป็นความคิดพื้นฐาน และเป็นแนวทางในการศึกษาคั้งนี้ด้วย

บทที่ 3

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษาและวิทยาการ

การศึกษาเรื่องภูมินามของวัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ในบทนี้ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษาและวิทยาการ ดังต่อไปนี้

3.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา

3.1.1 ประวัติเขตพระนคร

ประวัติของเขตพระนคร ผู้ศึกษาได้เรียบเรียงจากเอกสารรายงานราชการ ของสำนักงานเขตพระนคร (ม.ป.ป.) และเอกสารนำเที่ยวเกาะรัตนโกสินทร์ของอรสรวง บุตรนาถ (2541: 11-21) สรุปได้ดังนี้

สมัยเมื่อแรกตั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีในปี พ.ศ. 1890 นั้น บริเวณที่เป็นกรุงเทพฯ ในปัจจุบัน ยังเป็นเพียงตำบลหนึ่งที่มีลักษณะเป็นที่ลุ่มโคลนตม และมีชาวบ้านที่มีอาชีพประมงอาศัยอยู่จำนวนไม่มาก พื้นที่แถบนี้เป็นที่สนพระทัยของพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาด้วยความคิดเพียงว่า จะใช้พื้นที่นี้อย่างไรที่จะช่วยให้ร่องแม่น้ำเจ้าพระยาอันคดเคี้ยวที่ไหลมาจากกรุงศรีอยุธยาออกสู่ทะเลเป็นเส้นทางตรงได้ พระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาหลายพระองค์มีรับสั่งให้ขุดคลองเพื่อเป็นทางลัดในการขนส่งสินค้าและการเดินเรือ โดยเริ่มมีการขุดคลองตั้งแต่สมัยพระบรมไตรโลกนาถ เป็นต้น มาจนในสมัยพระชัยราชาธิราชการขุดคลองได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย เนื่องจากคลองลัดที่ขุดขึ้นซึ่งมีความยาวประมาณ 2 กิโลเมตรนั้น ต่อมาได้ขยายกว้างออกจนกลายเป็นแม่น้ำ อันมีผลทำให้แม่น้ำสายเดิมตื้นเขินและแคบลง ทำให้เส้นทางแม่น้ำสายเดิมลดความสำคัญลงจนกลายเป็นคลองที่เรียกว่า คลองบางกอกใหญ่ ซึ่งเป็นคลองที่มีเส้นทางระหว่างวัดกัลยาณมิตรกับวัดอรุณราชวราราม ลักษณะของลำคลองจะอ้อมไปบางระมาด คลองชัน และวกไปออกทางคลองบางกอกน้อย ต่อยังสามเสนและบริเวณพื้นที่วัดกัลยาณมิตร การที่แม่น้ำเจ้าพระยาไหลตัดมาตามคลองที่ขุดใหม่นี้ ทำให้ผืนดินในบริเวณนั้นเกิดมีลักษณะเป็นเกาะขึ้น จึงมักเรียกบริเวณที่เป็นเกาะนี้ว่า บางเกาะ หรือที่ชาวตะวันตกเรียกว่า บางกอก คำว่า บางกอก จึงเป็นคำที่ประชาชนทั่วไปเรียกติดปากมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา

ก่อนสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ไม่มีใครคิดว่าบริเวณที่เรียกว่าบางกอกจะมีความสำคัญ จนกระทั่งออกญาวิไชยเยนทร์ หรือคอนสแตนติน ฟอลคอน ได้ถวายคำแนะนำแก่สมเด็จพระนารายณ์ถึงความสำคัญทางยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันประเทศ ในสมัยนั้นจึงได้มีการสร้างป้อมปราการขึ้นบริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาที่ปากคลองบางกอกใหญ่ เรียกว่า ป้อมวิไชยเยนทร์

ซึ่งต่อมาในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ทรงเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น ป้อมวิชัยประสิทธิ์ จากพื้นที่ที่เป็นชัยภูมิอันเหมาะสม ภายหลังจากที่กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าและถูกทำลายจนเสียหาย เมื่อพระเจ้าตากสินมหาราชได้ทรงกอบกู้และประกาศอิสรภาพ จึงได้ทรงเลือกบริเวณป้อมวิชัยประสิทธิ์เป็นที่ตั้งกรุงธนบุรีเป็นเมืองหลวงใหม่

หลังจากที่พระเจ้ากรุงธนบุรีสวรรคตแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงมีพระราชดำริว่า บริเวณที่ตั้งของกรุงธนบุรีทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาแม้มีลักษณะเป็นดอนแต่ก็เป็นท้องคู้ น้ำเซาะตลิ่งพังไม่คงทนถาวร ในขณะที่ทางฝั่งกรุงเทพฯ มีชัยภูมิที่ดีกว่า คือมีลักษณะเป็นแหลมมีพื้นที่เพิ่มอยู่เสมอ มีลำน้ำเป็นขอบเขตกว่าครึ่ง หากมีข้าศึกมาประชิดพระนครก็สามารถป้องกันได้โดยง่าย ด้วยเหตุนี้จึงมีพระราชดำริให้สร้างเมืองหลวงขึ้นทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา อันถือเป็นการเริ่มต้นของกรุงรัตนโกสินทร์ และเป็นที่มาของเกาะรัตนโกสินทร์ในเวลาต่อมา

ขอบเขตของเกาะรัตนโกสินทร์ถูกกำหนดโดยแม่น้ำเจ้าพระยาที่ไหลเข้ามาเป็นกำแพงกั้นพระนครอยู่ด้านหนึ่ง และคลองอีก 3 สายที่รายล้อมแบ่งพระนครออกเป็น 3 ชั้น โดยคลองชั้นในสุดก็คือคลองคูเมืองเดิม อันเป็นคลองที่ขุดขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี มีปากคลองด้านหนึ่งอยู่ที่ปากคลองตลาด และอีกด้านหนึ่งที่เชิงสะพานพระปิ่นเกล้าฯ คลองชั้นที่สองคือคลองรอบกรุง เป็นคลองที่ขุดขึ้นเป็นคูเมืองกรุงเทพฯ อย่างแท้จริงในปี พ.ศ. 2326 คลองนี้เริ่มต้นขึ้นที่ป้อมพระสุเมรุ เรียกคลองบางลำพู และไปสิ้นสุดที่บริเวณวัดเลียบ เรียกคลองโอ่งอ่าง คลองชั้นที่สามคือคลองผดุงกรุงเกษม ขุดขึ้นเพื่อขยายพื้นที่กรุงเทพฯ ออกไปให้กว้างขวางขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 นับเป็นคลองคูเมืองชั้นนอกสุด เริ่มต้นตั้งแต่เทเวศร์และไปออกแม่น้ำเจ้าพระยาที่บริเวณใกล้ ๆ โรงแรมริเวอร์ไซด์ ทำน้ำสี่พระยา ด้วยลักษณะการแบ่งพื้นที่โดยคลองดังกล่าวแล้ว เกาะรัตนโกสินทร์จึงมีลักษณะเป็นเมือง 3 ชั้นและมีความหมายโดยนัยเป็น 2 กรณี คือ เกาะรัตนโกสินทร์ที่หมายเฉพาะส่วนชั้นในสุด หรือหมายถึงพื้นที่ทั้งหมด อันได้แก่พื้นที่ภายในบริเวณของคลองทั้ง 3 สายนั่นเอง

เขตพระนครซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาครั้งนี้ตั้งอยู่ในเขตนครหลวง อำนาจการปกครองแต่โบราณจึงขึ้นอยู่กับกรมพระนครบาล ต่อมาเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2441 ได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 ขึ้นเพื่อจัดการปกครองท้องที่ทั่วประเทศ แต่พระราชบัญญัตินี้มิได้ควบคุมถึงท้องที่ในกรุงเทพอันเป็นเมืองหลวง ในปี ร.ศ. 127 ได้มีการประกาศรวมอำเภอขึ้นในของกรมพระนครบาล และเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2458 ได้มีการประกาศยกเลิกอำเภอขึ้นในแต่เดิม และจัดตั้งอำเภอขึ้นในขึ้นใหม่ 25 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอพระราชวัง อำเภอชนะสงคราม อำเภอสำราญราษฎร์ อำเภอพาหุรัด อำเภอจักรวรรดิ อำเภอสัมพันธวงศ์ อำเภอสามแยก อำเภอป้อมปราบศัตรูพ่าย อำเภอสามยอด อำเภอนางเลิ้ง อำเภอบางขุนพรหม อำเภอสามเสน

อำเภอคูสิด อำเภอพญาไท อำเภอประจักษ์ อำเภอปทุมวัน อำเภอบางรัก อำเภอสาทร อำเภอบ้านทวาย อำเภอบางพลัด อำเภออมรินทร์ อำเภอหงสาวรม อำเภอราชคฤห์ อำเภอบุปผาราม และอำเภอบุคคโล

ต่อมาเมื่อยุบกรมนครบาลไปขึ้นกับกระทรวงมหาดไทย จอมพลสมเด็จพระบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย มีพระดำริเห็นควรยุบรวมปรับปรุงอำเภอในเขตชั้นในชั้นใหม่ เมื่อนำความขึ้นกราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าอยู่หัว ก็ทรงมีความเห็นชอบด้วย ดังนั้น ในวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2471 ได้มีประกาศยุบรวมอำเภอและกิ่งอำเภอในจังหวัดพระนครและธนบุรี จากประกาศนี้จึงทำให้เกิดอำเภอพระนครขึ้น ได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอจากการรวมการปกครองของอำเภอพานรต์ อำเภอสำราญราษฎร์ อำเภอพระราชวัง และอำเภอชนะสงคราม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2471 ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2515 ได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะเป็น "เขตพระนคร" ตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 335 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515

สำนักงานเขตพระนครเดิม ตั้งอยู่เลขที่ 79 ถนนจักรพงษ์ แต่เนื่องจากอาคารที่ว่าการเก่าชำรุดทรุดโทรม สถานที่คับแคบไม่สามารถบริการประชาชนที่ไปขอรับบริการให้ได้รับความสะดวกเท่าที่ควร เมื่อวันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2517 จึงย้ายที่ว่าการเขตพระนครไปตั้งอยู่ ณ เลขที่ 78 ซอยวัดสามพระยา ถนนสามเสน แขวงวัดสามพระยา จนกระทั่งปัจจุบัน

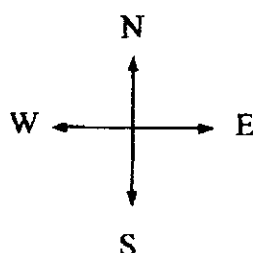
3.1.2 อาณาเขตและที่ตั้ง

เขตพระนคร มีพื้นที่ 5,536 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่บริเวณใจกลางของกรุงเทพมหานคร เป็นบริเวณที่เรียกว่าเกาะรัตนโกสินทร์ชั้นใน มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย และเขตสัมพันธวงศ์
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ แม่น้ำเจ้าพระยา เขตบางพลัด เขตบางกอกใหญ่
เขตบางกอกน้อย เขตธนบุรี
- ทิศเหนือ ติดต่อกับ คลองผดุงกรุงเกษม เขตดุสิต
- ทิศใต้ ติดต่อกับ แม่น้ำเจ้าพระยา เขตคลองสาน

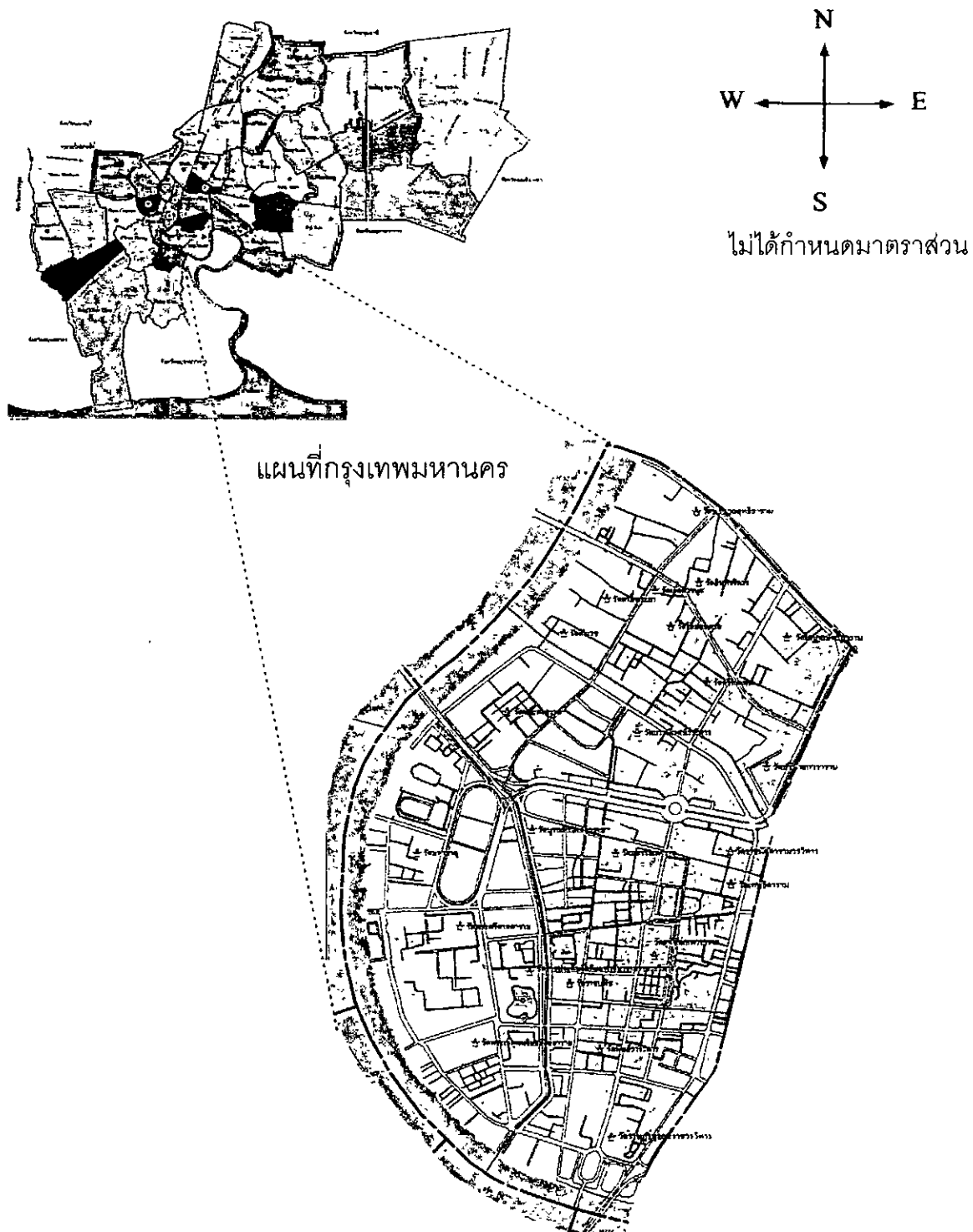

ทิศเหนือ	ติดต่อกับคลองผดุงกรุงเกษม
เขตดุสิต
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับเขตป้อมปราบ-
ศัตรูพ่าย และเขตสัมพันธวงศ์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา
เขตบางพลัด เขตบางกอกใหญ่
เขตบางกอกน้อย เขตธนบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา
เขตคลองสาน

ไม่ได้กำหนดมาตราส่วน

ภาพประกอบ 1 แผนที่เขตพระนครแสดงที่ตั้งและอาณาเขต

ภาพประกอบ 2 แผนที่เขตพระนครแสดงวัดที่ศึกษา

3.1.3 จำนวนประชากร แบ่งตามพื้นที่ราชแขวง

เขตพระนคร แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 12 แขวง มีประชากรจำนวน 75,770 คน เป็นชาย 37,519 คน เป็นหญิง 38,251 คน และมีจำนวนหลังคาเรือนทั้งสิ้น 18,577 หลัง (สถิติข้อมูล ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2547 จากเอกสารรายงานราชการของสำนักงานเขตพระนคร ม.ป.ป.)

ตาราง 1 จำนวนประชากรตามพื้นที่ราชแขวง

แขวง	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวนประชากร
1. พระบรมมหาราชวัง	1.647	6,416
2. วังบูรพาภิรมย์	0.720	15,865
3. วัดราชบพิธ	0.220	4,761
4. สำราญราษฎร์	0.230	5,220
5. ศาลเจ้าพ่อเสือ	0.144	4,596
6. เสาชิงช้า	0.153	3,585
7. วัดบวรนิเวศน์	0.496	8,652
8. ตลาดยอด	0.193	4,465
9. ชนงศคราม	0.339	3,090
10. บ้านพานถม	0.414	10,126
11. บางขุนพรหม	0.458	7,217
12. วัดสามพระยา	0.522	4,358
รวม	5.536	75,770

3.1.4 การคมนาคม

เขตพระนครได้จัดให้มีการคมนาคมทางบกโดยจัดให้มีการแบ่งแยกถนนสายสำคัญสำหรับใช้สัญจรไปมา จากการสำรวจปรากฏว่าพบถนนสายสำคัญที่ปรากฏในเขตพระนครจำนวนทั้งสิ้น 35 สาย ได้แก่ ถนนกรุงเกษม ถนนข้าวสาร ถนนจักรเพชร ถนนเจ้าฟ้า ถนนเจริญกรุง ถนนดินสอ ถนนตรีเพชร ถนนตานี ถนนตะนาว ถนนตีทอง ถนนบ้านหม้อ ถนนบำรุงเมือง ถนนประชาธิปไตย ถนนพระพิทักษ์ ถนนพระจันทร์ ถนนพระพิพิธ ถนนพระสุเมรุ ถนนพระอาทิตย์ ถนนพานhurst ถนนเฟื่องนคร ถนนมหาไชย ถนนมหาราช ถนนราชินี ถนนราชดำเนิน ถนนวิสุทธิกษัตริย์ ถนนศิริพงษ์ ถนนสนามไชย

ถนนสิบสามห้าง ถนนสามเสน ถนนหน้าพระธาตุ ถนนหน้าพระลาน ถนนหลวง ถนนอนุสาวรีย์ ถนน
อัมรินทร์ และถนนบูรพา

3.1.5 ชุมชน

เขตพระนครมีชุมชนที่ได้รับการจัดตั้งตามระเบียบกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยการจัดตั้ง
คณะกรรมการการชุมชน พ.ศ. 2534 รวมจำนวน 21 ชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพ
และคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยในเกณฑ์ดี สภาพบ้านเรือนไม่มีความแออัดมากนัก และผู้อยู่อาศัยส่วน
ใหญ่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในบ้านพักของตนเอง ประกอบกับชุมชนส่วนใหญ่เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มี
วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และยังคงสืบทอดมาถึงทุกวันนี้

ชุมชนในเขตพระนครทั้ง 21 ชุมชน แต่ละชุมชนมีเนื้อที่และที่ตั้ง ดังนี้

3.1.5.1 ชุมชนท่าวัง

ชุมชนท่าวัง มีเนื้อที่ประมาณ 1.7 ไร่ เดิมเป็นที่พักของข้าราชการและข้าราชการ
บริหารที่ทำงานในพระบรมมหาราชวัง และเคยเป็นท่าเรือและตลาดสำหรับนำพืชผลทางการเกษตรมา
ค้าขาย ปัจจุบันกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของมหาวิทยาลัยศิลปากร และสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

3.1.5.2 ชุมชนท่าเตียน

ชุมชนท่าเตียนกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วน
พระมหากษัตริย์ กรมศาสนา และเอกชน มีเนื้อที่ประมาณ 3.5 ไร่

3.1.5.3 ชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ - ตรอกไก่แจ้

ชุมชนเขียนนิวาสน์ - ตรอกไก่แจ้ท่าวัง กรรมสิทธิ์ที่ดินส่วนใหญ่เป็นของ
สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ดังนั้น สภาพการอยู่อาศัยจึงเป็นการเช่าที่ดินจากสำนักทรัพย์สินฯ
เพื่อปลูกบ้านอยู่อาศัย อายุของชุมชนประมาณ 80 ปี

3.1.5.4 ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์

ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ เดิมประกอบด้วยชุมชนที่อยู่รอบ ๆ มัสยิดจักรพงษ์
เป็นที่ดินของเอกชนซึ่งอยู่กันมานานกว่า 30 ปี ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ที่ดินส่วนหนึ่ง
เป็นที่ดินสาธารณะ เนื่องจากเป็นแหล่งชุมชนย่านใจกลางเมือง ประกอบด้วยที่ดินปลูกบ้านเป็นห้อง
แบ่งให้เช่า จึงมีผู้เข้ามาอยู่อาศัยในบริเวณดังกล่าวอย่างหนาแน่น

3.1.5.5 ชุมชนวัดสามพระยา

ชุมชนวัดสามพระยา เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับวัดสามพระยา มีอายุประมาณ 200 ปี เดิมเป็นชุมชนของขุนนางซึ่งอุปถัมภ์วัดสามพระยา มีเนื้อที่ประมาณ 4 ไร่เศษ ส่วนการถือครองที่ดินเป็นที่ของวัดสามพระยา ประชาชนเช่าที่ปลูกบ้านโดยทำสัญญาเป็นรายปี ส่วนมากปลูกเพื่ออยู่อาศัย มีบางหลังที่ปลูกเพื่อให้เช่า

3.1.5.6 ชุมชนวัดนรนาถ

ชุมชนวัดนรนาถ มีเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่เศษ อายุชุมชนประมาณ 90 ปี ส่วนการถือครองที่ดินเป็นที่ของวัดนรนาถสุนทรिकาราม ประชาชนเช่าที่สำหรับปลูกบ้านเพื่ออยู่อาศัยและปลูกเพื่อให้เช่า

3.1.5.7 ชุมชนวัดสังเวชวิทยาราม

ชุมชนวัดสังเวชวิทยาราม มีเนื้อที่ 5.5 ไร่ กรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ กรมศาสนา และของเอกชน ชุมชนวัดสังเวชวิทยารามได้มีการรวมตัวกันขึ้นเป็นชุมชนประมาณ 25 ปี มาแล้ว

3.1.5.8 ชุมชนตรอกบ้านพานถม

ชุมชนตรอกบ้านพานถม มีเนื้อที่ประมาณ 10 ไร่ 2 งาน มีอายุของชุมชนประมาณ 150 ปี ส่วนการถือครองที่ดินนั้น เป็นมรดกตกทอดกันมา 3 ชั่วคนแล้ว โดยแต่เดิมนั้นที่ดินเหล่านี้เคยเป็นสวนท้องร่องมาก่อน ต่อมาเจ้าของที่ดินได้ถมดินเพื่อปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัย จึงมีลักษณะบ้านและที่ดินเป็นของตนเองเป็นส่วนใหญ่ มีบางส่วนที่เจ้าของที่ดินให้เช่าเพื่อปลูกบ้านอยู่อาศัย

3.1.5.9 ชุมชนวัดใหม่อมตรส

ชุมชนวัดใหม่อมตรส มีเนื้อที่ประมาณ 30 ไร่ บริเวณนี้มีตระกูลเก่าแก่อายุกันมานานนับร้อยปีขึ้นไป ปกติชาวบ้านในชุมชนนี้จะรวมตัวกันในงานบุญต่างๆ เช่น งานสงฆ์น้ำพระในวันสงกรานต์ งานทำบุญตักบาตรวันขึ้นปีใหม่ ในกรณีที่มีผู้ถึงแก่กรรมก็จะร่วมกันเป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรม เป็นต้น

3.1.5.10 ชุมชนมัสยิดบ้านตึกดิน

ชุมชนมัสยิดบ้านตึกดิน มีเนื้อที่ประมาณ 4.3 ไร่ เป็นชุมชนดั้งเดิมมีอายุกว่า 80 ปี ที่ดินเป็นของเอกชนและที่สาธารณะโดยเฉพาะบริเวณที่ดินที่เป็นที่สาธารณะมีโครงการจะทำถนนตามโครงการเชื่อมถนนตะนาวกับถนนประชาธิปไตย

3.1.5.11 ชุมชนหลังวัดราชันดดา

ชุมชนหลังวัดราชันดดา มีเนื้อที่ประมาณ 5 ไร่ 3 งานเป็นชุมชนเก่าแก่มียายุประมาณ 80 ปี ลักษณะการถือครองที่ดินในบริเวณชุมชนหลังวัดราชันดดา ส่วนมากจะมีบ้านและที่ดินเป็นของตนเอง ส่วนหนึ่งจะเป็นของวัดและทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

3.1.5.12 ชุมชนตรอกบวรรังษี

ชุมชนตรอกบวรรังษี มีเนื้อที่ประมาณ 6 ไร่ เป็นชุมชนเก่าแก่มียายุประมาณ 100 กว่าปี เจ้าของที่ดินคือวัดบวรนิเวศโดยเริ่มให้เช่ามาประมาณ 60 ปี คิดค่าเช่า 3 บาท/เดือน/ตารางวา

3.1.5.13 ชุมชนวัดเทพธิดาราม

ชุมชนวัดเทพธิดาราม เป็นบ้านและที่ดินของเอกชนหลายเจ้าของ ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับมรดกตกทอดติดต่อกันมาเป็นช่วง ๆ จนถึงลูกหลาน เหลน เจ้าของให้ผู้อื่นเช่าช่วงต่อ แต่ก็ยังมีลูกหลานเจ้าของเดิมบางรายยังอาศัยอยู่

3.1.5.14 ชุมชนวังกรมพระสมมตอมรพันธุ์

ชุมชนวังกรมพระสมมตอมรพันธุ์ มีเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ ที่ดินส่วนใหญ่เดิมเป็นบริเวณวังของกรมพระสมมตอมรพันธุ์ ท่านได้สร้างห้องแถวขึ้นเพื่อให้เป็นที่อยู่ของบริวารที่รับใช้อยู่ในวังได้อยู่อาศัย ต่อมาเมื่อกรมพระสมมตอมรพันธุ์สิ้นพระชนม์ลงแล้ว ที่ดินได้ตกทอดมาเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งสำนักงานทรัพย์สินฯ ก็ยังคงให้ประชาชนเช่าอาศัยห้องแถวเหล่านี้อยู่จนถึงปัจจุบัน ส่วนที่ดินด้านหน้าของชุมชนนั้นเป็นของเอกชนส่วนหนึ่งและของวัดเทพธิดาส่วนหนึ่ง

3.1.5.15 ชุมชนวัดอินทรวินัย

ชุมชนวัดอินทรวินัย มีเนื้อที่ประมาณ 10.5 ไร่ เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับวัดอินทรวินัย มีอายุประมาณ 200 ปี เดิมประชาชนในชุมชนนี้มีอาชีพทำสวนเพราะมีคูคลองล้อมรอบบริเวณชุมชน ต่อมาคูคลองเหล่านี้ถูกถมเพื่อปลูกสร้างบ้านเรือน ส่วนการถือครองที่ดินเป็นที่ของวัดอินทรวินัย

3.1.5.16 ชุมชนตรอกศิลป์ - ตรอกตึกดิน

ชุมชนตรอกศิลป์ - ตรอกตึกดิน มีเนื้อที่รวมกันประมาณ 1 ไร่ 28 ตารางวา ในส่วนของตรอกศิลป์ที่ดินส่วนใหญ่เป็นของเอกชน และปลูกบ้านอยู่อาศัยเอง ลักษณะของบ้านอยู่ในเกณฑ์ดี อายุของชุมชนประมาณ 70 ปี ในส่วนของตรอกตึกดิน ที่ดินเป็นที่เช่ามีสัญญาระบุเป็นปีต่อกับกรมการศาสนา และเคยมีไฟไหม้เมื่อปี 2519 - 2520 ลักษณะบ้านเป็นบ้านไม้ชั้นเดียว

3.1.5.17 ชุมชนโบสถ์พราหมณ์

ชุมชนโบสถ์พราหมณ์ เดิมเป็นแหล่งเสื่อมโทรมมีสลัมอยู่มากมาย ภายหลังเทศบาลนครกรุงเทพในสมัยนั้นได้ตัดถนนจากตรอกชอกชอยออกเป็นถนนกว้างขวาง แหล่งดังกล่าวก็หมดไป มาบัดนี้เป็นตึกแถวอาคารพาณิชย์ เป็นส่วนใหญ่ จะมีบ้านเล็กบ้านน้อยอยู่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

3.1.5.18 ชุมชนราชบพิธพัฒนา

ชุมชนราชบพิธพัฒนา ที่ดินส่วนใหญ่เป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และเอกชนอยู่อาศัยมาประมาณ 50 ปีเศษ

3.1.5.19 ชุมชนเฟื่องทอง - ตรอกวิสูตร

ชุมชนเฟื่องทอง - ตรอกวิสูตร มีเนื้อที่ประมาณ 3 ไร่ กรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และเอกชน

3.1.5.20 ชุมชนแพ่งภูธร

ชุมชนแพ่งภูธร เดิมเป็นชุมชนค้าขายและต่างคนต่างอยู่ ต่อมาภายหลังคนรุ่นใหม่ได้มีความคิดว่าการอยู่ร่วมกันต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จึงได้จัดกิจกรรมขึ้นให้คนในชุมชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น พบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน จากนั้นชาวบ้านก็คิดรวมตัวทำเรื่องการจัดตั้งชุมชนเสนอทางเขตพระนคร

3.1.5.21 ชุมชนสามยอด

ชุมชนสามยอด มีเนื้อที่ประมาณ 6.5 ไร่ แหล่งสำคัญของชุมชนนี้ตั้งอยู่ที่ตรอกท่าวังตรงข้ามศูนย์การค้าดิโอลด์สยาม

3.1.6 การศึกษา

เมื่อปีการศึกษา 2544 เขตพระนครมีสถานศึกษาทั้งสิ้นจำนวน 39 แห่ง ปรากฏตามตาราง 2 ดังต่อไปนี้

ตาราง 2 รายชื่อสถานศึกษาในเขตพระนคร ปีการศึกษา 2544

สังกัด	ลำดับ ที่	ชื่อสถานศึกษา	สถานที่ตั้ง
สนศ.กทม.	1.	วัดมกุฏกษัตริยาราม	330/2 ถ.กรุงเกษม แขวงบางขุนพรหม
	2.	วัดตรีทศเทพ	165 ถ.ประชาธิปไตย แขวงบ้านพานถม
	3.	วัดราชนัดดา	2 ถ.มหาไชย แขวงบวรนิเวศ
	4.	วัดมหรณพ์	261/1 ถ.ตะนาว แขวงเสาชิงช้า
	5.	วัดสุทัศน์	146 ถ.ตีทอง แขวงวัดราชบพิธ
	6.	วัดมหาธาตุ	3 ถ.พระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง
	7.	วัดพระเชตุพน	2 ถ.สนามไชย แขวงพระบรมมหาราชวัง
	8.	วัดราชบพิธ	29 ถ.ราชบพิธ แขวงวัดราชบพิธ
	9.	วัดราชบูรณะ	133/18 ถ.ตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
	10.	วัดอินทรวินาร	1 ถ.วิสุทธิกษัตริย์ แขวงบางขุนพรหม
	11.	วัดใหม่อมตรส	132 ถ.สามเสน แขวงบ้านพานถม
สศ.	1.	วัดราชบพิธ	ถ.สนามไชย แขวงพระบรมมหาราชวัง
	2.	สวนกุหลาบวิทยาลัย	ถ.ตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
	3.	เบญจมราชาลัย	ถ.ศิริพงษ์ แขวงสำราญราษฎร์
	4.	สตรีวิทยา	ถ.ประชาธิปไตย แขวงบวรนิเวศ
	5.	วัดบวรนิเวศ	ถ.พระสุเมรุ แขวงบวรนิเวศ
	6.	มัธยมวัดมกุฏกษัตริย์	ถ.กรุงเกษม แขวงบางขุนพรหม
	7.	วัดสังเวช	ถ.พระสุเมรุ แขวงวัดสามพระยา
รม.	1.	วิทยาเขตเพาะช่าง	86 ถ.ตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
	2.	วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรม ศิลปากร (คณะนาฏศิลป์ และดุริยางค์)	ถ.ราชินี แขวงพระบรมมหาราชวัง

ตาราง 2 (ต่อ)

สังกัด	ลำดับ ที่	ชื่อสถานศึกษา	สถานที่ตั้ง
สปช.	1.	อนุบาลวัดปรีณายก	ช.วัดปรีณายก ถ.ราชดำเนิน แขวงบ้านพานถม
	2.	วัดชนะสงคราม	ถ.จักรพงษ์ แขวงชนะสงคราม
	3.	พระตำหนักสวนกุหลาบ	ถ.มหาราช แขวงพระบรมมหาราชวัง
กส.สช.	1.	อนุบาลเขียนนิवासน์	114 ถ.พระอาทิตย์ แขวงชนะสงคราม
	2.	พิมานวิทย์	212 ถ.ข้าวสาร แขวงตลาดยุด
	3.	ภารตวิทยาลัย	136/1-2 ถ.ศิริพงษ์ ซ.ศิริชัย แขวงลำราญราษฎร์
	4.	ราชินี	444 ถ.มหาราช แขวงพระบรมมหาราชวัง
	5.	วัลยา	49 ถ.กรุงเกษม ซ.เทเวศร์ 2 แขวงบางขุนพรหม
	6.	สวนเด็ก	25 ถ.ประชาธิปไตย ซ.นามบัญญัติ แขวงบางขุนพรหม
	7.	แสนยานุกรวิทยา	29 ถ.เฟื่องนคร ซ.เฟื่องทอง แขวงวัดราชบพิธ
	8.	สุพมาศพิทยาคม	55,97 ถ.ดินสอ ซ.วัดราชนัคตา แขวงบวรนิเวศ
	9.	สตรีวัฒนาถ	23-25 ถ.กรุงเกษม ซ.เทเวศร์ แขวงบางขุนพรหม
	10.	อัมพรไพศาลอนุสรณ์	95 ถ.จักรพงษ์ ซ.รามบุตรี แขวงชนะสงคราม
กอ. สช.	1.	ตั้งตรงจิตรพณิชยการ	2 ถ.มหาราช แขวงพระบรมมหาราชวัง
	2.	พระนครพณิชยการ	99 ถ.บุญศิริ แขวงศาลเจ้าพ่อเสือ
อส.	1.	กาญจนาภิเษกวิทยาลัย ช่างทองหลวง	ถ.เขื่อนขันธ์วัณเศน์ ในพระบรมมหาราชวัง แขวงพระบรมมหาราชวัง
	2.	วิทยาลัยอาชีวศึกษาเสาวภา	377 ถ.บ้านหม้อ แขวงวังบูรพาภิรมย์
ศธ.	1.	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ถ.พระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง
	2.	มหาวิทยาลัยศิลปากร (วังท่าพระ)	ถ.หน้าพระลาน แขวงพระบรมมหาราชวัง

3.1.7 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาของประชากรในเขตพระนครศรีอยุธยาหลากหลาย แต่ละชุมชนได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อนำภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาเป็นอาชีพ ซึ่งสามารถทำให้อาชีพต่าง ๆ ในเขตพระนครศรีอยุธยาเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และยังมีการอนุรักษ์สืบทอดมาจนปัจจุบัน พอสรุปได้ดังนี้

ตาราง 3 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ลำดับที่	ชุมชน	ที่ตั้ง	กิจกรรม
1	ชุมชนมัสยิดบ้านตึกดิน	ช.ดำเนินกลางเหนือ แขวงบวรนิเวศ โทร.0-22802819	- การทำทองคำเปลว
2	ชุมชนวัดอินทรวินาร	ตรอกวัดอินทรวินาร แขวงบางขุนพรหม โทร.0-22815123	- การทำดอกไม้บายบัว
3	ชุมชนตรอกศิลป์-ตรอกตึกดิน	ตรอกศิลป์ แขวงบวรนิเวศ ถ.มหารณพ แขวงเสาชิงช้า	- การทำศิลปะประดิษฐ์
4	ชุมชนแพร่งภูธร	ช.แพร่งภูธร แขวงบวรนิเวศ ถ.แพร่งภูธร แขวงศาลเจ้าพ่อเสือ โทร. 0-2230399,0-2217612	- การปรุงยาแผนโบราณ - การนวดแผนโบราณ - การแปรรูปสมุนไพร
5	ชุมชนวัดใหม่อมตรส	ช.วัดใหม่อมตรส แขวงบ้านพานถม หลังวัดสังเวช ถนนลำพู โทร.0-22820972, 0-22211439	- การแทงหยวก - การทำบุญงาไร่ - ตักตักเปลือกข้าวโพด - อาหารจืด - ก๋วยเตี๋ยวสุโขทัย

ตาราง 3 (ต่อ)

ลำดับที่	ชุมชน	ที่ตั้ง	กิจกรรม
6	ชุมชนวังกรมพระสมมตอมรินทร์	สำราญราษฎร์ ตรงข้ามศาลาจอฬพัฒน์สุข วัดเทพธิดาราม โทร.0-22227207-8	- การทำเครื่องสังฆภัณฑ์
7	ชุมชนเทียนนิวาสน์-ไก่แจ้	ช.มัลลิจจักรพงษ์ ถนนพระอาทิตย์ แขวงชนะสงคราม โทร 0-22827978, 0-22817578	- การทำช่างทองโบราณ
8	ชุมชนบ้านพานถม	ช.ปรีณายก 5 แขวงบ้านพานถม	- การทำเครื่องเงิน
9	ชุมชนท่าเตียน	ช. ท่าเตียน ถนนมหาธาตุ แขวงพระบรมมหาราชวัง	- ยาแผนโบราณ
10	ชุมชนวัดสังเวช	ถนนลำพู แขวงวัดสามพระ ยา ช.วัดสังเวช แขวงวัด สามพระยา ช.สามเสน แขวงวัดสามพระยา โทร.0- 22808920, 0-22815015	- บ้านดนตรีไทย - ขนมเบ็องญวน - การทำขนมเบ็องไทย - การทำขนมอบทุกประเภท
11	ชุมชนมัลลิจจักรพงษ์	ช.มัลลิจจักรพงษ์ แขวง ชนะสงคราม ถนนลำพู แขวงวัดสามพระยา โทร.0-26295236	- การทำช่างทองโบราณ - ขนมไทย
12	ชุมชนวัดสามพระยา	ถนนสามเสน 3 แขวงวัดสามพระยา	- การทำข้าวต้มน้ำวุ้น

3.1.8 ศาสนาและประเพณี

3.1.8.1 ศาสนา

เขตพระนครเป็นแหล่งรวมศาสนา มีประชากรนับถือศาสนาต่าง ๆ แบ่งออกเป็นร้อยละได้ดังนี้

1. ศาสนาพุทธ ร้อยละ 80
2. ศาสนาคริสต์ ร้อยละ 5
3. ศาสนาอิสลาม ร้อยละ 15

3.1.8.2 ประเพณี

จากการรวมตัวของประชากรหลายเชื้อชาติและต่างศาสนาในเขตพระนคร จึงมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกิดขึ้นตามความเชื่อและปฏิบัติสืบทอดกันมาปรากฏให้เห็นหลายประการ เช่น ประเพณีทำบุญปีใหม่ ประเพณีตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ประเพณีตามวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม วันปีใหม่ของชาวจีน วันสงกรานต์และก่อพระเจดีย์ทราย งานลอยกระทง การตักบาตรดอกไม้มงคล ตักบาตรเทโวและข้าวต้มลูกโยน การถวายผ้าอาบน้ำฝนก่อนเข้าพรรษา งานฉลองวัดลามพระยา งานสงกรานต์วิสุทธิกษัตริย์ งานทำบุญเนื่องในวันเฉลิมพระชนพรรษา งานไหว้ครูชุมชนวงกรรมพระสมมตอมรพันธ์ งานฉลองหลวงพ่อดำ งานศาลเจ้าพ่อลิ้นดำ เป็นต้น

3.1.9 เศรษฐกิจ

สภาพทางเศรษฐกิจในเขตพระนครมีย่านการค้าที่สำคัญหลายแห่ง ซึ่งเป็นย่านการค้าที่เคยรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เช่น ตลาดน้ำท่าเตียน ตลาดปากคลองตลาด เป็นต้น และยังเป็นแหล่งผลิตสินค้า เป็นชุมชนช่างฝีมือจำหน่ายสินค้าเฉพาะอย่างได้แก่ บ้านพานถม บ้านบาตร บ้านหม้อ เป็นต้น แต่เนื่องจากในสมัยปัจจุบันมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่รวดเร็วเกินกว่าพื้นที่เดิมจะรองรับได้ ประกอบกับความไม่เอื้ออำนวยในระบบการใช้ที่ดินและขาดสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่สำคัญ ได้แก่ การขาดที่จอดรถ ถนนคับแคบก่อให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด รวมทั้งเมืองได้มีการขยายตัวออกไปสู่พื้นที่รอบนอก ทำให้ย่านการค้าของเมืองได้ย้ายไปอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครรอบนอกด้วย เช่น ย่านประตูน้ำ ปทุมวัน สีลม เป็นต้น ดังนั้น ย่านการค้าบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์จึงลดบทบาทลงไประยะหนึ่ง อย่างไรก็ตาม จากการเกิดย่านการค้าใหม่รอบนอกได้กระตุ้นให้ย่านการค้าเดิมเริ่มปรับตัว โดยการรื้ออาคารพาณิชย์เก่าเพื่อสร้างศูนย์การค้าใหม่แทนที่ เช่น ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลวังบูรพา ห้างเมอริคิงส์ และดิโอลด์สยาม เป็นต้น

ย่านธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรมที่สำคัญ ๆ ในเขตพระนคร ได้มีการรวมตัวของธุรกิจประเภทเดียวกัน แบ่งแยกเป็นย่านได้อย่างชัดเจน ดังนี้

- ย่านวังบูรพาและพานุรัตน์ เป็นศูนย์รวมสินค้าระดับประเทศหลายประเภท คือ ย่านหนังสือ ย่านฟิล์มภาพยนตร์ ย่านเสื้อผ้า เครื่องประดับสตรี และอาวูรป็น
- ย่านบ้านหม้อ เป็นย่านขายเครื่องเงิน เพชร ทอง นาค รวมทั้งเครื่องใช้ไฟฟ้า
- ย่านปากคลองตลาด เป็นย่านขายอาหารสด ผลไม้ ดอกไม้
- ย่านคลองถม เป็นย่านการค้าของเก่า เครื่องใช้ไฟฟ้า
- ย่านวังนครเกษม เป็นย่านร้านค้าของเก่า ประเภทเครื่องประดับและวัตถุโบราณ เฟอร์นิเจอร์ราคาแพง หนังสืออ่านเล่น เครื่องดนตรี เครื่องจักรกล
- ย่านท่าช้างและท่าพระจันทร์ เป็นย่านการค้าอาหารสด ร้านอาหาร เสื้อผ้าสำเร็จรูป เครื่องประดับ หนังสือ ของใช้เบ็ดเตล็ด พระเครื่อง โดยเฉพาะท่าช้างมีแผงลอยขายอาหารและของสดเป็นจำนวนมาก
- ย่านบางลำพู เป็นย่านสรรพสินค้าชั้นนำ ร้านอาหาร เสื้อผ้าสำเร็จรูป เครื่องประดับ และบ้านเช่าพักชั่วคราวหรือเกสต์เฮ้าส์อยู่หนาแน่นบริเวณถนนข้าวสาร

3.1.10 ลักษณะทางสังคม

เขตพระนครเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และประเพณี มาตั้งแต่อดีตกาลแล้วค่อยขยายตัวออกไปสู่บริเวณอื่น มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างต่อเนื่องตลอดมา ปัจจุบันนี้เขตพระนครจึงมีทั้งเค้าโครงความเจริญในอดีตและสิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นตามกระแสของความเปลี่ยนแปลง ทำให้เขตพระนครได้กลายเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการ พระบรมมหาราชวัง วัด หรือสถานประกอบพิธีทางศาสนาอื่น ๆ เช่น มัสยิด สุเหร่า และศาลเจ้า เป็นต้น รวมทั้งมีสถานศึกษาจำนวนมากผสมผสานกับที่อยู่อาศัยซึ่งได้ถูกดัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงเป็นอาคารพาณิชย์ สถานประกอบการ ทั้งด้านอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม ที่อยู่อาศัยแบบบ้านมีบริเวณของผู้มีฐานะเดิม บางบริเวณที่กิจกรรมการค้าขยายไปไม่ถึงหรือเจ้าของดูแลไม่ทั่วถึงก็จะกลายเป็นย่านที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยหรือชุมชนแออัด

ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจของโลกปัจจุบัน ได้ดึงดูดกลืนสังคมวัฒนธรรมและประเพณีของเขตพระนครให้กลายเป็นแบบสมัยใหม่อย่างสิ้นเชิง ลักษณะทางสังคมของคนในเขตพระนครดั้งเดิมนั้นมีวิถีชีวิตที่เคียงคู่กันมากับแม่น้ำลำคลองอย่างแยกกันไม่ออกเช่น คลองหลอดหรือคูเมืองเดิมซึ่งเป็นคลองที่ขุดขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีเพื่อเป็นประโยชน์ในทางยุทธศาสตร์และการคมนาคมตลอดถึงหล่อเลี้ยงชีวิตของคนในสังคมดังจะเห็นได้ว่า คลองหลอดในอดีตได้แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางสังคมที่หลากหลายเช่นการซื้อขายสินค้าทางเรือ การปลูกบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งคลอง และการสัญจรผ่านไปมาทางลำคลอง ภาพดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างแม่น้ำ

ล่าคล่องกับผู้คนในสมัยดังกล่าวได้อย่างชัดเจน แต่ในปัจจุบันบริเวณดังกล่าวได้กลายเป็นสังคมเมืองแบบตะวันตก หลงเหลือเค้าโครงของสังคมในอดีตน้อยมาก เช่น สิ่งปลูกสร้างที่เป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุบางส่วนที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้ แม่น้ำลำคลองที่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพเป็นคลองระบายน้ำและการใช้พื้นที่โดยเฉพาะบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นในก็ได้ใช้เป็นที่ประกอบกิจกรรมทางสังคม วัฒนธรรมและประเพณี ที่เป็นเสมือนสัญลักษณ์ของสังคม วัฒนธรรมประเพณีในอดีต ผสมผสานกับความมุ่งหมายในเชิงพาณิชย์

3.2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวิทยากร

การศึกษาประวัติและความหมายของวัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ครึ่งนี้ ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูล ประวัติความเป็นมาของภูมินามจากวิทยากรซึ่งอาศัยเกณฑ์คัดเลือกดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 โดยอาศัยเกณฑ์ดังกล่าวนั้น ผู้ศึกษาสามารถคัดเลือกวิทยากรได้จำนวนทั้งสิ้น 47 รูป/คน ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 4 รายละเอียดเกี่ยวกับวิทยากรผู้ให้ข้อมูลหลัก

ลำดับที่	ภูมิลำเนาปัจจุบัน	ชื่อ สกุล	อายุ	เพศ	ตำแหน่ง
1.	วัดชนะสงครามฯ	1. พระมหาประเสริฐ ปสฺสฺฐโร	41	บรรพชิต	พระลูกวัด
		2. พระมหาประสิทธิ์ อุกวณฺโณ	52	บรรพชิต	พระลูกวัด
2.	วัดตรีทศเทพฯ	3. พระวินัยบัณฑิต	72	บรรพชิต	เจ้าอาวาส
		4. พระมหาอรุณ ปญฺญารุโณ	31	บรรพชิต	พระลูกวัด
3.	วัดเทพธิดารามฯ	5. พระราชวรเมธี	56	บรรพชิต	เจ้าอาวาส
		6. นายนพกร จงสุรสิทธิวัฒน์	60	ฆราวาส (ชาย)	ไวยาวัจกร
4.	วัดนรนาถสุนทริการาม	7. พระธรรมบัณฑิต	67	บรรพชิต	เจ้าอาวาส
		8. พระปริยัติโมลี	63	บรรพชิต	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
5.	วัดบวรนิเวศวิหารฯ	9. พระเทพดิลก	71	บรรพชิต	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
		10. พระครูวิสุทธิธรรมภาณ	50	บรรพชิต	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
6.	วัดบูรณศิริมัตถาราม	11. พระครูสุภัทรศาสนกร	46	บรรพชิต	พระลูกวัด
		12. พระอาทร ธมฺมเมธี	44	บรรพชิต	พระลูกวัด
7.	วัดปรินายกฯ	13. พระครูสังฆรักษ์วุฒิชัย	48	บรรพชิต	พระลูกวัด
		14. พระปลัดวิทยา เหวโต	59	บรรพชิต	เลข.เจ้าอาวาส

ตาราง 4(ต่อ)

ลำดับที่	ภูมิลำเนาปัจจุบัน	ชื่อ สกุล	อายุ	เพศ	ตำแหน่ง
8.	วัดพระศรีรัตนศาสดาราม	15. นายจตุพล คำทอง	27	ฆราวาส	เจ้าหน้าที่พระอุโบสถสำนักพระราชวัง
		16. นายวิโรดิ ใจกล้า	40	ฆราวาส	เจ้าหน้าที่พระอุโบสถสำนักพระราชวัง
9.	วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามฯ	17. พระศรีวิสุทธิวงศ์	48	บรรพชิต	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
		18. พระครูอุดมสังวร	67	บรรพชิต	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
10	วัดมหรณพารามฯ	19. พระครูพิพัฒน์สารธรรม	72	บรรพชิต	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
		20. พระมหาบุญทอง คุณาธโร	31	บรรพชิต	พระลูกวัด
11.	วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ฯ	21. พระราชรัตนโมลี	82	บรรพชิต	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
		22. นายมนัส พวงลำเจียก	76	ฆราวาส (ชาย)	ไวยาวัจกร
12.	วัดมกุฏกษัตริยารามฯ	23. พระราชพิศาลมุนี	60	บรรพชิต	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
		24. พระกรกฤษ์ กุ่มมสุโข	48	บรรพชิต	พระลูกวัด
13.	วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามฯ	25. พระธรรมวรมณี	57	บรรพชิต	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
		26. พระครูบรรหารสมณกิจ	42	บรรพชิต	พระลูกวัด
14.	วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมารามฯ	27. พระปริยัติโกศล	66	บรรพชิต	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
		28. นายอภิสิทธิ์ มูลสาร	29	ฆราวาส	ไวยาวัจกร
15	วัดราชนัฏดารามฯ	29. พระครูสุนทรจริยโกศล	49	บรรพชิต	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
		30. พระมหาคำคุณ ฐานิสฺสโร	76	บรรพชิต	พระลูกวัด
16.	วัดราชบูรณะฯ	31. พระราชสุตาภรณ์	58	บรรพชิต	เจ้าอาวาส
		32. พระมหาประจวบ ปวโร	49	บรรพชิต	พระลูกวัด
17.	วัดสามพระยาฯ	33. พระครูพิศาลปริยัติยาทร	65	บรรพชิต	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
		34. พระมหาบุญเดือน กิตติลาโร	31	บรรพชิต	พระลูกวัด
18.	วัดสังเวชวิศยารามฯ	35. พระเทพคุณาภรณ์	74	บรรพชิต	เจ้าอาวาส
		36. พระครูปลัดวิที เขมราโม	47	บรรพชิต	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
19	วัดสุทัศนเทพวรารามฯ	37. พระมหาสุทธิพงษ์ อภิวงโส	26	บรรพชิต	พระลูกวัด
		38. พระมหานรงค์ชัย ธมฺมรฤทธิโต	31	บรรพชิต	เจ้าอาวาส

ตาราง 4(ต่อ)

ลำดับที่	ภูมิลำเนาปัจจุบัน	ชื่อ สกุล	อายุ	เพศ	ตำแหน่ง
20.	วัดอินทรวินาร	39. พระราชรัตนภรณ์	64	บรรพชิต	เจ้าอาวาส
		40. พระครูปลัดปัญญาวัฒน์	33	บรรพชิต	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
21.	วัดเอี่ยมวรานุช	41. พระครูศรีสุตาภรณ์	64	บรรพชิต	เจ้าอาวาส
		42. พระเทพัญ ภูษณิสโร	58	บรรพชิต	พระลูกวัด
22.	วัดใหม่อมตรส	43. พระครูพิพัฒนานุกูล	62	บรรพชิต	รองเจ้าอาวาส
		44. พระประชา เขมมาภิตโต	59	บรรพชิต	พระลูกวัด
23.	วัดทิพยวารีวิหาร	45. หลวงจันทรธรรมรักษ์จันประจิต	47	บรรพชิต	เจ้าอาวาส
		46. นายเศรษฐพงษ์ จงสงวน	36	ฆราวาส	กรรมการวัด
24.	วัดศรีครุฑวราสังฆสภา	47. นายสุเทพ สุริยาอมฤทธิ	59	ฆราวาส	กรรมการวัด

บทที่ 4

วิเคราะห์ภูมินามของวัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

การวิเคราะห์ภูมินามของวัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานครครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ภูมินามของวัดทั้งหมดที่ตั้งอยู่ในเขตนี้จำนวน 24 วัด ซึ่งจำแนกเป็นวัดไทยพุทธศาสนานิกายเถรวาท 22 วัด วัดจีนนิกายมหายาน 1 วัด และวัดซิกข์ 1 วัด ผลการวิเคราะห์มีดังต่อไปนี้

4.1 วัดชนะสงคราม ราชวรวิหาร

วัดชนะสงคราม เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่ที่เลขที่ 77 แขวงชนะสงคราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4.1.1 ความหมาย

วัดชนะสงคราม หมายถึง วัดที่แสดงความหมายถึงการชนะศึกสงคราม ซึ่งเป็นการตั้งชื่อตามเหตุการณ์และตำนานที่เกิดขึ้น สามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

กระแสดังที่ 1 หมายถึง การชนะศึกสงคราม 9 ทศ ในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

กระแสดังที่ 2 หมายถึง การปราบกบฏภายในพระราชสำนักได้สำเร็จในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

4.1.2 ความเป็นมา

จากหนังสือประวัติวัดที่ราชอาณาจักร กองพุทธสถาน กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงประวัติวัดชนะสงครามฯ (2525 : 85 - 86) สรุปได้ดังนี้

วัดชนะสงครามฯ เป็นวัดโบราณขนาดเล็กเรียกกันว่า วัดกลางนา เพราะบริเวณล้อมรอบวัดเป็นทุ่งนา ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 1 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงรวบรวมชาวรามัญและพระสงฆ์รามัญที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารให้ตั้งหลักฐานอยู่รอบวัดกลางนา และให้ก่อสร้างปฏิสังขรณ์วัดนั้นด้วย เพื่อให้พระสงฆ์รามัญจำพรรษา แล้วตั้งนามใหม่ว่า วัดทองปุม โดยลอกเลียนนามวัดและขนบธรรมเนียมของวัดในกรุงศรีอยุธยาและลพบุรี ซึ่งเป็นวัดที่พระสงฆ์รามัญพำนักอยู่ และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงโปรดให้วัดทองปุมเป็นวัดพระสงฆ์ฝ่ายรามัญ เพื่อตอบแทนคุณความดีและเชิดชูเกียรติทหารชาวรามัญในกองทัพกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ที่เป็นกำลังสำคัญในการรบกับพม่า เมื่อบ้านเมืองสงบสุขสร้างศึกกับพม่าแล้ว สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงได้สถาปนาวัดทองปุมใหม่ทั้งวัด โดยบูรณะพระอุโบสถและสร้างกุฏิสงฆ์พร้อมทั้งถาวรวัตถุอื่น ๆ เมื่อสำเร็จแล้วจึงน้อมเกล้าฯ ถวายเป็นพระอารามหลวง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

โปรดพระราชทานนามใหม่ตามเหตุการณ์หลังจากทำสงครามชนะพม่าถึง 3 ครั้งใน พ.ศ. 2328, 2329 และ 2330 ว่า วัดชนะสงคราม トラบจนทุกวันนี้

พระมหาประเสริฐ ปสฺสวโร และพระมหาประสิทธิ์ อุกกวนฺโณ (พระมหาประเสริฐ ปสฺสวโร, พระมหาประสิทธิ์ อุกกวนฺโณ. สัมภาษณ์. 2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดชนะสงครามฯ สรุปได้ดังนี้

วัดชนะสงครามฯ สร้างขึ้นปลายกรุงศรีอยุธยา แต่เดิมมีชื่อว่า วัดกลางนา หมายถึงวัดที่สร้างขึ้นบริเวณทุ่งนา เพราะลักษณะภูมิประเทศบริเวณที่สร้างวัดเป็นทุ่งนา ไม่ปรากฏผู้สร้างว่าเป็นใคร ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ สมเด็จพระวรวงศาเจ้ากรมพระมหาสุรสิงหนาท ได้ทรงรวบรวมชาวรามัญในการสร้างกำลังพลเพื่อทำศึกกับพม่าและปราบกบฏภายในพระราชสำนักได้สำเร็จ ได้ทรงดำริว่า หากชนะศึกเมื่อใดจะทรงกลับมาบูรณปฏิสังขรณ์วัดกลางนาให้เป็นที่อยู่จำพรรษาของภิกษุชาวรามัญ และเป็นที่อยู่อาศัยของบรรดาญาติพี่น้องของเหล่าทหารชาวรามัญด้วย ครั้นเมื่อชนะศึกจึงได้ทรงสถาปนาวัดกลางนาขึ้นใหม่ว่าวัด ทองปูล เป็นการเรียกชื่อวัดตามธรรมเนียมของชาวรามัญว่า เมื่อมีชาวรามัญอาศัยอยู่ที่ใดจะต้องมีการสร้างวัด ทองปูล ขึ้นที่นั่น และสาเหตุที่ได้ชื่อว่า ทองปูล หมายถึง การดึงเชือกที่ผูกอยู่กับเสาด้วยความตึงจนเชือกขาดเสียงดัง ปู และกลายมาเป็นทองปูล (พระราชมนี. สัมภาษณ์. 2548.) หรืออีกกระแสกล่าวถึงที่มาว่า บริเวณวัดกลางนาดังกล่าวในอดีตเคยเป็นที่จำหน่ายสินค้าของบรรดาชาวรามัญที่อาศัยอยู่บริเวณนั้น ในการซื้อขาย บรรดาพ่อค้าชาวรามัญนิยมนำใบทองมาปูเพื่อวางสินค้าต่าง ๆ จำหน่าย จึงมีชื่อเรียกกันใหม่ว่าวัด ทองปูล แต่ต่อมาได้มีการเรียกกันผิดเพี้ยนจึงกลายมาเป็นวัด ทองปูล

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้มีการย้ายเมืองหลวงมาตั้งที่ฝั่งพระนคร จึงได้มีการสร้างวัด และบูรณะปฏิสังขรณ์วัดวาอารามต่าง ๆ ขึ้นใหม่ การสถาปนาวัดทองปูลมาเป็นวัด ชนะสงคราม จึงเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัดชนะสงคราม 3 เรื่องคือ วัดกลางนา วัดทองปูล และวัดชนะสงครามฯ

ภาพประกอบ 3 แสดงบริเวณวัดชนะสงคราม ราชวรวิหาร

4.2 วัดตรีทศเทพ วรวิหาร

วัดตรีทศเทพฯ เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ 167 แขวงบ้านพานถม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4.2.1 ความหมาย

วัดตรีทศเทพฯ หมายถึง วัดที่เจ้านาย 3 พระองค์ร่วมกันสร้างคือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) กรมหมื่นวิษณุวาทนิกาย และกรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส

จากรูปศัพท์สามารถแสดงความหมายได้ดังนี้

ตรี หมายถึง 3

ทศ หมายถึง ข่าย ตามความหมายพจนานุกรม ฉบับสังกฤต – ไทย – อังกฤษ – อภิธาน ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2507 : 542) แสดงความหมายว่า ข่ายสะไบ ข่ายผ้า ข่ายแห่งชีวิตดุจวัยหนุ่มสาว บุรุษเทศา บุรุษภาพ

เทพ หมายถึง พระมหากษัตริย์ผู้เป็นสมมติเทพ

วัดตรีทศเทพ จึงแสดงความหมายถึง พระมหากษัตริย์ 1 พระองค์และเชื้อพระวงศ์อีก 2 พระองค์รวมเป็น 3 พระองค์ที่เริ่มสร้างวัดนี้ขึ้นมา

4.2.2 ความเป็นมา

จากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร กองพุทธสถาน กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวัดตรีทศเทพฯ (2525 : 204) สรุปได้ดังนี้

วัดตรีทศเทพฯ สร้างเมื่อประมาณ พ.ศ. 2403 ในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ กรมหมื่นวิษณุวาทนิกาย (พระองค์เจ้าสุประดิษฐ์ต้นตระกูลสุประดิษฐ์ ณ ออยุธยา) ทรงสร้างขึ้นแต่ไม่สำเร็จ สิ้นพระชนม์เสียก่อน ต่อมากรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส (พระองค์เจ้าพนวงศ์ ต้นราชตระกูลพนวงศ์ ณ ออยุธยา) ทรงสร้างต่อแต่ยังไม่แล้วเสร็จ ทั้งสององค์เป็นเจ้าพี่เจ้าน้องในพระมารดาเดียวกันคือ ในเจ้าจอมมารดาน้อย ซึ่งเป็นเจ้าจอมองค์แรกในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีจุดประสงค์เดียวกันคือ สร้างวัดนี้เพื่ออุทิศแก่เจ้าจอมมารดาน้อย เมื่อสร้างไม่แล้วเสร็จ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงสร้างเพิ่มเติมขึ้นจนสำเร็จและพระราชทานนามวัดว่า วัดตรีทศเทพ

พระวินัยบัญญัติ และพระมหาอรุณ ปณฺญารุโณ (พระวินัยบัญญัติ, พระมหาอรุณ ปณฺญารุโณ. สัมภาษณ์. 2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดตรีทศเทพฯ สรุปได้ดังนี้

วัดตรีทศเทพฯ สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมีพระราชโอรส 2 พระองค์ คือ กรมหมื่นวิษณุวาทนิกาย ต้นตระกูลสุประดิษฐ์ ณ ออยุธยา ทรงสร้างขึ้นก่อนแต่ไม่ทันสำเร็จ เนื่องจากพระองค์ท่านได้สิ้นพระชนม์ ต่อมา กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส ต้นตระกูลพนวงศ์ ณ ออยุธยา ได้ทรงสร้างต่อ แต่ก็ยังไม่แล้วเสร็จ เพราะได้ทรงสิ้นพระชนม์อีก ทั้ง 2 พระองค์เป็นพี่น้องในพระมารดาเดียวกันคือ

เจ้าจอมมารดาน้อย ซึ่งเป็นเจ้าจอมในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้างเพิ่มเติมจนแล้วเสร็จ และพระราชทานนามว่า วัดตรีศเทพ อันหมายถึง วัดที่มีเจ้านายร่วมกันสร้าง 3 พระองค์ กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กรมหมื่นวิษณุวชิราภรณ์ และกรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส

จากที่กล่าวมาทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัดตรีศเทพฯ เพียง 1 เรื่อง

ภาพประกอบ 4 แสดงบริเวณวัดศรีศุภเทพ วรวิหาร

4.3 วัดเทพธิดาราม วรวิหาร

วัดเทพธิดาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ 70 แขวงลำราญราษฎร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4.3.1 ความหมาย

วัดเทพธิดารามฯ หมายถึง วัดที่ตั้งชื่อเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระราชธิดาใน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวคือ กรมหมื่นอภัยสุจินดาเทพ

4.3.2 ความเป็นมา

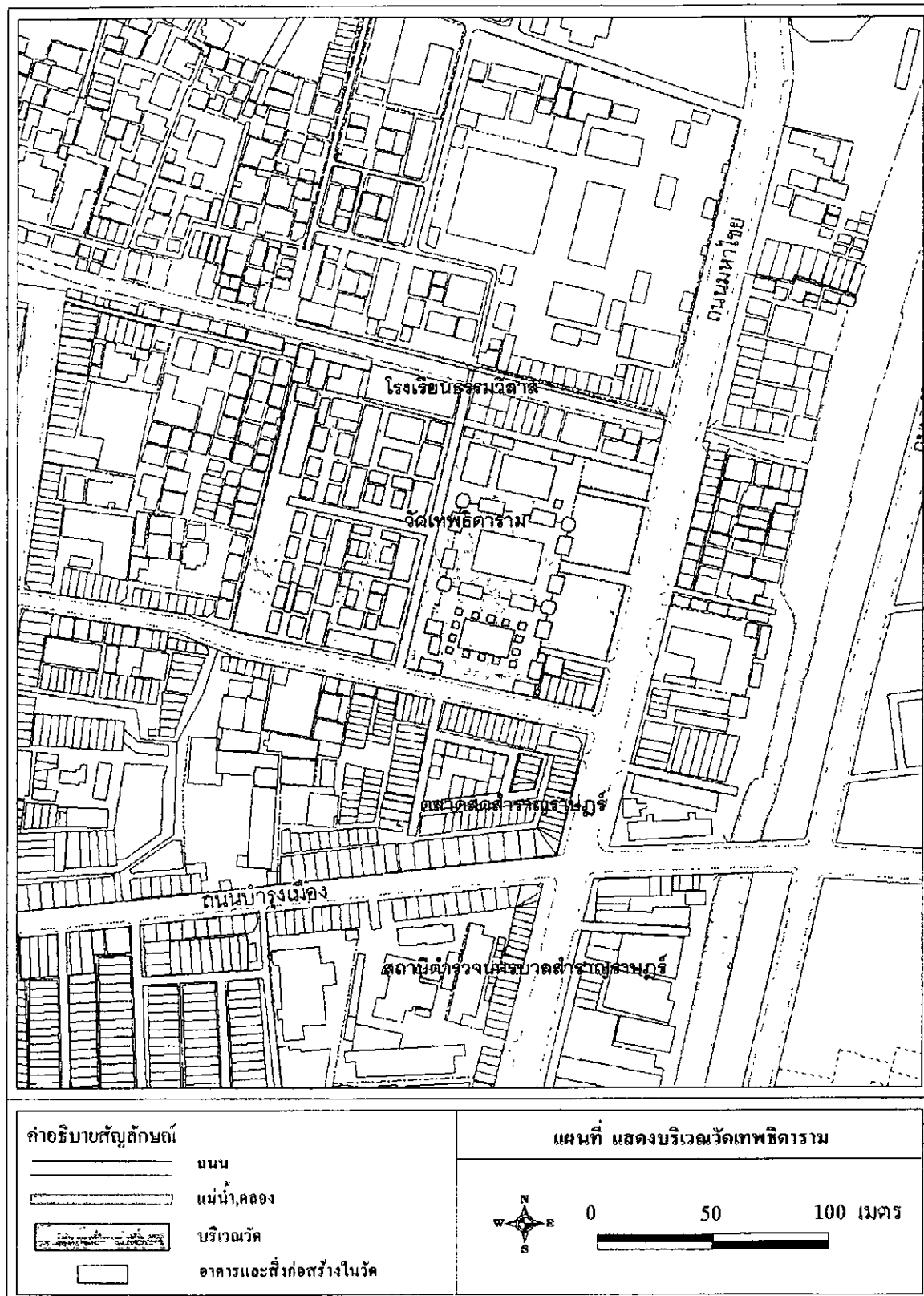
จากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร กองพุทธสถาน กรมการศาสนา ได้กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของวัดเทพธิดารามฯ (2525 : 207 - 208) สรุปได้ดังนี้

วัดเทพธิดารามฯ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างเมื่อ พ.ศ. 2379 เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระราชทานแด่พระปิยราชธิดาทรงพระนามว่า พระองค์เจ้าหญิงวิลาส ซึ่งภายหลังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นทรงกรม เป็นกรมหมื่นอภัยสุจินดาเทพ พระองค์ทรงเป็นพระราชธิดาที่สมเด็จพระบรมชนกนาถทรงโปรดปราน และทรงพระเมตตาเอ็นดูเป็นพิเศษ เพราะทรงมีความสามารถสนองพระราชกิจรับราชการใกล้ชิดเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมหมื่นภูมินทรภักดี (พระองค์เจ้าชายอลดาลัย) เป็นแม่กองอำนวยการสร้างวัดนี้ ในการนี้พระเจ้าลูกเธอกรมหมื่นอภัยสุจินดาเทพทรงมีศรัทธาได้บริจาคทุนส่วนพระองค์โดยเสด็จพระราชกุศลด้วย และสร้างเสร็จเรียบร้อยในปี พ.ศ. 2382 เพื่อให้มีความหมายสอดคล้องในพระราชดำริที่จะเฉลิมพระเกียรติแก่พระเจ้าลูกเธอกรมหมื่นอภัยสุจินดาเทพ จึงทรงพระราชทานนามว่า วัดเทพธิดาราม เพราะพระนามว่า อภัยสุจินดาเทพ หมายถึงเทพธิดา

วัดเทพธิดารามพระราชวรเมธี และนายนพกร จงสุรสิทธิวัฒน์ (พระราชวรเมธี, นายนพกร จงสุรสิทธิวัฒน์. สัมภาษณ์. 2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของฯ สรุปได้ดังนี้

วัดเทพธิดารามฯ สร้างตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงสถาปนาขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่กรมหมื่นอภัยสุจินดาเทพ ซึ่งเป็นพระราชธิดาในพระองค์ ได้ทรงให้สร้างวัดเทพธิดารามขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่พระปิยราชธิดา กรมหมื่นอภัยสุจินดาเทพ หลังจากการก่อสร้างแล้วเสร็จได้พระราชทานนามว่า วัดเทพธิดารามฯ

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของวัดเทพธิดารามฯ เพียง 1 เรื่อง

ภาพประกอบ 5 แสดงบริเวณวัดเทพธิดาราม วรวิหาร

4.4 วัดนรนาถสุนทริการาม

วัดนรนาถสุนทริการาม เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่เลขที่ 66 เชิงสะพานเทเวศน์นฤมิตร ตรงมุมคลองผดุงกรุงเกษมติดกับถนนสามเสน แขวงวัดสามพระยา เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4.4.1 ความหมาย

วัดนรนาถสุนทริการาม หมายถึง วัดที่กล่าวถึงชื่อของคนดี 2 คนคือพระยานรนาถภักดีและคุณหญิงสุน (ภรรยา) ผู้บูรณะปฏิสังขรณ์วัดขึ้นใหม่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานนามวัดตามผู้บูรณะปฏิสังขรณ์ว่า วัดนรนาถสุนทริการาม

4.4.2 ความเป็นมา

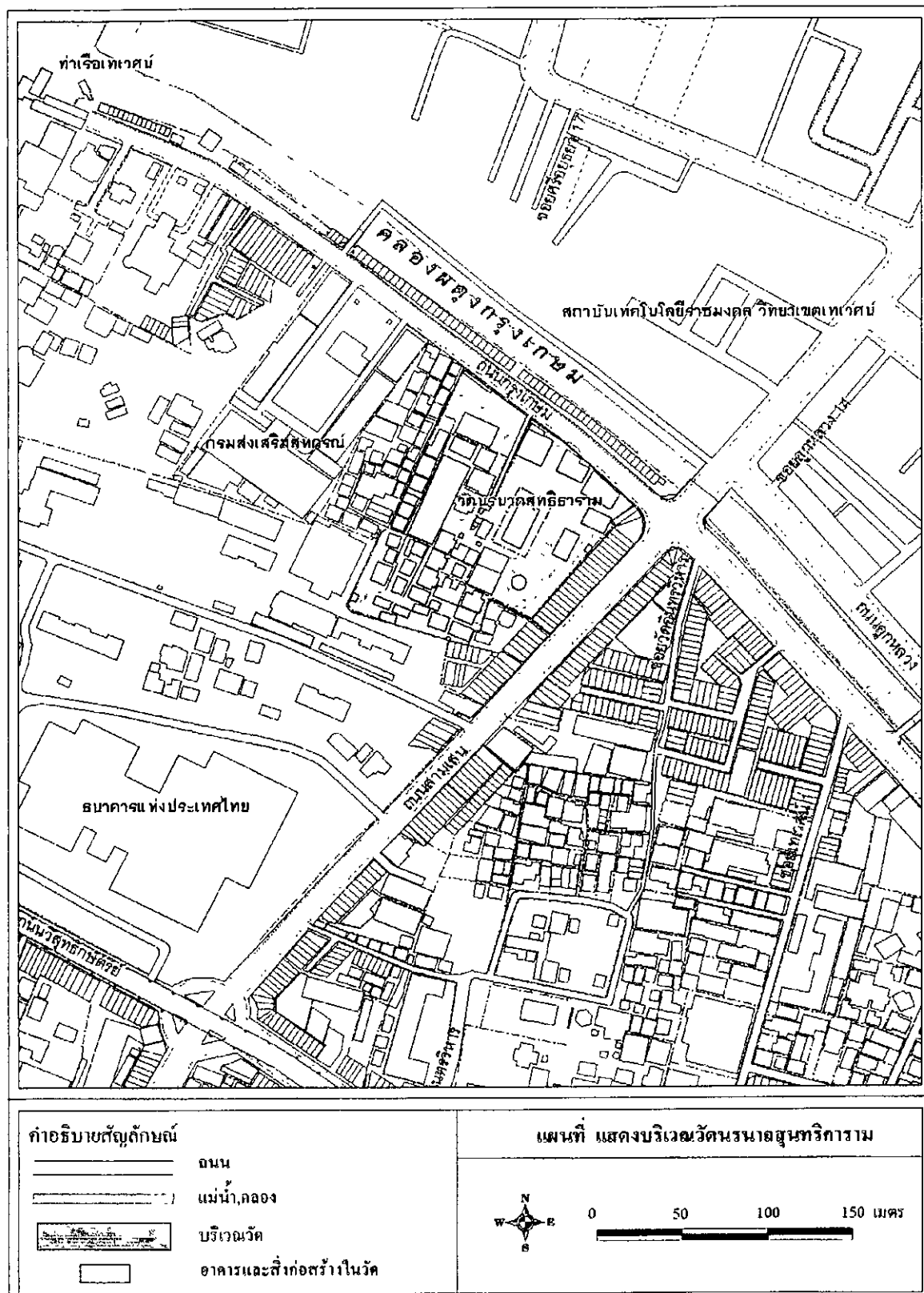
จากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร กองพุทธสถาน กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวัดนรนาถสุนทริการาม (2525 : 307 - 308) สรุปได้ดังนี้

วัดนรนาถสุนทริการาม เดิมชื่อว่า วัดเทพยพลี บางคนเรียกเพี้ยนไปเป็นวัดจิมพลี สร้างขึ้นระหว่างปลายรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ถึงก่อน พ.ศ.2394 ซึ่งเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองผดุงกรุงเกษม และคลองนี้ได้ตัดผ่านพื้นที่ของวัดเทพยพลีด้วย ต่อมาสมัยต้นรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระยาโชฎิกกราชเศรษฐี (เถียร โชติกเสถียร) ครั้งยังเป็นพระยานรนาถภักดีกับคุณหญิงสุน (ภรรยา) ได้มีจิตศรัทธาสละทรัพย์ทำการปฏิสังขรณ์วัด ครั้นปฏิสังขรณ์เสร็จเรียบร้อยแล้วได้น้อมเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ท่านก็ทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวง และได้ทรงแปลงให้เป็นวัดฝ่ายธรรมยุติกนิกาย พระราชทานนามวัดใหม่ว่า วัดนรนาถสุนทริการาม ตั้งแต่ พ.ศ. 2418 เป็นต้นมา

พระธรรมบัณฑิต และพระปริยัติโมลี (พระธรรมบัณฑิต, พระปริยัติโมลี. สัมภาษณ์. 2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดนรนาถสุนทริการาม สรุปได้ดังนี้

วัดนรนาถสุนทริการาม เป็นวัดเก่าแก่ที่สร้างขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ เดิมชื่อวัด เทพยพลี หมายถึง ป่าจิ้ง เพราะสถานที่สร้างวัด เดิมเคยเป็นป่าไม้จิ้ง จึงเรียกชื่อวัดกันตามศัพท์ที่แสดงถึงความหมายของต้นไม้ว่า วัดเทพยพลี และกำหนดใช้เรื่อยมาจนสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระยาโชฎิกกราชเศรษฐี (เถียร โชติกเสถียร) ครั้งยังเป็นพระยานรนาถภักดี กับคุณหญิงสุน (ภรรยา) ได้มีจิตศรัทธาสละทรัพย์ ทำการบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด เช่น พระอุโบสถ พระวิหาร และกุฏิสงฆ์จนแล้วเสร็จ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้พระราชทานนามขึ้นใหม่ว่า วัดนรนาถสุนทริการาม ตั้งแต่ พ.ศ. 2418 เป็นต้นมา

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัดนรนาถสุนทริการาม 2 เรื่อง คือวัดเทพยพลีหรือจิมพลี และวัดนรนาถสุนทริการาม

ภาพประกอบ 6 แสดงบริเวณวัดนรนาถสุนทริการาม

4.5 วัดบวรนิเวศวิหาร ราชวรวิหาร

วัดบวรนิเวศวิหาร ราชวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ 248 แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4.5.1 ความหมาย

วัดบวรนิเวศวิหารฯ หมายถึง วัดหรือวิหารอันเป็นที่ประทับของเจ้าฟ้ามงกุฎ (รัชกาลที่ 4) ในขณะที่ยังทรงผนวช พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเทียบไว้ในฐานะกรมพระราชวังบวรสถานมงคล

4.5.2 ความเป็นมา

จากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร กองพุทธสถาน กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวัดบวรนิเวศวิหารฯ (2525 : 60) สรุปได้ดังนี้

วัดบวรนิเวศวิหารฯ เดิมชื่อว่า วัดใหม่ สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิ์พลเสพ กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ทรงสถาปนาขึ้นใหม่ ในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ระหว่างปี พ.ศ.2367-2375 ได้กระทำพิธีผูกพัทธสีมาครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2372

ต่อมาเมื่อเจ้าฟ้ามงกุฎ (รัชกาลที่ 4) ซึ่งทรงผนวชปี พ.ศ. 2367 ประทับอยู่ ณ วัดสมอราย (วัดราชาธิวาส) ได้เสด็จมาทรงปกครองวัดนี้เมื่อปี พ.ศ. 2379 ด้วยเหตุที่ได้เสด็จประทับอยู่จึงได้พระราชทานนามวัดใหม่ว่า วัดบวรนิเวศวิหาร

ขณะที่ทรงผนวชอยู่ ได้ทรงปรับปรุงวางหลักเกณฑ์ความประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์ ให้เป็นไปโดยถูกต้องตามพระธรรมวินัย การเริ่มต้นคณะธรรมยุติมีพระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติตามอย่างพระองค์มากขึ้น ซึ่งเรียกคณะสงฆ์นี้ว่า คณะธรรมยุติกนิกาย วัดบวรนิเวศวิหารถือว่าเป็นวัดต้นเดิมของคณะธรรมยุติกนิกาย

พระเทพดิลก และพระครูวิสุทธิธรรมภาณ (พระเทพดิลก, พระครูวิสุทธิธรรมภาณ. สัมภาษณ์. 2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดบวรนิเวศวิหารฯ สรุปได้ดังนี้

วัดบวรนิเวศวิหารฯ สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิ์พลเสพย์ กรมพระราชวังบวรสถานมงคลทรงสถาปนาวัดนี้ขึ้นใหม่ในรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ หลังจากการทำศพเจ้าจอมมารดาของพระองค์เจ้าดาราวดี พระชายาของกรมพระราชวังบวรสถานมงคลซึ่งเป็นพระราชโอรสองค์ที่ 17 ในรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ตามตำนานกล่าวไว้ว่าสมเด็จพระมหาอุปราชองค์นี้ มีความประสงค์จะทำการฌาปนกิจศพพระมารดาของพระองค์เจ้าดาราวดีพระชายาของพระองค์ และเป็นเจ้าจอมมารดาของพระเจ้าลูกเธอในพระราชวังบวรฯ และศพนั้นก็บรรจุด้วยหีบศพยกขึ้นตั้งบนเมรุมีฐานเป็นสี่มุข รูปแบบของเมรุดังกล่าวได้นำมาสร้างเป็นพระอุโบสถของวัดนี้จนปัจจุบันนี้

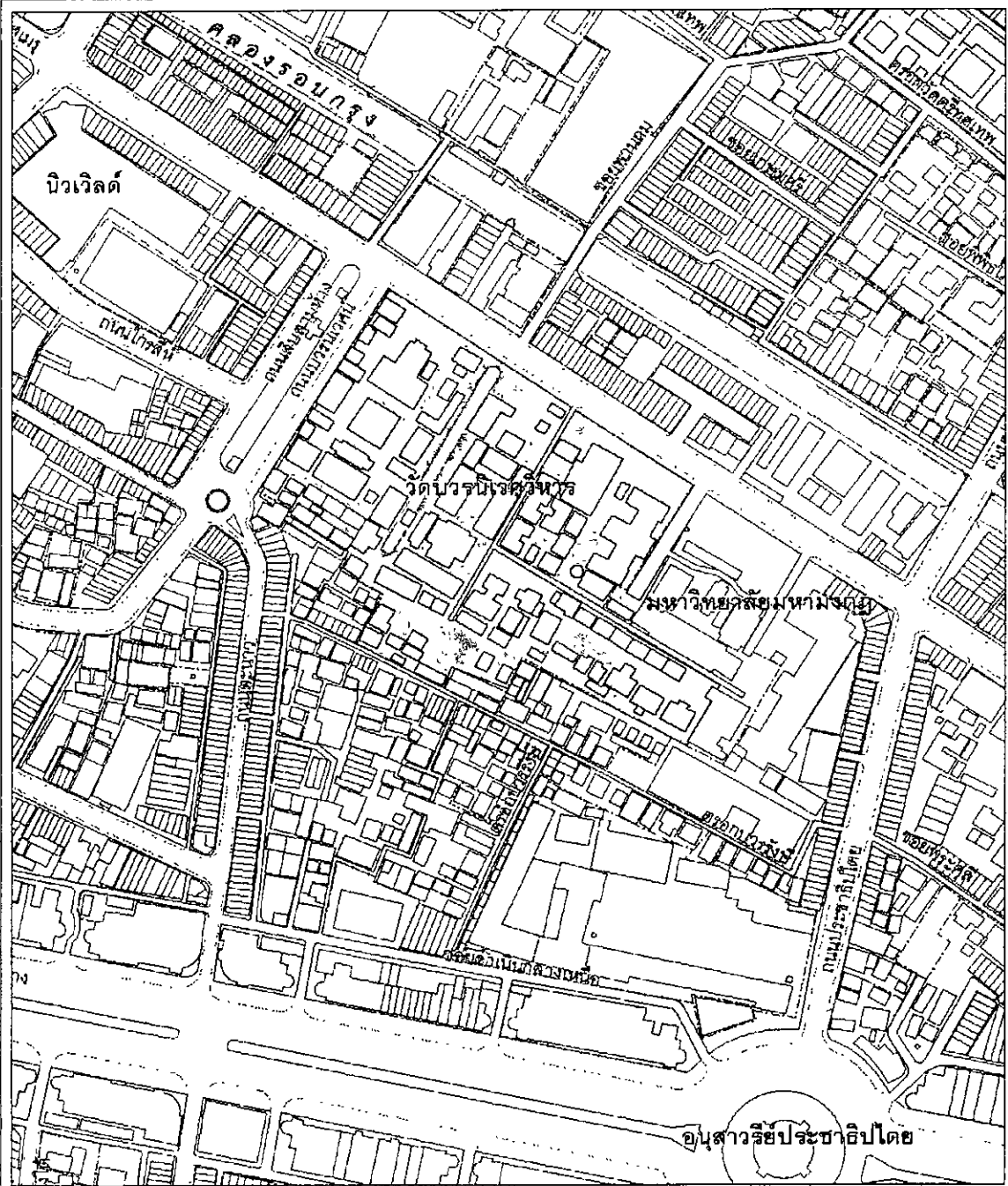
เริ่มมีการสร้างวัดขึ้นในสมัยนั้นซึ่งถือว่าเป็นผลงานของสมเด็จพระบรมราชเจ้ามีถาวรวัตถุ ที่พระองค์ทรงสร้างขึ้น เช่น พระอุโบสถที่สร้างเป็นสิมูข พระเจดีย์ เป็นเจดีย์องค์ใหญ่ใช้กระเบื้องโมเสคสีทองประดับทั่วตลอดทั้งองค์ และหอพระไตรปิฎกเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางลีลาแบบสุโขทัยทั้งหมดประจำอยู่ที่วัดนี้ และตั้งชื่อวัดนี้ว่า วัดใหม่ หมายถึง วัดที่สร้างขึ้นใหม่

ต่อมาก็ได้เปลี่ยนแปลงมาเป็นชื่อ วัดบวรนิเวศวิหาร ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน เพราะมีเรื่องปรากฏตามหลักฐานว่า ภายหลังจากที่สมเด็จพระบรมราชเจ้าได้สิ้นพระชนม์ไปแล้ว แต่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังครองราชสมบัติอยู่รวมพระชนมายุได้ 48 พรรษา ยังไม่ได้สถาปนาตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสืบต่อกรมพระราชวังบวรฯพระองค์นั้น ได้ทรงรับอุปราชภิเศก ซึ่งเป็นปีเดียวกันกับ เจ้าฟ้ามงกุฎ (รัชกาลที่ 4) ทรงผนวชเป็นพระภิกษุได้พระนามฉายา วชิรญาณ

ในช่วงนั้นตำแหน่งเจ้าอาวาสว่างลง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงอาราธนาเจ้าฟ้ามงกุฎ (รัชกาลที่ 4) ครั้นยังทรงดำรงพระยศเป็นพระน้องยาเธอทรงผนวชประทับอยู่ที่วัดสมอราย (วัดราชาธิวาส) ให้เสด็จมาอยู่ครองวัดบวรนิเวศนี้ และได้ทรงสร้างพระตำหนักพระราชทาน

จากเหตุการณ์ที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอาราธนาให้เจ้าฟ้ามงกุฎ (รัชกาลที่ 4) เสด็จมาครองวัดใหม่และก่อนเสด็จมา โปรดให้เสด็จไปเลือกสิ่งของ อันมีพระไตรปิฎกฉบับวังหน้า มีกรอบและผ้าห่ออันวิจิตรตามพระราโชบายเหมือนจะประกาศให้รู้กันว่า ทรงเทียบเจ้าฟ้ามงกุฎ (รัชกาลที่ 4) ไว้ในฐานะกรมพระราชวังบวรสถานมงคล เพื่อป้องกันความสำคัญผิดในการสืบราชสมบัติ ดังนั้นจึงพระราชทานเปลี่ยนชื่อวัดใหม่เป็น วัดบวรนิเวศวิหาร ซึ่งหมายถึง วัดอันเป็นที่ประทับของเจ้าฟ้ามงกุฎ (รัชกาลที่ 4) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเทียบไว้ในฐานะกรมพระราชวังบวรสถานมงคลนั่นเอง

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัดบวรนิเวศวิหาร 2 เรื่อง คือ วัดใหม่ และวัดบวรนิเวศวิหาร

ภาพประกอบ 7 แสดงบริเวณวัดบวรนิเวศวิหาร ราชวรวิหาร

4.6 วัดบูรณศิริมัตถาราม

วัดบูรณศิริมัตถาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่เลขที่ 5 ถนนอัษฎางค์ แขวงศาลเจ้าพ่อเสือ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4.6.1 ความหมาย

วัดบูรณศิริมัตถาราม หมายถึง วัดที่ตั้งขึ้นตามชื่อเดิมของเจ้าพระยาสุธรรมมนตรีคือ บุณศรี ต้นสกุลบุณศิริ ผู้บูรณะปฏิสังขรณ์วัด พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานชื่อใหม่ว่า วัดบูรณศิริมัตถาราม

คำว่า บุณศิริ มาจาก คำว่า บุณศรี

คำว่า มัตถาราม มาจาก คำว่า อัมมัตถ์ กับ อาราม แสดงความหมายถึงวัดที่กล่าวถึงตำแหน่งของผู้บูรณะปฏิสังขรณ์คือเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี

4.6.2 ความเป็นมา

จากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร กองพุทธสถาน กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวัดบูรณศิริมัตถาราม (2525 : 311) สรุปได้ดังนี้

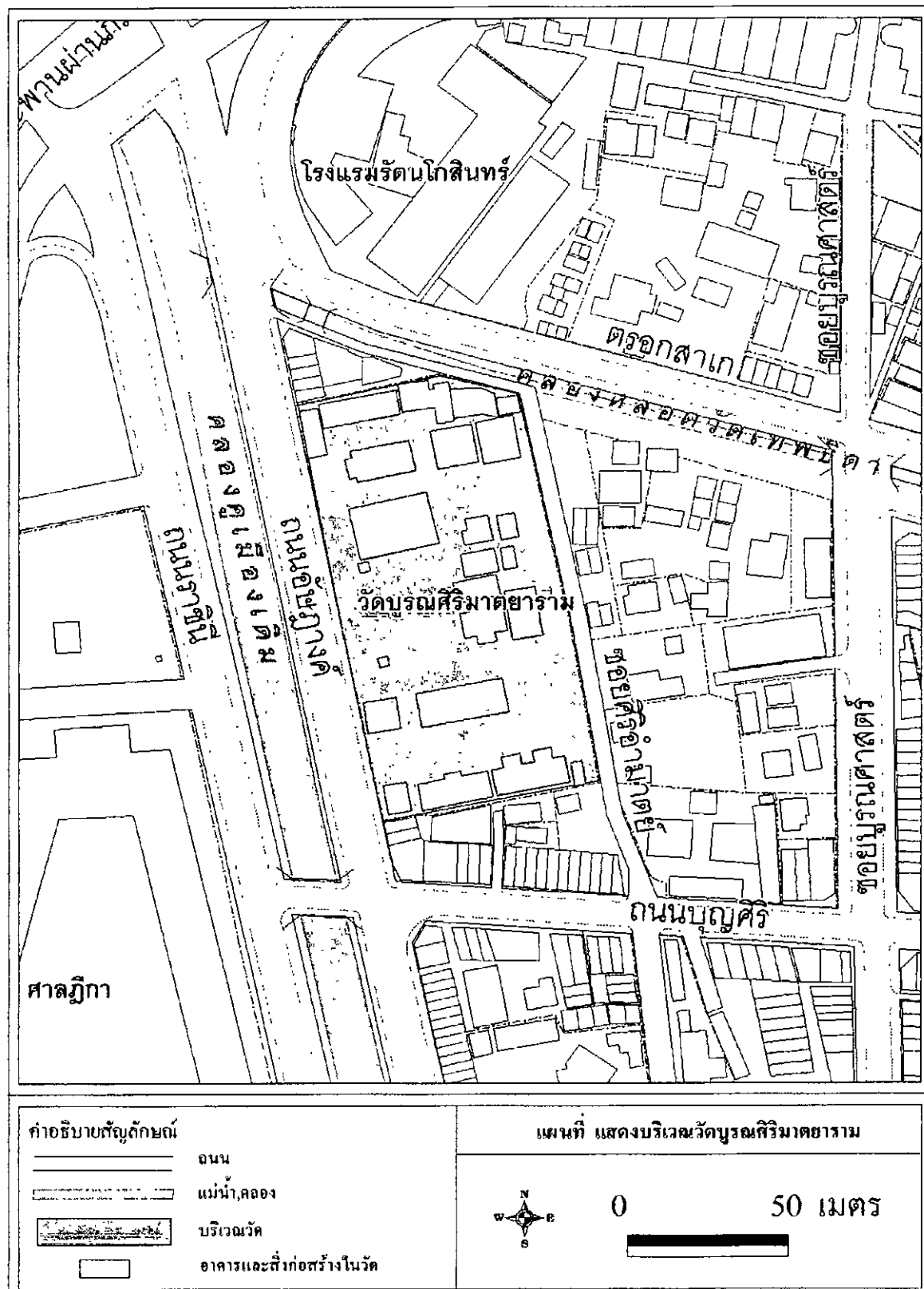
วัดบูรณศิริมัตถาราม เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (บุณศรี ต้นสกุลบุณศิริ) ครั้นยังเป็นพระยามหาอำมาตย์เป็นผู้บูรณะซ่อมแซมในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อแล้วเสร็จ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนามวัดนี้ว่า วัดศิริอัมมัตถาราม ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานแกันามวัดใหม่ว่า วัดบูรณศิริมัตถาราม

พระครูสุภัทรศาสนกร และพระอาทร ธมฺมเมธี (พระครูสุภัทรศาสนกร, พระอาทร ธมฺมเมธี. สัมภาษณ์. 2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดบูรณศิริมัตถาราม สรุปได้ดังนี้

วัดบูรณศิริมัตถาราม เป็นพระอารามที่พระเจ้าราชวงศ์เธอ กรมหมื่นเสนีเทพโอรสในสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ทรงสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์แต่ยังไม่แล้วเสร็จ ต่อมาเจ้ามหาอำมาตยาธิบดีหรือเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี ต้นตระกูลบุณศิริ เป็นผู้สร้างต่อมาจนแล้วเสร็จ

ในครั้งแรกพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานนามว่า วัดศิริอัมมัตถาราม หมายถึง วัดที่บอกตำแหน่งของเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้พระราชทานนามใหม่ว่า วัดบูรณศิริมัตถาราม กำหนดใช้มาจนปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัดบูรณศิริมัตถาราม 2 ชื่อ คือ วัดศิริอัมมัตถาราม และวัดบูรณศิริมัตถาราม

ภาพประกอบ 8 แสดงบริเวณวัดบวรนิเวศราชวรวิหาร

4.7 วัดปรินายก วรวิหาร

วัดปรินายก เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ 1 แขวงบ้านพานถม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4.7.1 ความหมาย

วัดปรินายกฯ หมายถึง วัดที่ตั้งชื่อโดยมีความหมายถึงสมุหนายกที่รับราชการเบื้องพระยุคลบาท ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถือว่า เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) เป็นสมุหนายกหรือปรินายกของพระองค์เสมือนพระมหากษัตริย์ทรงมีปรินายกแก้ว

4.7.2 ความเป็นมา

จากหนังสือประวัติวัดที่ราชอาณาจักร กองพุทธสถาน กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวัดปรินายกฯ (2525 : 201) สรุปได้ดังนี้

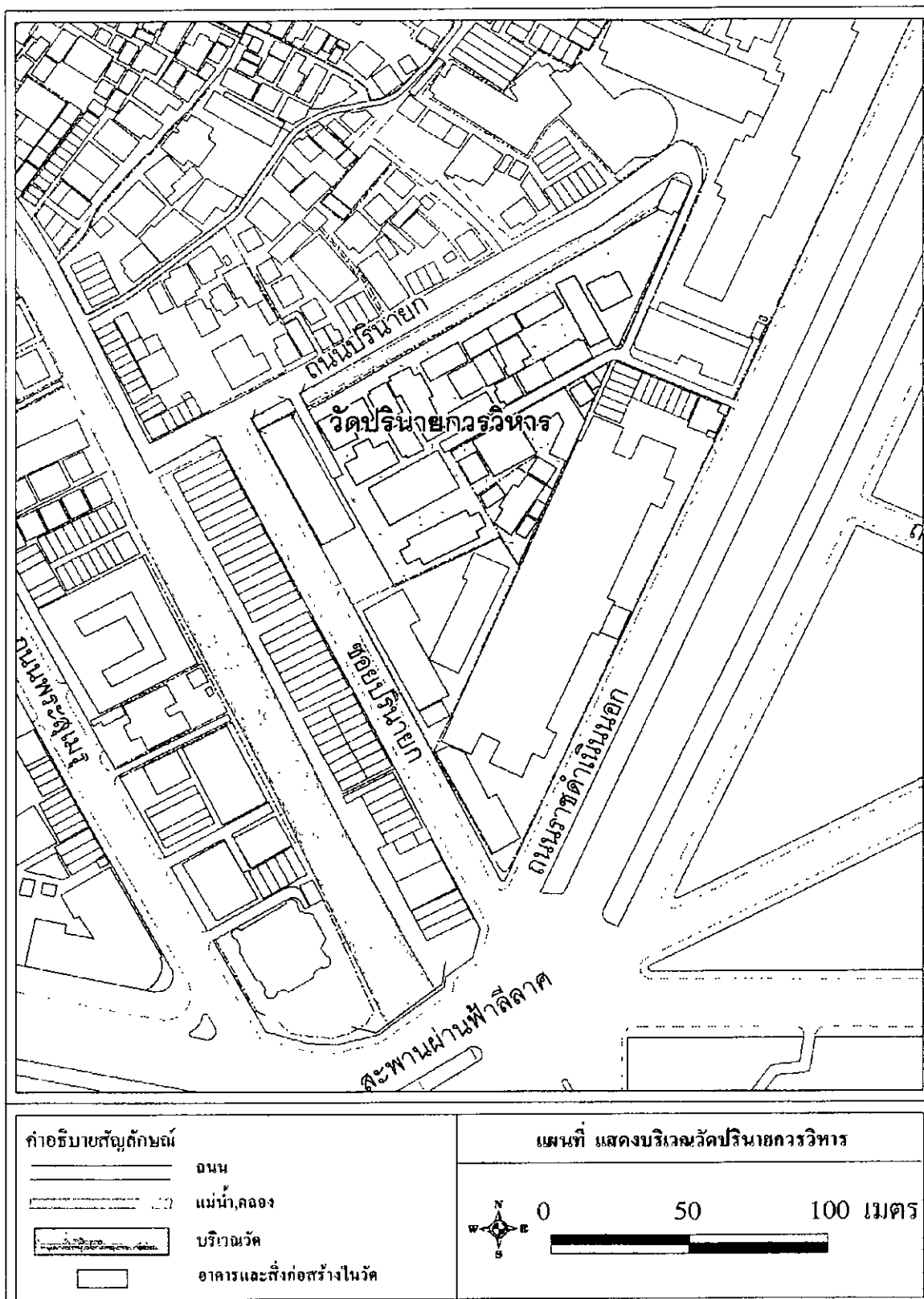
วัดปรินายกฯ เดิมชื่อ วัดพรหมสุรินทร์ ตามตำแหน่งผู้สร้างคือ เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) เมื่อครั้งยังเป็นพระพรหมสุรินทร์อยู่ในสมัยต้นรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พอมานในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขนานนามไว้ว่า วัดปรินายกฯ และถูกทอดทิ้งให้รกร้างว่างเปล่า จนสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ทรงทำนุบำรุงการก่อสร้างเสนาสนะ ถาวรวัตถุต่าง ๆ ตลอดจนสร้างพระอุโบสถ และพระราชนิเวศน์วิสุตคามสีมา ลงวันที่ 2 สิงหาคม 2443

พระครูสังฆรักษ์วุฒิชัย และพระปลัดวิทย์ เรวโต (พระครูสังฆรักษ์วุฒิชัย วุฒิชโย, พระปลัดวิทย์ เรวโต. สัมภาษณ์. 2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดปรินายกฯ สรุปได้ดังนี้

วัดปรินายกฯ เดิมชื่อวัดพรหมสุรินทร์ หมายถึงตำแหน่งของผู้สร้าง คือ พระพรหมสุรินทร์ หรือเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ในสมัยที่มีบรรดาศักดิ์เป็นพระพรหมสุรินทร์ ในสมัยต้นรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชนิเวศน์วัดขึ้นใหม่ว่า วัดปรินายก ถือเอาสาเหตุที่เจ้าพระยาบดินทรเดชา ขณะที่ดำรงตำแหน่งเป็นสมุหนายกหรือปรินายกของพระองค์ จึงได้มีการสถาปนาชื่อวัดดังกล่าวเปรียบเสมือนพระเจ้าจักรพรรดิทรงมี ปรินายกแก้ว

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัดปรินายกฯ 2 เรื่อง คือ วัดพรหมสุรินทร์ และวัดปรินายกฯ

ภาพประกอบ 9 แสดงบริเวณวัดปรินายก วรวิหาร

4.8 วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

4.8.1 ความหมาย

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม หมายถึง วัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปนามนิรัตนปฏิมากร หรือพระแก้วมรกต

4.8.2 ความเป็นมา

จากหนังสือประวัติวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล (ม.ป.ป. : 17 - 22) ได้สรุปไว้ดังนี้

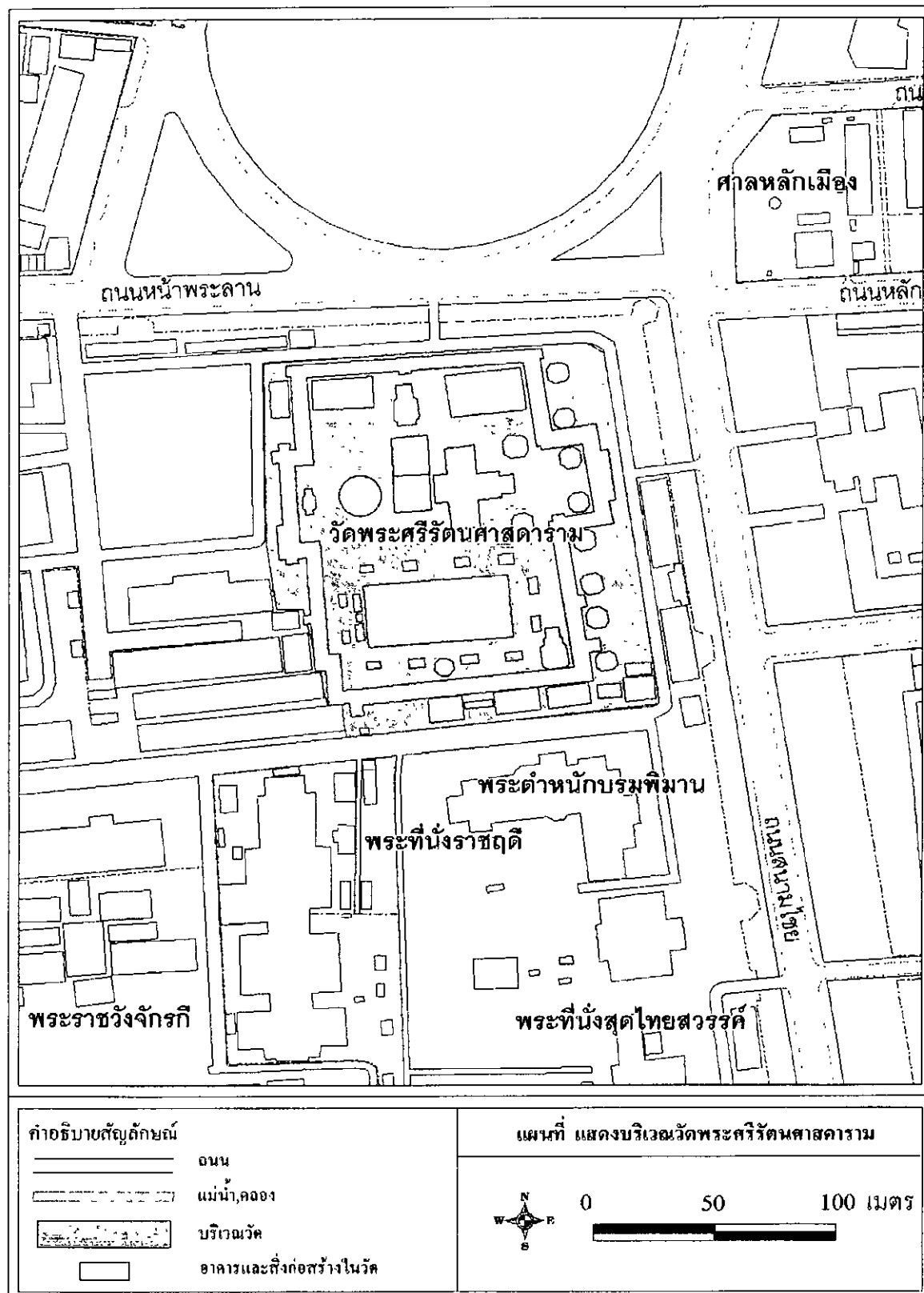
เมื่อรัชกาลพระเจ้ากรุงธนบุรีในปี พ.ศ. 2321 เกิดการสงครามขึ้นในระหว่างกรุงธนบุรีกับกรุงศรีสัตนาคนหุต ครั้นนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชดำรงพระยศเป็นเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก เป็นจอมพลยกทัพขึ้นไปตีกรุงศรีสัตนาคนหุตได้เมืองเวียงจันทน์แล้ว เชิญพระแก้วมรกตจากหลวงพระบางลงมายังกรุงธนบุรี พระเจ้ากรุงธนบุรี ทำการสมโภชแล้วโปรดให้ประดิษฐานไว้ ณ โรงพระแก้วในบริเวณพระราชวังเดิม ครั้นรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงสร้างกรุงรัตนโกสินทร์เมื่อ พ.ศ. 2325 โปรดให้สร้างพระอารามขึ้นในพระราชวัง เป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต ครั้นพระอุโบสถสร้างสำเร็จ จึงโปรดให้เชิญพระแก้วมรกตแห่มาประดิษฐานในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2327 ทรงพระราชดำริสร้างเครื่องทรงถวายสำหรับฤดูร้อนอย่าง 1 ฤดูฝนอย่าง 1 เปลี่ยนทรงตามฤดู ครั้นถึงรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ทรงพระราชดำริสร้างเครื่องทรงฤดูหนาวถวายอีกอย่าง 1 จึงทรงเปลี่ยนเป็นเครื่องทรง 3 อย่างตามฤดูกาลจนทุกวันนี้

นายจตุพล คำทอง และนายวิรัช ใจกล้า (นายจตุพล คำทอง, นายวิรัช ใจกล้า. สัมภาษณ์ .2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดพระศรีรัตนศาสดาราม สรุปได้ดังนี้

สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีได้เกิดสงครามขึ้นระหว่างกรุงธนบุรีกับกรุงศรีสัตนาคนหุต ครั้นนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ดำรงพระยศเป็นเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกเป็นจอมทัพตีกรุงศรีสัตนาคนหุตได้สำเร็จ จึงได้เชิญองค์พระแก้วมรกตมาประดิษฐานไว้ ณ กรุงธนบุรี

สมัยที่สร้างกรุงรัตนโกสินทร์ โปรดให้สร้างพระอารามขึ้นในพระราชวังเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต และขนานนามว่า วัดพระศรีรัตนศาสดาราม หรือวัดพระแก้วมรกต

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัดพระศรีรัตนศาสดาราม 1 เรื่อง

ภาพประกอบ 10 แสดงบริเวณวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

4.9 วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ 2 แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4.9.1 ความหมาย

วัดพระเชตุพน หมายถึง วัดที่เป็นสวนป่าของเจ้าเชตุที่ได้ถวายที่ดินในการสร้างเชตุวันมหาวิหารถวายแด่พระพุทธเจ้าดังปรากฏในพุทธประวัติ พจนานุกรม ฉบับกรมศึกษาธิการ (ร.ศ. 102) (2541 : 118) แสดงความหมายว่า เชตุพน, เชตวันนะ ป่านายเชตุ, ชื่อวัดโพธิ์ตั้งอยู่ด้านใต้พระบรมมหาราชวัง

สร้อยนามว่า วิมลมังคลาราม หมายถึง ความงดงามของวัดที่สร้างขึ้นอย่างวิจิตรบรรจงมีทั้งศิลปะไทยและจีนผสมผสานสวยงามอย่างไม่มีที่ติ สร้อยนามดังกล่าวตั้งขึ้นตามความงดงามของวัดที่สร้างขึ้นตามแบบศิลปะไทยจีน

และเมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันจึงกลายเป็น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามฯ แสดงความหมายถึง วัดที่เป็นดังสถานที่ประทับของพระพุทธเจ้าคือเชตวันมหาวิหารที่มีความงดงามวิจิตรบรรจงแสดงถึงความเป็นมงคลแห่งชีวิต

4.9.2 ความเป็นมา

จากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร กองพุทธสถาน กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามฯ (2525 : 5 - 6) สรุปได้ดังนี้

วัดนี้เดิมชื่อว่าวัดโพธาราม ชาวบ้านเรียกกันสั้น ๆ ว่า วัดโพธิ์ เป็นวัดโบราณสร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี

เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้ทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นเมืองหลวงและทรงกำหนดเขตทั้งสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่ในเขตกลางเมืองหลวง วัดโพธารามตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งอยู่ในเขตพระนครด้วย จึงได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวง มีพระราชอาคันตุกะปกครองตั้งแต่นั้นมา

ความสำคัญของวัดโพธาราม เริ่มปรากฏเด่นชัดขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงย้ายพระมหานครมาตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกเพียงอย่างเดียว ทรงสร้างพระบรมมหาราชวังขึ้นและทรงเห็นว่ามีวัดอยู่ใกล้เขตพระบรมมหาราชวัง 2 วัดคือ วัดสลัก (วัดมหาธาตุฯ) อยู่ทิศเหนือ วัดโพธาราม (วัดพระเชตุพนฯ) อยู่ทิศใต้ จึงโปรดให้สถาปนาวัดโพธารามเป็นวัดวังหลวงแล้วสร้างใหม่หมดทั้งพระอารามด้วยการจัดทำตามแบบแปลนแผนผังที่เป็นระเบียบแยกเขตพุทธาวาสและสังฆาวาสออกจากกันเป็นสัดส่วน โดยมีถนนเชตุพนคั่นกลางแบ่งเขตทั้งสองมีกำแพงล้อมรอบเป็นเอกเทศ

การก่อสร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2332 กว่าจะเสร็จเรียบร้อยก็กินเวลานานถึง 7 ปี 5 เดือน 28 วัน ยังไม่ได้ทำพิธีมอบถวายสงฆ์และทำการฉลองวัด ต้องรอเวลาอีกหลายปีจึงมีการฉลองวัด พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้พระราชทานนามวัดโพธารามใหม่ว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาวาส ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเปลี่ยนสร้อยนามวัดเสียใหม่ว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามฯ

พระศรีวิสุทธิวงศ์ และพระครูอุดมสังวร (พระศรีวิสุทธิวงศ์, พระครูอุดมสังวร สัมภาษณ์. 2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามฯ สรุปได้ดังนี้

วัดโพธิ์ สันนิษฐานว่า สร้างขึ้นสมัยอยุธยา แต่เดิมชื่อว่าวัดโพธาราม เนื่องจากว่ามีที่มา 2 กระแสคือ

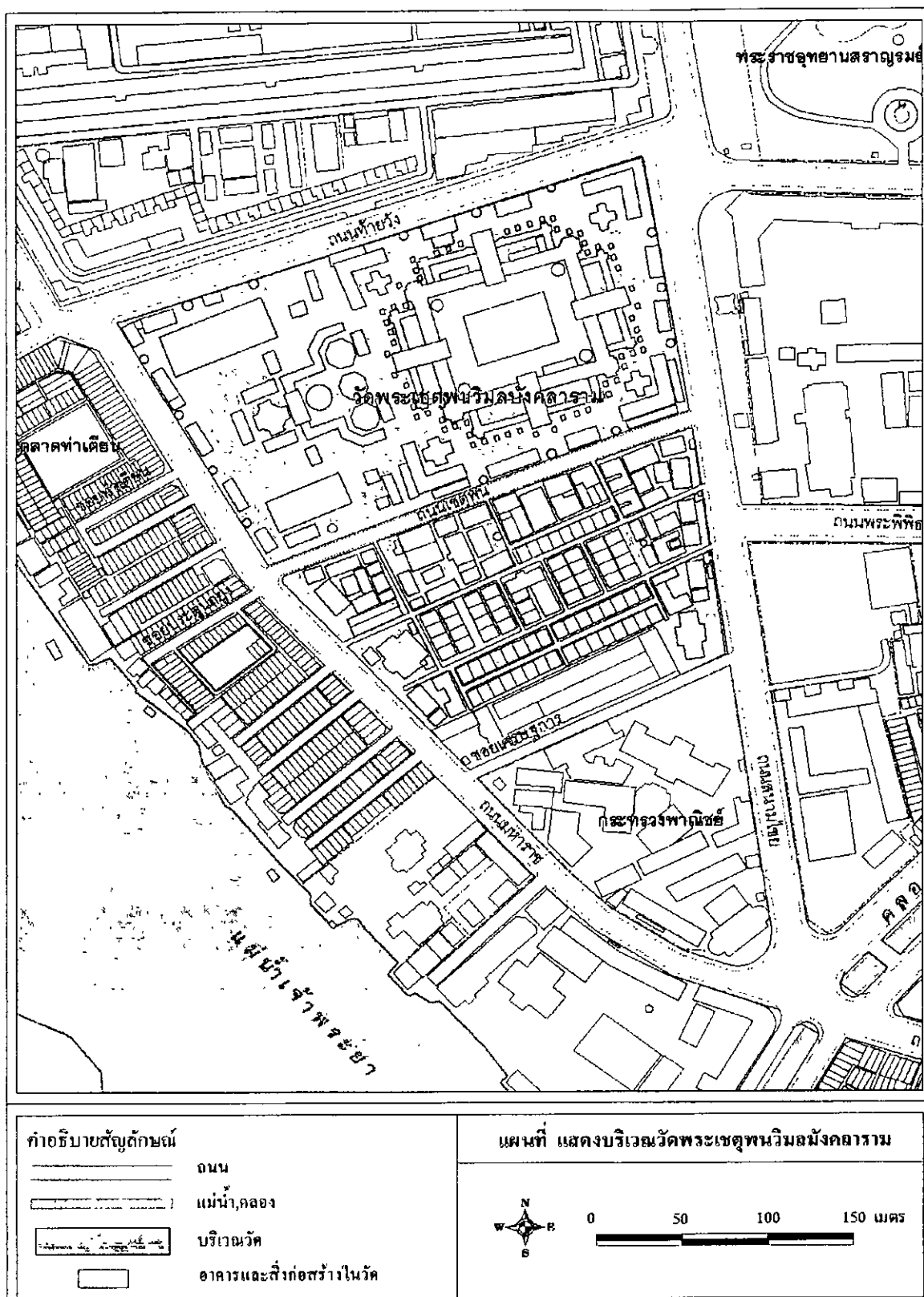
กระแสที่ 1 เชื่อกันว่าบริเวณวัดมีต้นโพธิ์ปรากฏอยู่ จึงเรียกกันว่า วัดโพธิ์ แสดงความหมายถึง ต้นโพธิ์

กระแสที่ 2 เชื่อกันว่าวัดแห่งนี้เป็นที่อยู่อาศัยของบรรดาท่านผู้รู้กล่าวคือพระเถระผู้ใหญ่ที่เป็นนักปราชญ์ เพราะความหมายของคำว่า โพธิ์ หมายถึง ผู้รู้

สมัยกรุงธนบุรี เป็นวัดที่อยู่นอกเขตพระนคร พอมาถึงสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการย้ายพระนครมาตั้งฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา จึงได้มีการสถาปนาวัดโพธิ์ คู่กับวัดมหาธาตุเป็นพระอารามอยู่ด้านเหนือกับด้านใต้ของพระราชวัง ได้มีการจัดฉลองและพระราชทานนามว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาวาส แสดงความหมายถึง อาวาสที่เป็นประดุจเชตวันมหาวิหารอันเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้าประกอบด้วยความมั่งคั่งงามอันวิจิตรแสดงถึงความเป็นมงคลแห่งชีวิต

จนกระทั่งถึงสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จึงได้ทรงให้มีการเปลี่ยนแปลงชื่อเดิมคือ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาวาส มาเป็นวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามฯ และยกฐานะของวัดขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นสูงสุด

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามฯ 3 เรื่อง คือ วัดโพธาราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาวาส และวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามฯ

ภาพประกอบ 11 แสดงบริเวณวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร

4.10 วัดมหรณพาราม วรวิหาร

วัดมหรณพาราม วรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ 261 แขวง เสาชิงช้า เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4.10.1 ความหมาย

วัดมหรณพารามฯ หมายถึง วัดที่เป็นชื่อของพระเจ้าอรรณพ หรือกรมหมื่นอู่ดมธนาธิ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยสาเหตุที่ได้สร้างวัดนี้ขึ้น และด้วยอาณาเขต บริเวณของวัดที่กว้างขวางและยิ่งใหญ่จึงได้ชื่อว่า วัดมหรณพารามฯ

4.10.2 ความเป็นมา

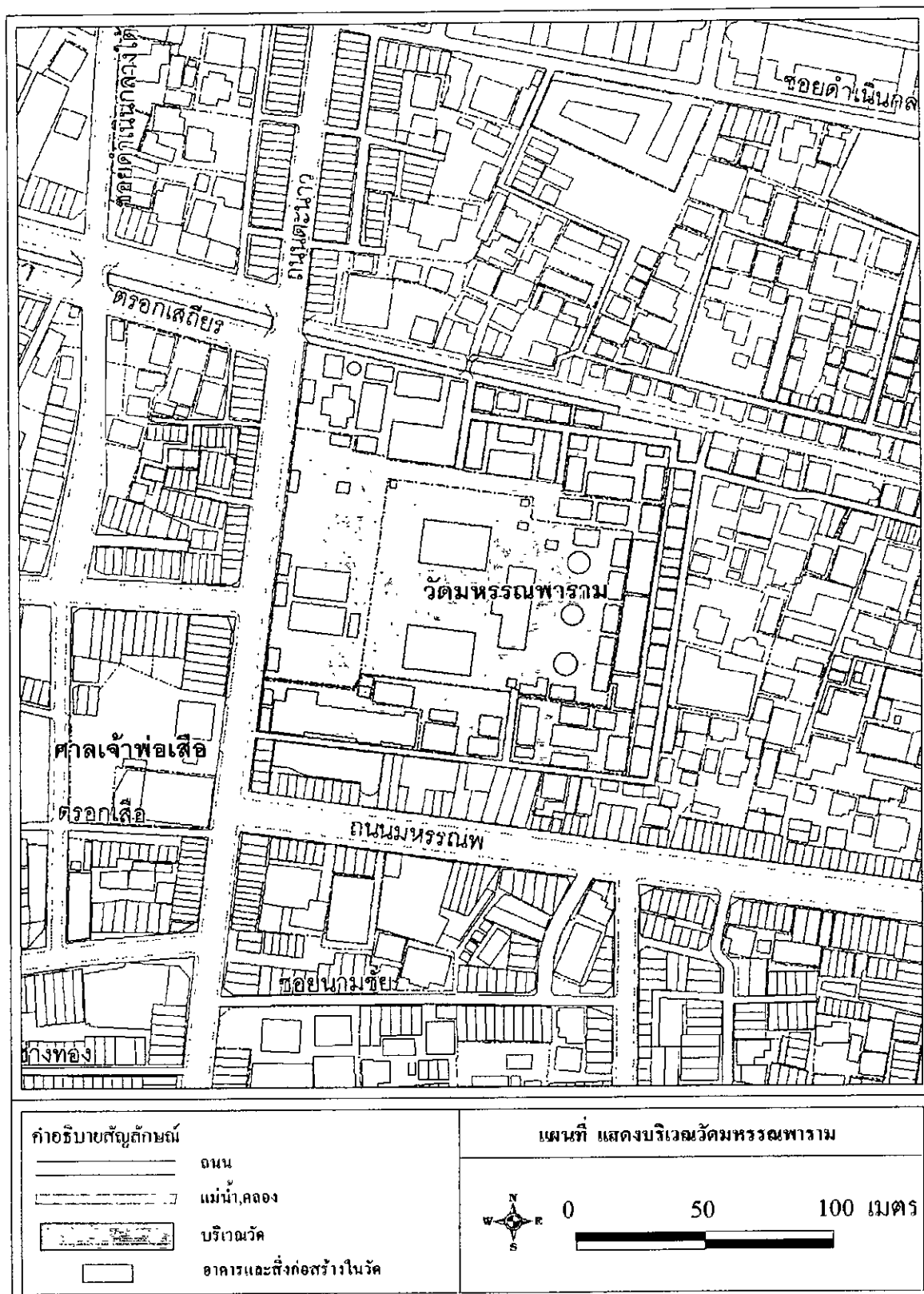
จากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร กองพุทธสถาน กรมการศาสนา ได้กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของวัดมหรณพารามฯ (2525 : 212) สรุปได้ดังนี้

วัดนี้สร้างขึ้นโดยกรมหมื่นอู่ดมธนาธิ พระนามเดิมว่า พระองค์เจ้าอรรณพ พระราชโอรสในรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2393 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานเงินสมทบในการก่อสร้าง 1,000 ชั่ง แต่การสร้างวัดยังไม่เสร็จเรียบร้อยดี จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงพระราชทานเงินสมทบในการก่อสร้างอีก 1,000 ชั่ง การก่อสร้างวัดจึงเสร็จเรียบร้อยและโปรดฯ พระราชทานนามวัดว่า วัดมหรณพารามฯ เป็นวัดที่มีสิมาชนิดพัทธสีมา

พระครูพิพัฒนสารธรรม และพระมหานุกอง คุณาธโร (พระครูพิพัฒนสารธรรม, พระมหานุกอง คุณาธโร. สัมภาษณ์. 2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดมหรณพารามฯ สรุปได้ดังนี้

เดิมที่วัดแห่งนี้สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยกรมหมื่นอู่ดมธนาธิหรือพระเจ้าอรรณพพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้สร้างขึ้นภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์ของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวที่พระองค์ได้พระราชทานทุนทรัพย์ร่วมในการก่อสร้างแต่ยังไม่แล้วเสร็จ จนถึงสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงเห็นว่าการก่อสร้างอารามแห่งนี้ยังไม่แล้วเสร็จสมบูรณ์ จึงได้พระราชทานทุนทรัพย์ส่วนพระองค์ในการก่อสร้างจึงแล้วเสร็จและพระราชทานนามวัดว่า วัดมหรณพารามฯ

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัด มหรณพารามฯ 1 เรื่อง

ภาพประกอบ 12 แสดงบริเวณวัดมหารัณพาราม วรวิหาร

4.11 วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร

วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ 3 แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4.11.1 ความหมาย

วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ หมายถึง วัดที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุภายในพระเจดีย์ทอง ส่วนสร้อยนาม คือ ยุวราชรังสฤษฎิ์ หมายถึง พระนามของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศผู้เป็นสยามมกุฎราชกุมารในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อเป็นอนุสรณ์เฉลิมพระเกียรติแด่พระองค์ผู้สิ้นพระชนม์ ในฐานะที่ได้นำเอาพระราชนิพนธ์ส่วนพระองค์มาใช้ในการบูรณะปฏิสังขรณ์พระอาราม

4.11.2 ความเป็นมา

จากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร กองพุทธสถาน กรมการศาสนา ได้กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ฯ (2525 : 14 - 17) สรุปได้ดังนี้

วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ฯ ประชาชนทั่วไปนิยมเรียกชื่อว่า วัดมหาธาตุ เป็นวัดโบราณสร้างมาแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมชื่อวัดสลัก หรือวัดสลักก็เรียก เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชตั้งเมืองธนบุรีเป็นราชธานี ได้สร้างพระนครขึ้นทั้ง 2 ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา วัดสลักอยู่ในพระนครข้างฝั่งตะวันออก จึงเป็นพระอารามหลวงและเป็นที่อยู่พำนักของพระราชอาคันตุกะตลอดสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ย้ายพระนครข้ามฟากมาตั้งข้างฝั่งตะวันตกฝ่ายเดียว พระราชวังที่สร้างใหม่มีวัดอยู่ใกล้ชิด 1 วัด คือ วัดพิชามณเฑียรหรือวัดพระเชตุพนในปัจจุบัน อยู่ติดพระบรมมหาราชวังทางทิศใต้ และวัดสลัก (วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ฯ) ซึ่งอยู่ทางด้านทิศเหนือและชิดกับด้านทิศใต้ของพระราชวังบวรสถานมงคล (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ โรงละครแห่งชาติ ฯลฯ)

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ย้ายพระนครมาแล้ว ได้ทรงสถาปนาวัดโพธารามขึ้นใหม่ สมเด็จพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ได้สถาปนาวัดสลักขึ้นใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2326 และได้ขนานนามว่า วัดนิพพานาราม ครั้นเมื่อ พ.ศ. 2331 รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ทรงปรารภพร้อมด้วยสมเด็จพระอนุชาธิราช โปรดให้สังคายนาพระไตรปิฎกที่วัดนิพพานาราม เพราะเป็นวัดที่ตั้งอยู่ระหว่างพระราชวังหลวงกับวังหน้า สะดวกในการเสด็จทั้ง 2 พระองค์ แต่ก่อนจะถึงกำหนดการทำสังคายนา ได้โปรดให้เปลี่ยนนามวัดใหม่เป็น วัดพระศรีสรรเพชญ์ดาราม

เมื่อปี พ.ศ. 2346 สมเด็จพระราชวังบวรฯ ได้สิ้นพระชนม์ลง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดให้ประชุมพระราชอาคันตุกะสอบไล่พระปริยัติธรรมพระภิกษุสามเณรที่วัดพระศรีสรรเพชญ์ดาราม ในโอกาสนี้โปรดให้เปลี่ยนนามวัดใหม่อีกครั้งหนึ่งเป็น วัดมหาธาตุ

ครั้นถึงปี พ.ศ.2439 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบริจาคพระราชทรัพย์อันเป็นส่วน ของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศซึ่งสิ้นพระชนม์เมื่อปี พ.ศ. 2437 อุทิศพระราชทาน ให้ปฏิสังขรณ์วัดมหาธาตุให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นแล้ว โปรดให้เพิ่มสร้อยต่อนามวัดเพื่อเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชนั้นว่า วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ฯ ใช้มาตราบจนปัจจุบัน

พระราชรัตนโมลี และ นายมนัส พวงลำเจียก (พระราชรัตนโมลี, นายมนัส พวงลำเจียก, สัมภาษณ์. 2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ฯ สรุปได้ดังนี้

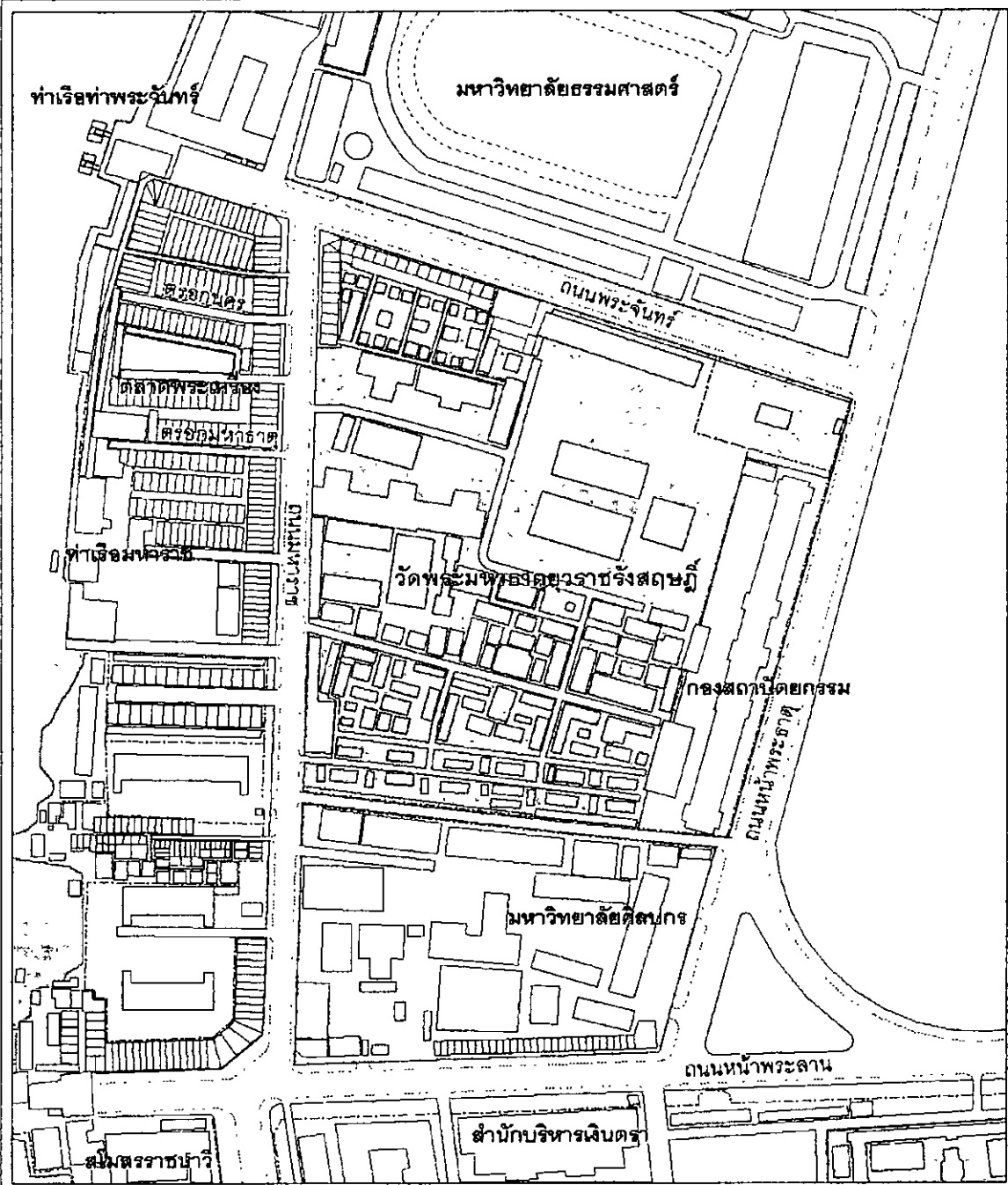
วัดมหาธาตุ สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เดิมชื่อว่าวัดสลัก หมายถึง วัดที่เคยเป็นที่อยู่ของช่างแกะสลัก เพราะสถานที่บริเวณวัดในอดีตเคยเป็นที่อยู่อาศัยและ ประกอบอาชีพของช่างแกะสลัก จึงเรียกกันว่าวัดสลัก ในสมัยที่พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงย้ายราชธานีจาก กรุงศรีอยุธยามาตั้งที่ธนบุรี ได้มีการกำหนดพื้นที่ในการสร้างพระนครทั้ง 2 ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และเอา อาณาเขตของวัดสลักเข้าอยู่ในเขตพระนครด้วย จึงได้ยกฐานะของวัดขึ้นเป็นพระอารามหลวง

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ก็มีการย้ายเมืองมาตั้ง ทางฝั่งตะวันออก วัดสลักอยู่ระหว่างวังหลวงกับวังหน้า ต่อมาจึงมีการขยายเนื้อที่ของวังหน้าลงมา ทางตอนใต้ สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท พระน้องยาเธอในรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้ ทรงทำหน้าที่บูรณปฏิสังขรณ์ และได้พระราชทานนามใหม่ว่า วัดนิพพานาราม หมายถึง ความสงบ ร่มเย็น พระราชประสงค์เพื่อบรรจุพระอัฐิแบบเดียวกับวัดพระศรีสรรเพชญ์ในกรุงศรีอยุธยา คือบรรจุ พระอัฐิของพระบรมมหานกไวกวอนล่างของพระเจ้าเจติยทองในพระอุโบสถ ส่วนตอนบนของพระเจ้าเจติยได้ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้เพื่อสักการบูชา

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงปรารภกับพระอนุชา กรมพระราชวังบวร เรื่องจะทำสังคายนาพระไตรปิฎก และทรงพระราชดำริพ้องกันว่าวัดนิพพานาราม สมควรเป็นที่ประชุมสงฆ์ทำสังคายนา เพราะอยู่ระหว่างวังหลวงกับวังหน้าเป็นการสะดวกที่ทั้งสอง พระองค์จะได้ทรงอุปถัมภ์ หลังจากทำสังคายนาเรียบร้อยแล้วจึงได้ทรงโปรดให้เปลี่ยนชื่อวัดขึ้นใหม่ และทรงพระราชทานนามว่า วัดพระศรีสรรเพชญ์ หมายถึง ชื่อพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองในสมัยกรุง ศรีอยุธยา เพราะเห็นว่าเป็นวัดอยู่ใกล้วังหลวง เหมือนวัดพระศรีสรรเพชญ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา และ เป็นที่ประดิษฐานพระศรีสรรเพชญ์ ภายในพระอุโบสถ หลังจากวัดสลักหรือวัดนิพพานารามเปลี่ยนมา เป็นวัดพระศรีสรรเพชญ์ได้ประมาณ 15 - 16 ปี เมื่อกรมพระราชวังบวรฯ เสด็จสิ้นพระชนม์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงโปรดให้เปลี่ยนชื่อวัดเป็นวัดมหาธาตุ หมายถึง วัดที่มีการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในพระเจติยทอง เนื่องจากการสร้างเมืองทุกยุคสมัย จะต้องมีการสร้างวัดมหาธาตุเป็นหลักของนคร

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศขึ้นเป็นสยามมกุฎราชกุมาร แต่ต่อมาได้สิ้นพระชนม์ลง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดให้บริจาตรัศมีอันเป็นส่วนหนึ่งของพระราชโอรสในการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดมหาธาตุแห่งนี้นี้จนแล้วเสร็จ และได้พระราชทานสร้อยนามต่อท้ายนามเดิมว่า วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ๕

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ 5 เรื่อง คือ วัดสลัก วัดนิพพานาราม วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดมหาธาตุ และวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ๕

ภาพประกอบ 13 แสดงบริเวณวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร

4.12 วัดมกุฏกษัตริยาราม ราชวรวิหาร

วัดมกุฏกษัตริยาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ 330 แขวงบางขุนพรหม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4.12.1 ความหมาย

วัดมกุฏกษัตริยาราม หมายถึง วัดที่ตั้งชื่อตามพระปรมาภิไธยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่พระองค์ได้ทรงสร้างพระอารามขึ้น

4.12.2 ความเป็นมา

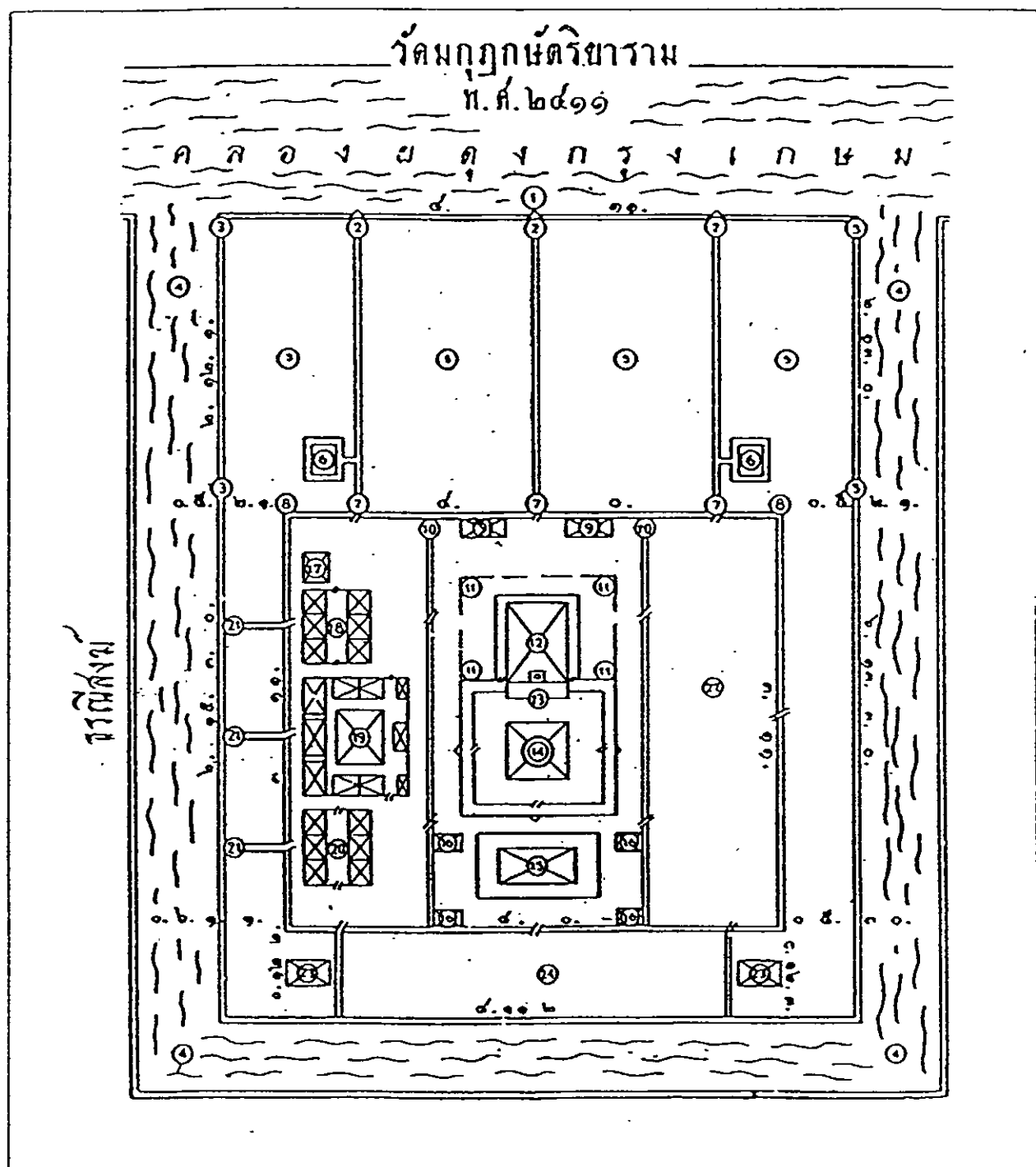
จากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร กองพุทธสถาน กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวัดมกุฏกษัตริยารามฯ (2525 : 95 - 96) สรุปได้ดังนี้

วัดมกุฏกษัตริยารามฯ เป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการให้สร้างขึ้น เพราะมีพระราชประสงค์จะสร้างวัดส่วนพระองค์ขึ้นคู่เคียงกับวัดโสมนัสวิหาร ของสมเด็จพระนางเจ้าโสมนัสวัฒนาวดีพระอัครมเหสี ความจริงเมื่อเริ่มสร้างวัดนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้พระราชทานชื่อให้ก่อนว่า วัดมกุฏกษัตริยารามฯ ตามพระปรมาภิไธยของพระองค์ ให้คู่เคียงกับวัดโสมนัสวิหาร ซึ่งทรงสร้างอุทิศพระราชกุศลถวายสมเด็จพระนางเจ้าโสมนัสวัฒนาวดี แต่ชื่อวัดอันเป็นพระปรมาภิไธยนี้ พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการจะกราบทูลออกชื่อวัด ก็ขัดปากกระดากใจ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรียกว่า วัดพระนามบัญญัติ ไปพลาง ๆ ก่อนซึ่งเรียกชื่อนี้กันมาถึง 22 ปี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงประกาศให้เรียกว่า วัดมกุฏกษัตริยาราม ตามพระราชประสงค์เมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2433

พระราชพิศาลมุนี และพระกรฤกษ์ กมฺมสุทฺโธ (พระราชพิศาลมุนี, พระกรฤกษ์ กมฺมสุทฺโธ. สัมภาษณ์. 2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดมกุฏกษัตริยารามฯ สรุปได้ดังนี้

เดิมวัดนี้สร้างขึ้นเพื่อคู่กับวัดโสมนัสวิหาร พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงโปรดให้สร้างขึ้น ขณะเริ่มก่อสร้างได้ทรงพระราชทานนามว่า วัดมกุฏกษัตริยารามตามพระปรมาภิไธยของพระองค์ ครั้นแล้วเสร็จไม่ปรากฏผู้เรียกชื่อวัดนี้ เนื่องจากทรงพระราชอาญา จึงได้โปรดพระราชทานนามใหม่ว่า วัดพระนามบัญญัติ หมายถึง ชื่อวัดที่ตั้งขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงพระปรมาภิไธยโดยตรง ครั้นสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงประกาศให้ใช้ชื่อเดิมคือวัดมกุฏกษัตริยาราม ฯ ตามพระราชประสงค์

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัดมกุฏกษัตริยารามฯ 2 เรื่อง คือ วัดพระนามบัญญัติ และวัดมกุฏกษัตริยารามฯ

ภาพประกอบ 14 แสดงบริเวณวัดมกุฏกษัตริยาราม ราชวรวิหาร

4.13 วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ราชวรวิหาร

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่ แขวงวัดราชบพิธ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4.13.1 ความหมาย

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามฯ หมายถึง วัดที่พระเจ้าแผ่นดินหรือพระมหากษัตริย์ คือพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างขึ้นไว้ประจำรัชกาล ใสร้อยนามว่า สถิตมหาสีมาราม หมายถึง วัดที่ประดิษฐานสีมาใหญ่รอบนอก มีสีมาเป็นแดนชั้นรอบบริเวณวัด

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม จึงหมายถึง วัดที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสร้างขึ้นโดยกำหนดเขตสีมาไว้รอบบริเวณวัด เรียกว่า มหาสีมา

4.13.2 ความเป็นมา

จากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร กองพุทธสถาน กรมการศาสนา ได้กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของวัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามฯ (2525 : 46 - 50) สรุปได้ดังนี้

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามฯ เป็นพระอารามหลวงที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในรัชกาลของพระองค์เมื่อ พ.ศ. 2412

มูลเหตุที่ทรงสร้างนั้นสืบเนื่องมาจากพระราชศรัทธาอันยิ่งใหญ่ และเป็นไปตามโบราณราชประเพณีนิยม ที่สมเด็จพระบรมราชบุพการีได้ทรงบำเพ็ญมากล่าวคือ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ทรงสร้างวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามฯ รัชกาลที่ 3 ทรงสร้างวัดราชโอรสารามฯ และ รัชกาลที่ 4 ทรงสร้างวัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามฯ

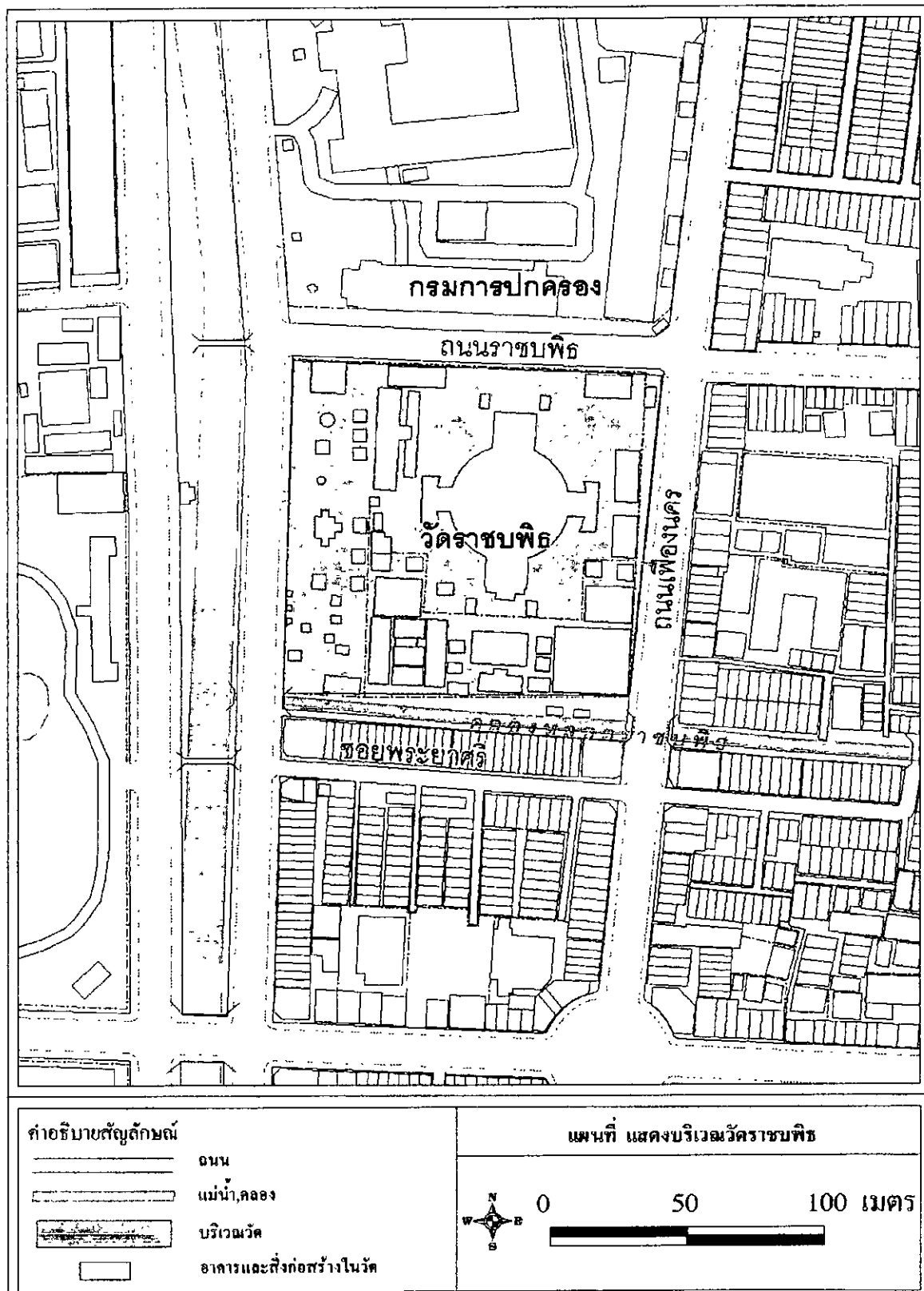
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าประดิษฐวรการ ซึ่งกำกับราชการกรมช่างสิบหมู่ทรงอำนวยการสร้างเป็นพระองค์แรกของ ต่อมาคือพระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น 4 กรมหลวงสรรพศาสตร์ศุภกิจ และเมื่อผู้อำนวยการสร้างองค์ที่ 2 สิ้นพระชนม์ลงอีก จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาธรรมมาธิกรณาธิบดี (ม.ร.ว.ปุ้ม มาลากุล) เป็นผู้อำนวยการจนเสร็จ

พระธรรมวรนธิ์ และพระครูบรรหารสมณกิจ (พระธรรมวรนธิ์, พระครูบรรหารสมณกิจ. สัมภาษณ์. 2547) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามฯสรุปได้ดังนี้

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดให้สร้างขึ้นเพื่อให้เป็นวัดประจำรัชกาลตามราชประเพณี เป็นวัดธรรมยุติกนิกาย ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าประดิษฐวรการทรงอำนวยการสร้างเป็นพระองค์แรก ต่อมาคือพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพศาสตร์ศุภกิจได้ทรงสร้างต่อเมื่อทั้ง

2 พระองค์สิ้นพระชนม์ลง ได้ทรงโปรดให้เจ้าพระยาธรรมธกราชบดีสร้างจนแล้วเสร็จ ได้ทรงพระราชทานนามว่า วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามฯ

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามฯ เพียง 1 เรื่อง

ภาพประกอบ 15 แสดงบริเวณวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ราชวรวิหาร

4.14 วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม ราชวรวิหาร

วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ 2 แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4.14.1 ความหมาย

วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามฯ หมายถึง วัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสร้างขึ้น และสร้างขึ้นเป็นวัดประจำรัชกาลของพระองค์ สร้อยนามว่า สถิตมหาสีมาราม หมายถึง อาวาสแห่งนี้เป็นที่ประดิษฐานมหาสิมารอบวัด

วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม ฯ จึงหมายถึง วัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างขึ้น โดยมีสีมาอยู่รอบวัดเรียกว่า มหาสีมา

4.14.2 ความเป็นมา

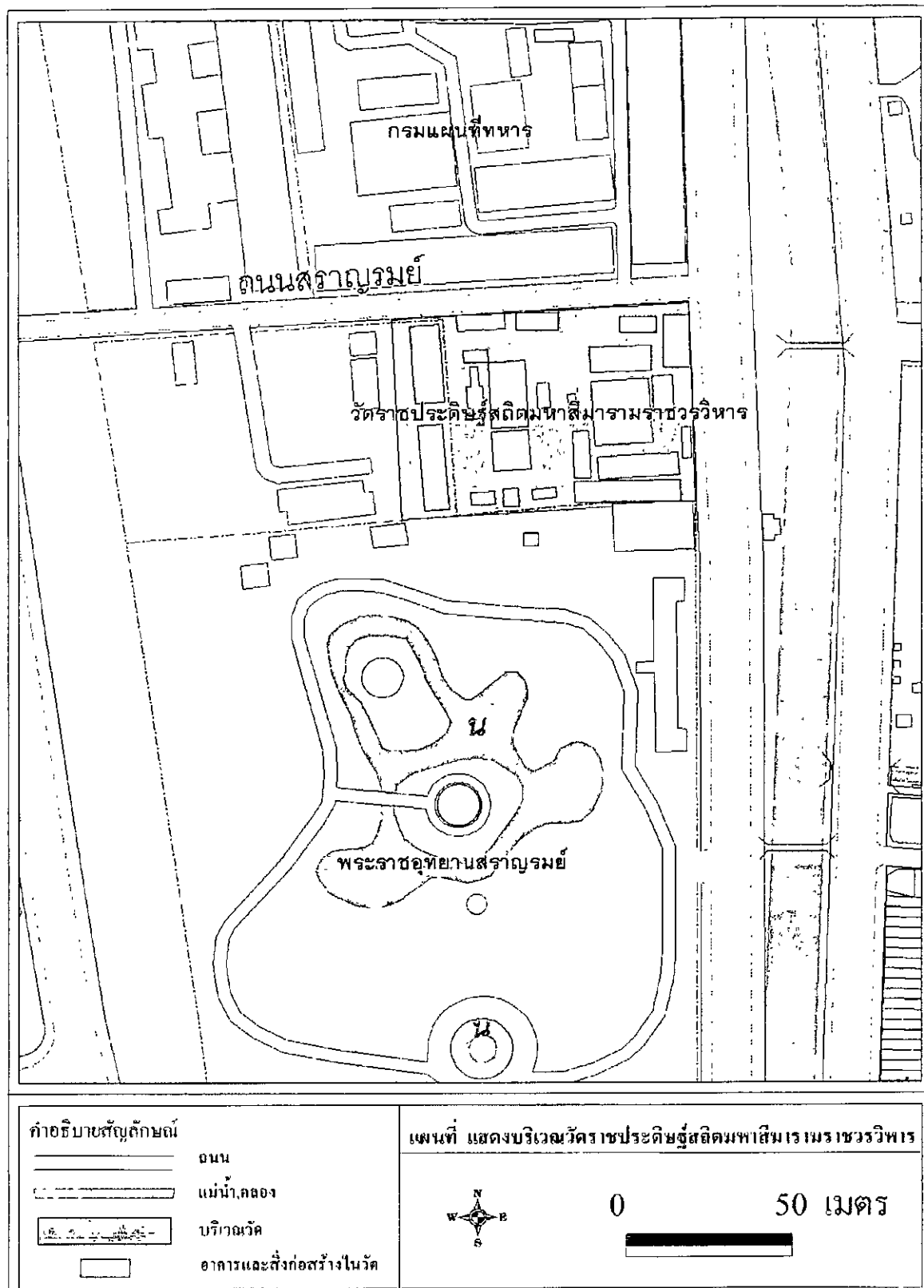
จากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร กองพุทธสถาน กรมการศาสนา ได้กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของวัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม ฯ (2525 : 40 - 42) สรุปได้ดังนี้

วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามฯ เป็นพระอารามหลวงที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นพระอารามหลวงของพระมหากษัตริย์ ตามโบราณราชประเพณีที่ว่า บนผืนแผ่นดินไทยเมืองไหนเป็นเมืองหลวงจะต้องมีวัดสำคัญประจำอยู่ 3 วัด คือ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ วัดราชบูรณะฯ วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามฯ ซึ่งวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และวัดราชบูรณะฯ ได้มีแล้ว ยังขาดแต่วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามฯ เท่านั้น และอีกประการหนึ่ง สร้างขึ้นเพื่ออุทิศถวายแด่พระสงฆ์คณะธรรมยุติกนิกายโดยเฉพาะ และได้พระราชทานนามวัดไว้ตามที่ปรากฏในศิลาจารึกประกาศสร้างวัด วันที่ 26 พฤศจิกายน 2407 ว่า วัดราชประดิษฐสถิตธรรมยุติกการาม นับว่าเป็นวัดแรกของคณะสงฆ์ธรรมยุติ ที่ได้สร้างขึ้นโดยมิได้ดัดแปลงมาจากวัดของคณะสงฆ์มหานิกาย ครั้นการสร้างวัดได้เสร็จเรียบร้อยทุกประการแล้ว จึงโปรดให้จัดพระราชพิธีผูกพัทธสีมาขึ้น และได้เปลี่ยนนามวัดเป็น วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม เหตุที่ทรงเปลี่ยนนามวัดเช่นนี้อาจทรงพิจารณาว่านามวัดที่ทรงตั้งไว้เดิมเจาะจงต่อพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกายเกินไป จะเป็นทีสะกิดใจแต่พระสงฆ์ทั้งสองนิกายในภายหน้าได้ และตามที่ได้ใช้คำว่า มหาสีมาราม ต่อท้ายนามวัดนั้น เพราะวัดราชประดิษฐ์มีการกำหนดเขตสีมากว้างใหญ่ เขตสีมานั้นมีเสาหินปักแสดงแนวเขตไว้ซึ่งก็เป็นแนวเขตของวัดทั้งหมดนั่นเอง

พระปริยัติโกศล และนายอภิสิทธิ์ มูลสาร (พระปริยัติโกศล, นายอภิสิทธิ์ มูลสาร. สัมภาษณ์. 2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดราชประดิษฐ์ สถิตมหาสีมารามฯ สรุปได้ดังนี้

วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามฯ เป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้าง ขึ้นเพื่อเป็นพระอารามหลวงของกษัตริย์ตามราชประเพณี เดิมทีที่ดินบริเวณดังกล่าวเคยเป็นส่วนนาแฟมาก่อน พระองค์ได้ทรงซื้อที่ดินและมอบหมายให้พระยาราชสงครามหรือพระยาทองสุกเป็นแม่กองจัดสร้างพระอาราม และ ทรงให้จัดสร้างเป็นวัดธรรมยุติกนิกายแห่งแรกของไทย มีการก่ออิฐเป็นกำแพงล้อมบริเวณสวนนาแฟ มีหลุมเสาศิลา นิमितในทิศทั้งแปด เรียกว่า วิสุคามสีมา หลังจากการก่อสร้างแล้วเสร็จ ทรงขึ้นนมัสการในวัดราชประดิษฐ์ที่ทรง สร้างเสร็จพระราชทานนามว่า วัดราชประดิษฐสถิตธรรมยุติการาม หมายถึง วัดที่พระองค์สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่อยู่ของ คณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย ต่อมาชาวบ้านเรียกแผลงเป็นวัดราชบัณฑิตบ้าง วัดทรงประดิษฐ์บ้าง จึงทรงประกาศ ให้เขียนชื่อขึ้นใหม่ว่า วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามฯ

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามฯ 2 เรื่อง คือ วัดราชประดิษฐสถิตธรรมยุติการาม และวัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามฯ

ภาพประกอบ 16 แสดงบริเวณวัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม ราชวรวิหาร

4.15 วัดราชนัลดาราม วรวิหาร

วัดราชนัลดาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร อยู่เลขที่ 2 แขวงวัดบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4.15.1 ความหมาย

วัดราชนัลดารามฯ หมายถึง วัดที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวให้สร้างขึ้น เพื่อเฉลิมพระเกียรติแก่พระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าโสมนัสวัฒนาวดีผู้เป็นราชันดาในพระองค์

4.15.2 ความเป็นมา

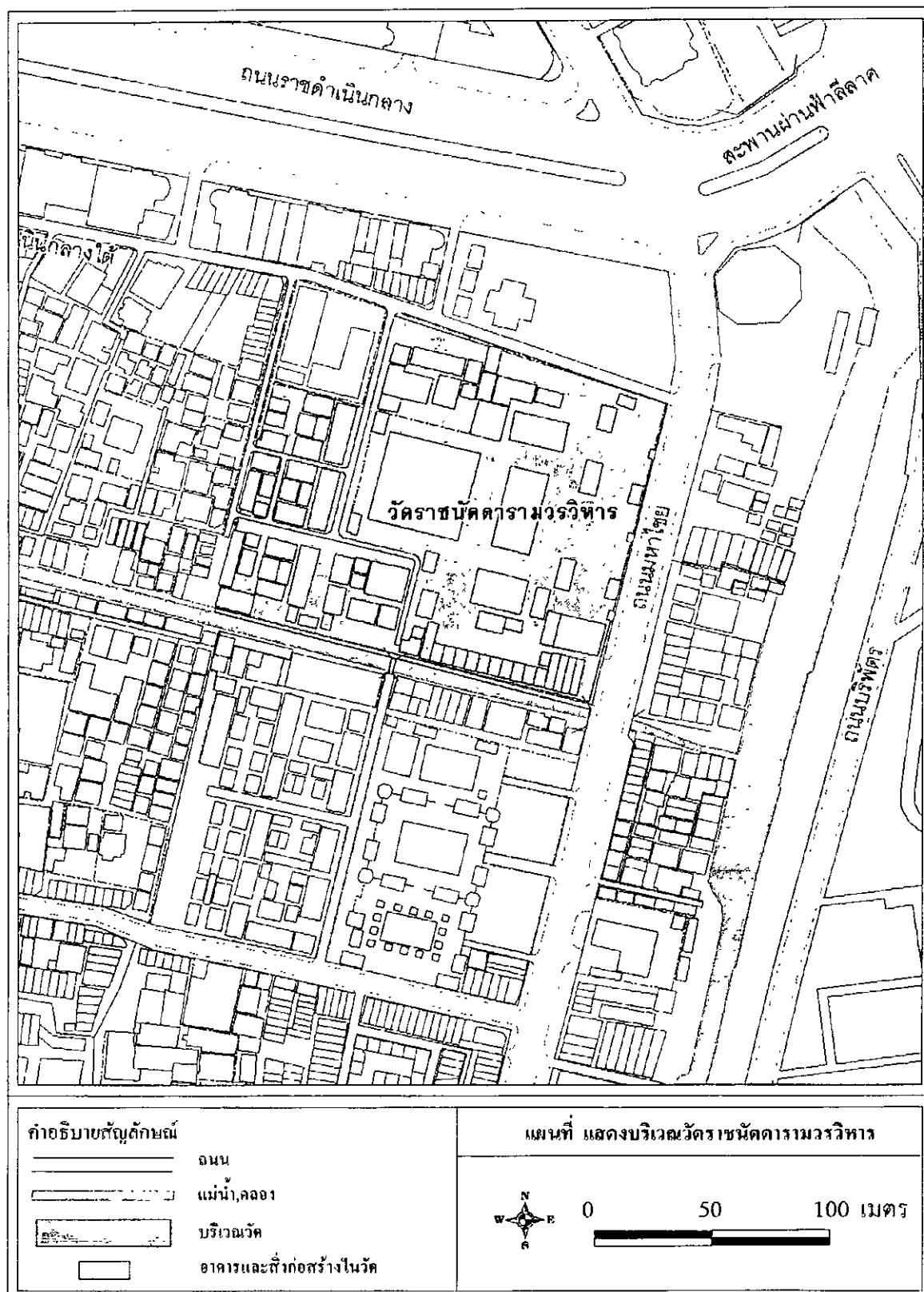
จากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร กองพุทธสถาน กรมการศาสนา ได้กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของวัดราชนัลดารามฯ (2525 : 199) สรุปได้ดังนี้

วัดราชนัลดารามฯ สร้างขึ้นเมื่อปีมะเมีย อัฐศก พ.ศ. 2389 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อปรากฏเป็นเกียรติแก่พระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าโสมนัสวัฒนาวดี โดยโปรดเกล้าฯสั่งให้เจ้าพระยายมราช (บุญนาค) เป็นผู้ออกแบบแปลนแผนผังสร้างวัดนี้ขึ้น ในเนื้อที่กว้างประมาณ 5 เส้น 4 วา 2 ศอก ยาวประมาณ 4 เส้น 9 วา 2 ศอก โดยให้เจ้าพระยายมราชสร้างพระอุโบสถและพระวิหารการเปรียญ ให้เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์สร้างโลหะปราสาท พระมหาโยธาสรางกูร พร้อมกำแพงและเขื่อนรอบวัด

พระครูสุนทรจรรย์โกศล และพระมหาคำคุณ ฐานิสฺสโร (พระครูสุนทรจรรย์โกศล, พระมหาคำคุณ ฐานิสฺสโร. สัมภาษณ์. 2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดราชนัลดารามฯ สรุปได้ดังนี้

วัดราชนัลดารามฯ สร้างขึ้นตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อเฉลิมพระเกียรติแก่พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าโสมนัสวัฒนาวดี โดยมีพระยายมราช เป็นผู้จัดสร้าง มีอาณาเขตติดต่อกับวัดเทพธิดารามฯ ได้ทรงพระราชทานนามว่า วัดราชนัลดารามฯ

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของวัดราชนัลดารามฯ เพียง 1 เรื่อง

ภาพประกอบ 17 แสดงบริเวณวัดราชนิตดาราม วรวิหาร

4.16 วัดราชบูรณะราชวรวิหาร

เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ 119 แขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4.16.1 ความหมาย

วัดราชบูรณะฯ หมายถึง วัดที่สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์ ได้มีพระราชศรัทธาบูรณะปฏิสังขรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงพระราชทานนามว่า วัดราชบูรณะเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ผู้บูรณะซ่อมแซมคือ พระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์

4.16.2 ความเป็นมา

จากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร กองพุทธสถาน กรมการศาสนา ได้กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของวัดราชบูรณะฯ (2525 : 102 - 103) สรุปได้ดังนี้

วัดราชบูรณะฯ เดิมมีนามว่า วัดเลียบ เพราะเป็นวัดที่พ่อค้าจีนซื้อเลียบสร้างขึ้น และตามตำนานกล่าวว่าบริเวณพื้นที่ดังกล่าวมีต้นเลียบขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก วัดราชบูรณะมีหลักฐานการสร้างตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และมีฐานะเป็นวัดราชวรীরมาตลอด จนกระทั่งถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าหลานเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์ได้มีพระราชศรัทธาบูรณะวัดเลียบ และทรงสถาปนาเป็นพระอารามหลวง โดยพระราชทานนามว่า วัดราชบูรณะฯ

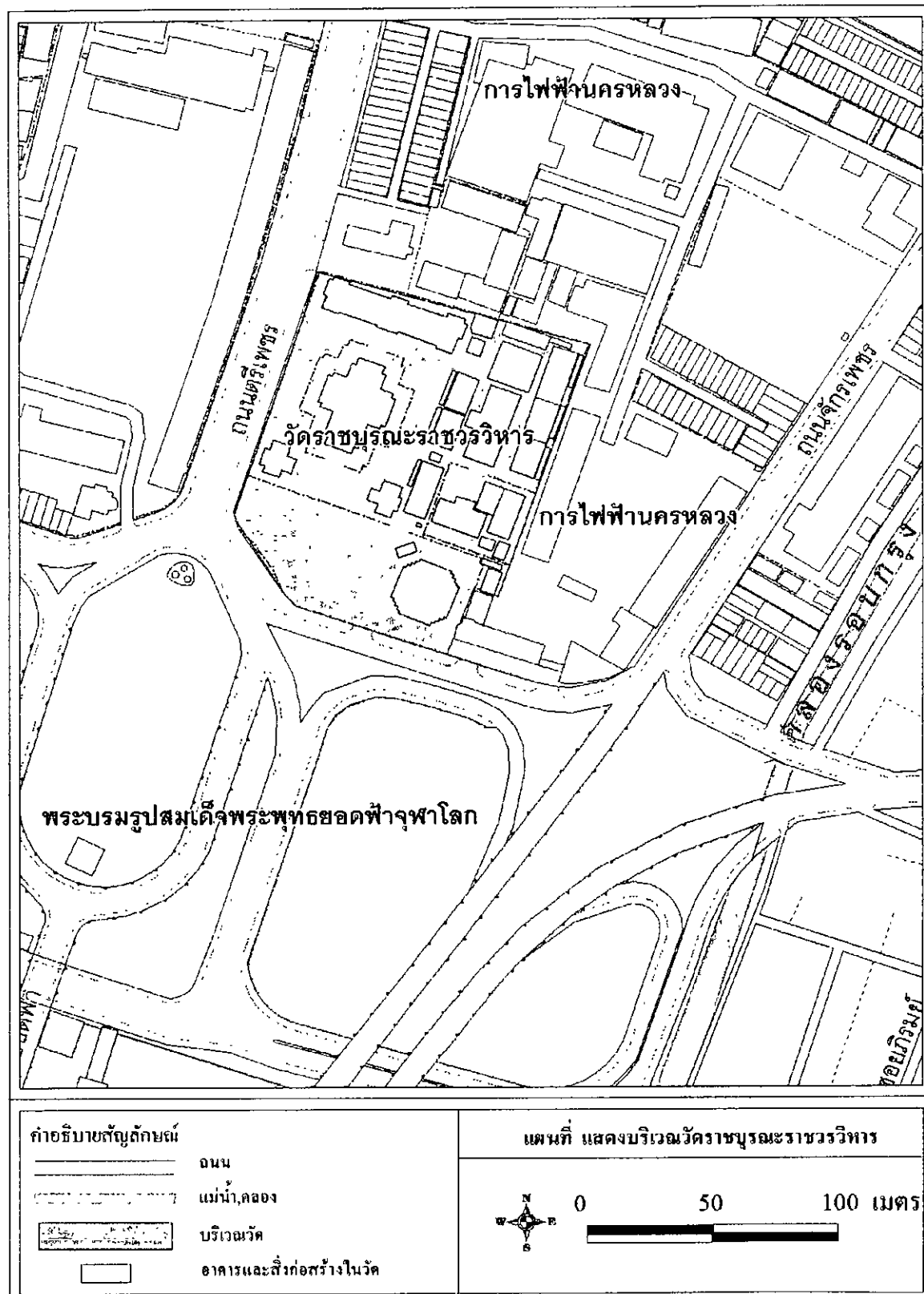
พระราชสุตาทมรณ และพระมหาประจวบ ปวโร (พระราชสุตาทมรณ, พระมหาประจวบ ปวโร. สัมภาษณ์. 2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดราชบูรณะฯ สรุปได้ดังนี้

วัดราชบูรณะฯ เดิมชื่อว่า วัดเลียบ มีหลักฐานโดยสังเขปว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีพ่อค้าชาวจีนคนหนึ่งชื่อว่า เลียบ มีความเลื่อมใสในพุทธศาสนามาก จึงได้สร้างวัดบริเวณใกล้กับแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นสถานที่ที่ตนเองได้จอดเรือสำเภาในการค้าขาย จนชาวบ้านเรียกชื่อกันตามผู้สร้างว่า วัดจีนเลียบ ต่อมาได้กลายเป็นวัดเลียบ หมายถึง ชื่อวัดที่ตั้งขึ้นตามชื่อของพ่อค้าชาวจีน

อีกกระแสหนึ่ง กล่าวตามความเชื่อกันว่า บริเวณวัดดังกล่าวในอดีตมีต้นเลียบขึ้นอยู่ตามปากอ่าวบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาจนกระทั่งถึงบริเวณวัดจำนวนมาก จึงได้เรียกชื่อกันว่า วัดเลียบ หมายถึง ชื่อวัดที่ตั้งขึ้นตามชื่อของต้นเลียบ

สมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงโปรดให้สมเด็จพระเจ้าหลานเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์บูรณะปฏิสังขรณ์จนแล้วเสร็จ และพระราชทานนามว่า วัดราชบูรณะฯ ตามพระราชประสงค์เพื่อให้เป็นวัดคู่บ้านคู่เมือง เหมือนครั้งสุโขทัย และอยุธยา ที่ปรากฏชื่อวัดราชบูรณะฯคู่พระนครทุกยุคทุกสมัย

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัดราชบูรณะฯ 2 เรื่อง คือ วัดเลียบ
และวัดราชบูรณะฯ

ภาพประกอบ 18 แสดงบริเวณวัดราชบูรณะ ราชวรวิหาร

4.17 วัดสามพระยา วรวิหาร

วัดสามพระยา เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ท้องที่แขวงวัดสามพระยา เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4.17.1 ความหมาย

วัดสามพระยาฯ หมายถึง วัดที่เจ้าพระยาทั้ง 3 คือ พระยาราชภักดี (สิงห์ทอง) พระยาเทพอรชุน (ทองปาน) และพระยาราชวรานุกูล (ทองคำ) ได้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์และทูลเกล้าถวาย แด่รัชกาลที่ 3

4.17.2 ความเป็นมา

จากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร กองพุทธสถาน กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวัดสามพระยาฯ (2525 : 303 - 304) สรุปได้ดังนี้

วัดสามพระยาฯ เดิมชื่อว่า วัดบางขุนพรหมสร้างขึ้นในต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ หลวงวิสุทธิโยธามาศย์ (ตรุษ) โดยยกที่ดินพร้อมทั้งบ้านเรือนของขุนพรหม (สารท) ผู้เป็นน้องชาย ซึ่งได้ถึงแก่กรรมลงด้วยไข้ป่า ก่อนหน้านั้น 2 ปี ถวายสร้างเป็นวัดขึ้นที่บริเวณบ้านลานอยู่เหนือปากคลองบางลำพู เพื่อเป็นอนุสรณ์และผลบุญติดตามขุนพรหม (สารท) เมื่อสร้างวัดเสร็จแล้วได้เรียกชื่อว่า วัดบางขุนพรหม ครั้นต่อมา พระยาราชสุภาวดี (ขุนทอง) พระยาราชนิกุล (ทองคำ) และพระยาเทพอรชุน ซึ่งมีศักดิ์เป็นหลานของท่านขุนพรหม (สารท) เนื่องจากเป็นบุตรของน้องสาวขุนพรหมมีชื่อว่า พวาท่านพระยาทั้งสามได้ดำริพร้อมกันว่า วัดบางขุนพรหมที่ลุงคนโตคือหลวงวิสุทธิโยธามาศย์ (ตรุษ) ยกอุทิศถวายจัดสร้างวัดไว้เป็นอนุสรณ์แก่ลูกคนเล็กนั้น เป็นวัดมีอาณาเขตกว้างขวาง และกำลังชำรุดทรุดโทรมลงเป็นอันมาก ประกอบกับผู้เป็นลุง (ขุนพรหม) ไม่มีทายาทสืบสกุล ส่วนเราทั้ง 3 คนพี่น้องเสมือนหนึ่งเป็นทายาทโดยตรงสมควรที่จะทะนุบำรุงปฏิสังขรณ์ให้เจริญรุ่งเรืองสถิตสถาพรสืบไป จึงพร้อมใจกันบริจาคทรัพย์ปฏิสังขรณ์วัดบางขุนพรหมทั้งวัด ครั้นเสร็จเรียบร้อยแล้ว ท่านพระยาทั้ง 3 จึงได้พร้อมใจกันน้อมเกล้าฯ ถวายแด่รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เมื่อปี พ.ศ. 2366

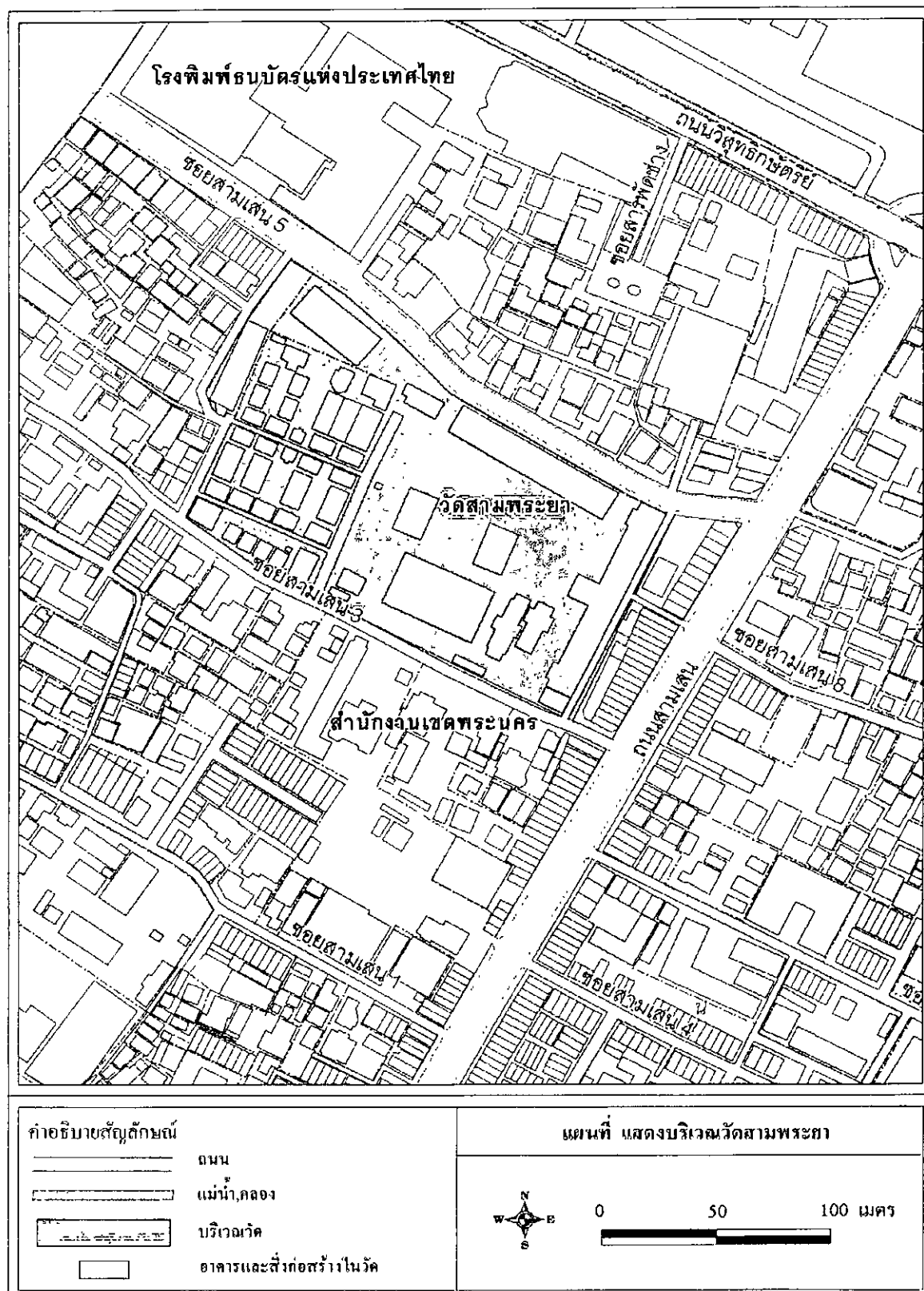
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังจากได้เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรแล้วทรงรับวัดบางขุนพรหมไว้เป็นพระอารามหลวงพร้อมทั้งพระราชทานนามวัดใหม่ว่า วัดสามพระยาฯ ซึ่งใช้มาจนถึงปัจจุบัน

พระครูพิศาลปริยัติยาทร และพระมหาบุญเดือน กิตติธราโร (พระครูพิศาลปริยัติยาทร, พระมหาบุญเดือน กิตติธราโร. สัมภาษณ์. 2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดสามพระยาฯ สรุปได้ดังนี้

วัดสามพระยาฯ มีประวัติการสร้างตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมทีชาวบ้านเรียกกันว่าวัด สัก หมายถึงวัดที่สร้างด้วยต้นสัก เพราะถือเอาไม้สักที่ชาวบ้านได้นำมาสร้างวัดในการเรียกชื่อต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดบางขุนพรหมนอก หมายถึง ตำแหน่งที่ตั้งของวัดที่อยู่รอบนอกของแขวง

บางขุนพรหม เนื่องด้วยหลวงวิสุทธิโยธามาตย์ได้ถวายที่ดินและทรัพย์สินในการสร้างวัดเพิ่มเติมจากที่มีมาก่อนเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ขุนพรหม (สารท) ผู้เป็นน้องชาย หลังจากสร้างเสร็จจึงเรียกกันว่า วัดบางขุนพรหมนอก เพื่อคู่กับวัดอินทร (วัดอินทรวินาร) ที่มีมาก่อน และได้เปลี่ยนมาเป็นวัดสามพระยา สาเหตุที่ได้ชื่อว่าวัดสามพระยาฯ ตามประวัติกล่าวไว้ว่า มีพระยา 3 พี่น้อง คือพระยาราชภักดี (สิงห์ทอง) พระยาเทพอรชุน (ทองปาน) พระยาราชวรานุกุล (ทองคำ) เจ้าพระยาทั้ง 3 ท่านนี้ได้ทำหน้าที่บูรณะปฏิสังขรณ์วัดบางขุนพรหมจนแล้วเสร็จ และได้นำวัดแห่งนี้ขึ้นทูลเกล้าถวายแด่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์จึงพระราชทานนามใหม่ว่า วัดสามพระยาฯ

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัดสามพระยาฯ 3 เรื่อง คือ วัดสัก
วัดบางขุนพรหมนอก และวัดสามพระยาฯ

ภาพประกอบ 19 แสดงบริเวณวัดสามพระยา วรวิหาร

4.18 วัดสังเวชวิศยาราม วรวิหาร

วัดสังเวชวิศยาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ 110 แขวงวัดสามพระยา เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4.18.1 ความหมาย

วัดสังเวชวิศยารามฯ มีความหมายของคำว่า สังเวช 2 กระแสคือ

- 1) สังเวช หมายถึง สัตตมหาสถานทั้ง 7 แห่งที่สร้างขึ้นภายในวัดถือเป็นศาสนสถานอันศักดิ์สิทธิ์ทำให้เกิดธรรมสังเวชแก่ผู้พบเห็นและระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ รัตนขจรเจดีย์ รัตนจกกรมเจดีย์ ขจรเจดีย์ ราชายตนะเจดีย์ อนิมมิสเจดีย์ โพธิบัลลังก์เจดีย์ และมุจลินทร์เจดีย์
- 2) สังเวช หมายถึง ความสลดใจจากเหตุการณ์ที่มีผู้คนล้มตายด้วยโรคระบาดคือ อหิวาตกโรค

4.18.2 ความเป็นมา

จากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร กองพุทธสถาน กรมการศาสนา ได้กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของวัดสังเวชวิศยารามฯ (2525 : 215) สรุปได้ดังนี้

วัดสังเวชวิศยารามฯ เป็นวัดโบราณสร้างมานานก่อนการสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ เดิมชื่อว่า วัดสามจีน สันนิษฐานว่าชาวจีน 3 คนเป็นผู้สร้าง และมีชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า วัดบางลำพู เพราะตั้งอยู่ที่ตำบลบางลำพู

กรมพระราชวังบวรมหาสุรสีหนาท ทรงก่อสร้างและปฏิสังขรณ์ปรับปรุงอาคารเสนาสนะต่าง ๆ เป็นหมวดหมู่ไว้เป็นจำนวนมาก ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทำการปฏิสังขรณ์กำแพงแก้วพระอุโบสถ และพระวิหารเพิ่มเติมด้วย

ครั้งถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ปฏิสังขรณ์พระประธานในพระอุโบสถ โดยนายสุขปลัดกรมช่างหล่อ เมื่อสำเร็จแล้วโปรดพระราชทานนามวัดใหม่ว่า วัดสังเวชวิศยารามฯ

ครั้น พ.ศ. 2412 (จ.ศ.1231) ได้เกิดเพลิงไหม้โรงทำขนมจีนถนน 13 ห้าง ลูกลามไปไหม้วัดสังเวชวิศยารามฯ อาคารเสนาสนะต่าง ๆ ถูกไฟไหม้เสียหายมาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้กรมขุนภูวนัยนฤเบนทราบาลจัดการปฏิสังขรณ์ปรับปรุงอาคารต่าง ๆ ให้เป็นหมวดหมู่ ซึ่งต่อมาประชาชนก็ได้ช่วยกันสร้างและปฏิสังขรณ์วัดสังเวชวิศยารามฯ ให้รุ่งเรืองเป็นลำดับตราบเท่าทุกวันนี้

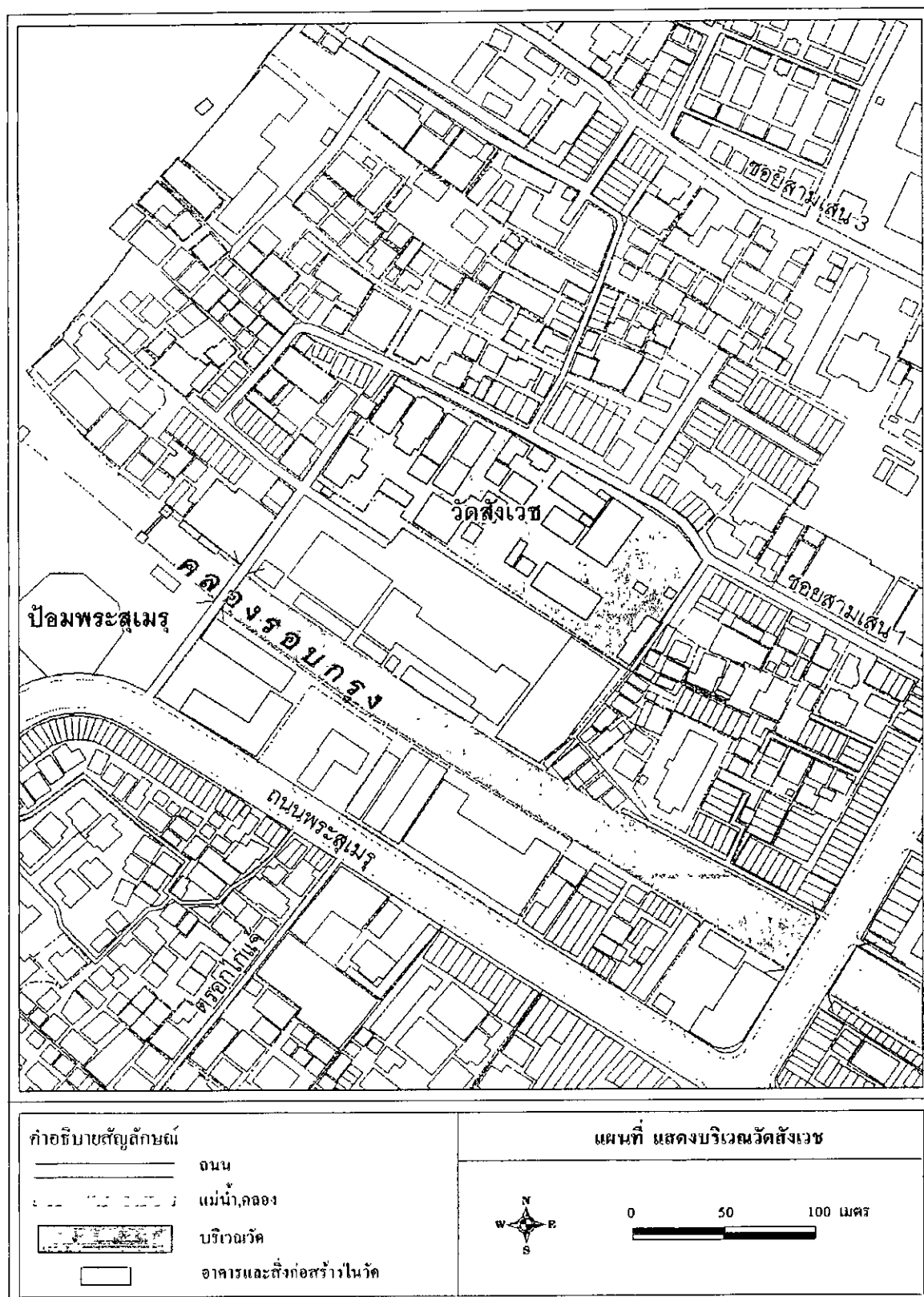
พระเทพคุณาภรณ์ และพระครูปลัดวิถิ เขมราโม (พระเทพคุณาภรณ์, พระครูปลัดวิถิ เขมราโม. สัมภาษณ์. 2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดสังเวชวิศยารามฯ สรุปได้ดังนี้

วัดสังเวชวิศยารามฯ เป็นวัดที่สร้างมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมชื่อว่า วัดสามจีน หมายถึง วัดที่พ่อค้าชาวจีน 3 คนร่วมกันสร้าง เพราะมีประวัติเล่าว่ามีชาวจีน 3 คนเป็นพ่อค้าในสมัยนั้นเป็นผู้สร้างวัดขึ้นมา พอมาถึงยุครัตนโกสินทร์ได้เปลี่ยนมาเรียกกันว่า วัดบางลำพู หมายถึง วัดที่สร้างขึ้นบริเวณต้นลำพู กล่าวกันว่าในยุคนั้นบริเวณวัดมีต้นลำพูขึ้นอยู่จำนวนมาก และอีกกระแสหนึ่งเพราะตั้งอยู่ที่ตำบลบางลำพู จึงเรียกกันว่า วัดบางลำพู

ในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้ทรงถือเอาสัตตมหาสถานภายในวัด 7 แห่ง คือ สถานที่ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงปฏิบัติธรรมหลังจากตรัสรู้ กล่าวคือ รัตนมรเจดีย์ รัตนจงกรมเจดีย์ มรเจดีย์ ราชายณะเจดีย์ อนิมมิสเจดีย์ โพธิบัลลังก์เจดีย์ และมุจลินทรเจดีย์ ซึ่งเป็นศาสนสถานจำลองมาเป็นการตั้งชื่อ จึงได้ทรงพระราชทานนามว่า วัดสังเวชวิศยารามฯ

อีกประการหนึ่ง ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 และสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้เกิดอหิวาตกโรคระบาดในบริเวณดังกล่าว ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงถือเอาเหตุการณ์อันน่าสลดดังกล่าว จึงพระราชทานนามว่า วัดสังเวชวิศยารามฯ

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัดสังเวชวิศยาราม 3 เรื่อง คือ วัดสามจีน วัดบางลำพู และวัดสังเวชวิศยารามฯ

ภาพประกอบ 20 แสดงบริเวณวัดสังเวชวิทยาราม วรวิหาร

4.19 วัดสุทัศนเทพวราราม ราชวรมหาวิหาร

วัดสุทัศนเทพวราราม เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ 146 ริมถนนติทองและถนนบำรุงเมือง หน้าวัดออกทางถนนอุณากรรณ แขวงวัดราชบพิธ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4.19.1 ความหมาย

วัดสุทัศนเทพวรารามฯ หมายถึง วัดที่มีความวิจิตรงดงามและสูงส่งตามฐานะทางพุทธศาสนาเช่นเดียวกับสุทิสสนครบนเขาพระสุเมรุ ศูนย์กลางของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์อันเป็นที่ประทับของเทพคือพระอินทร์ เป็นศูนย์รวมความศกดิ์สิทธิ์เพื่อความสถิตสถาพรของพระนครหลวงและพระราชอาณาจักร

4.19.2 ความเป็นมา

จากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร กองพุทธสถาน กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวัดสุทัศนเทพวรารามฯ (2525 : 22 - 23) สรุปได้ดังนี้

วัดสุทัศนเทพวรารามฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาขึ้นกลางพระนคร โดยมีจุดประสงค์ที่สร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานพระโตหรือพระใหญ่ซึ่งพระองค์รับสั่งให้พระพิเรนทรเทพไปอัญเชิญมาจากเมืองสุโขทัย และทรงมีพระดำริพระราชทานนามวัดว่ามหาสุทธาวาสในปี พ.ศ. 2350

สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระองค์ทรงสร้างวัดสุทัศน์หรือที่เรียกในเวลานั้นว่า วัดพระโตโดยสร้างได้เพียงองค์พระประธานพระวิหารยังไม่มีมุขเด็จหน้าหลังทั้ง 2 ด้านยังไม่ได้ยกช่อฟ้าใบระกาและยกบานประตูหน้าต่างทรงสลักบานประตูค้างอยู่ก็ทรงพระประชวร ครั้น พ.ศ. 2367 ก็เสด็จสวรรคต

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงสร้างพระวิหารจนสำเร็จโปรดให้สร้างพระอุโบสถหล่อพระประธานในพระอุโบสถขึ้นใหม่ และพระราชทานนามวัดนี้ว่า วัดสุทัศนเทพวราราม

ถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้างเพิ่มเติมและพระราชทานชื่อใหม่ เป็นวัดสุทัศนเทพวรารามฯ

พระมหาสุทธิพงษ์ อภิวิไล และพระมหานรงค์ชัย ฐมมฤทธิโต (พระมหาสุทธิพงษ์ อภิวิไล, พระมหานรงค์ชัย ฐมมฤทธิโต, สัมภาษณ์. 2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดสุทัศนเทพวรารามฯ สรุปได้ดังนี้

วัดสุทัศนเทพวรารามฯ สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ก่อนที่จะสถาปนาเป็นสังฆารามมีชื่อเรียกตามภาษาชาวบ้านว่า วัดพระใหญ่

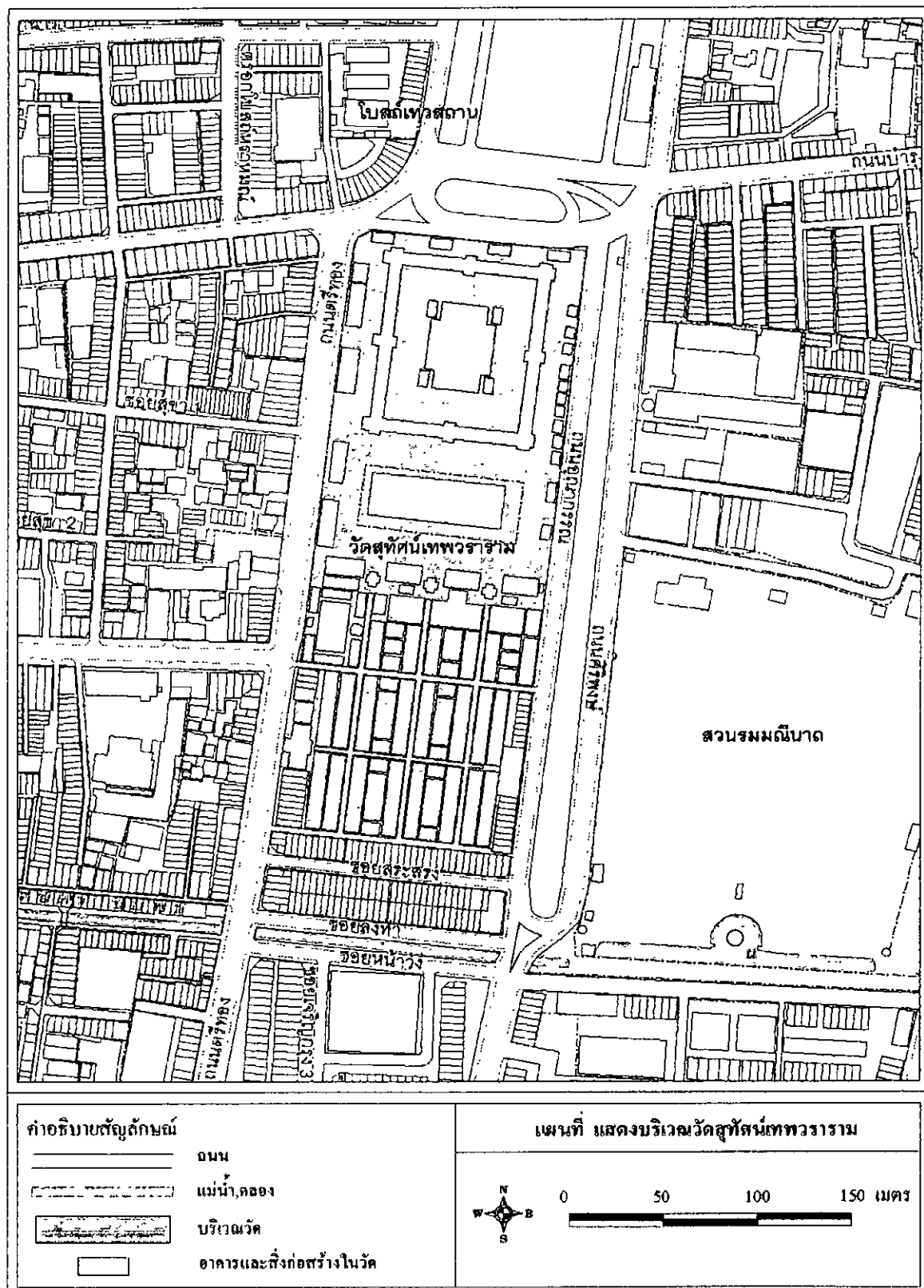
วัดพระโต หมายถึง เรียกตามลักษณะพระพุทธรูปองค์สำคัญของวัดคือพระศรีศากยมุนี บ้างก็เรียกว่า วัดเสาชิงช้า หมายถึง วัดที่ตั้งอยู่ติดกับเสาชิงช้าอันเป็นศาสนสถานของพราหมณ์ ต่อมาได้ทรงสถาปนาวัดแห่งนี้ขึ้นเป็นพระอารามหลวงประจำพระนครได้ทรงพระราชทานนามว่าวัดมหาสุทธาวาส แสดงความหมายถึงความวิจิตรบรรจงและความสูงส่งของวัดดุจสวรรค์ชั้นพรหมโลกชื่อว่าสุทธาวาส

ครั้นต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดฯ ให้สร้างต่อแต่ไม่แล้วเสร็จ

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้สร้างต่อและได้ทรงพระราชทานนามขึ้นใหม่ว่าวัดสุทัศนเทพวราราม หมายถึง ทรงเปรียบวัดสุทัศน์ฯ แห่งนี้เหมือนสุทธานครบยอแด่เขาพระสุเมรุกลางสวรรค์ชั้นดาวดึงส์อันเป็นที่ประทับของพระอินทร์

จนกระทั่งถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานเปลี่ยนชื่อเดิมจากวัดสุทัศนเทพวรารามเป็นวัดสุทัศนเทพวรารามฯ และกำหนดใช้มาจนปัจจุบัน

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัดสุทัศนเทพวรารามฯ 5 เรื่อง คือ วัดพระใหญ่ วัดเสาชิงช้า วัดมหาสุทธาวาส วัดสุทัศนเทพวราราม และวัดสุทัศนเทพวรารามฯ

ภาพประกอบ 21 แสดงบริเวณวัดสุทัศน์เทพวราราม ราชวรมหาวิหาร

4.20 วัดใหม่อมตรส

วัดใหม่อมตรส ตั้งอยู่เลขที่ 132 ถนนสามเสน แขวงบ้านพานถม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4.20.1 ความหมาย

วัดใหม่อมตรส หมายถึง วัดที่ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ด้วยบารมีของหลวงพ่อดิ พรหมรังสี ที่ชาวบ้านต่างมีความเชื่อถือในเรื่องความขลังและความศักดิ์สิทธิ์สืบมาจนปัจจุบัน

4.20.2 ความเป็นมา

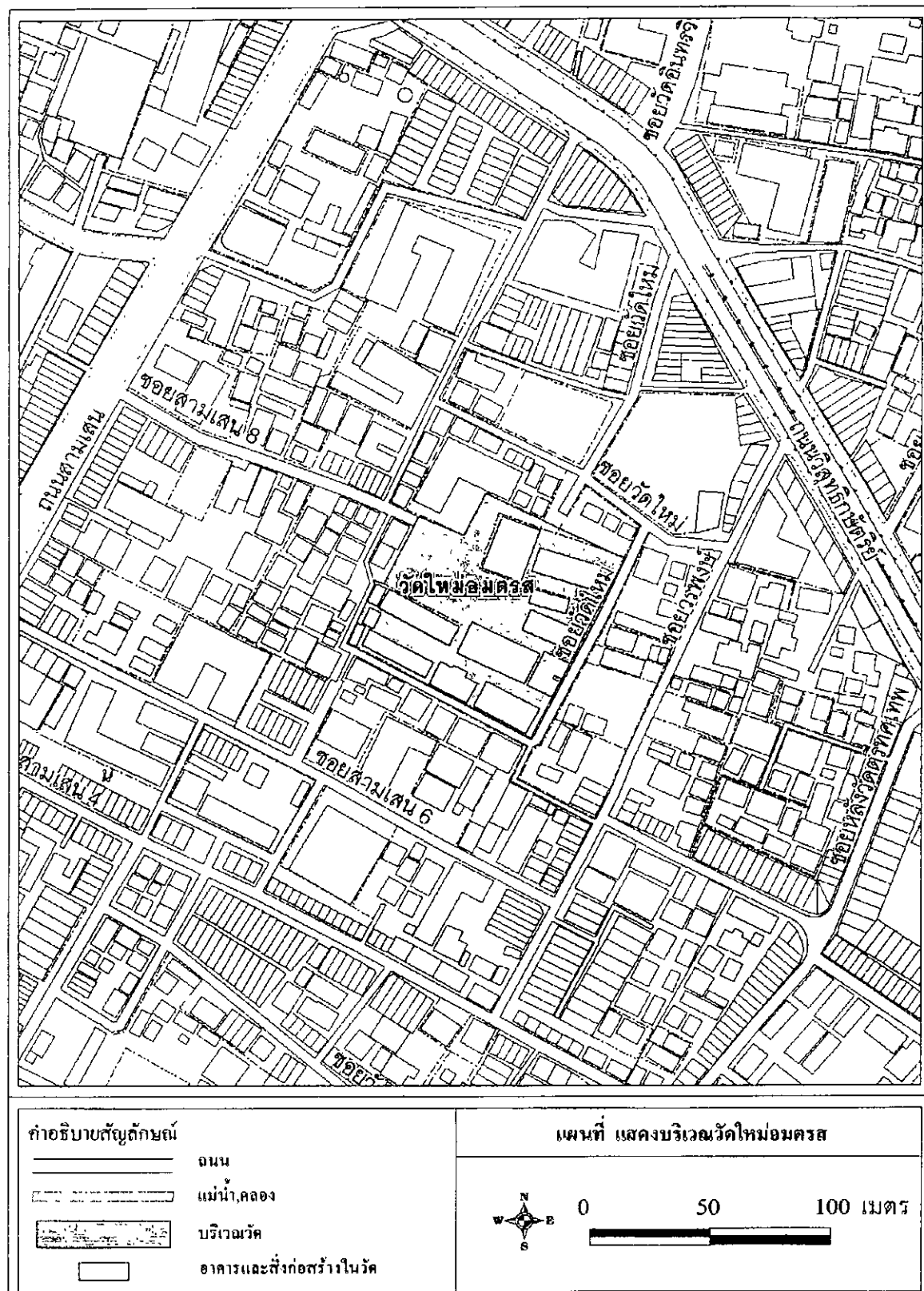
จากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร กองพุทธสถาน กรมการศาสนา ได้กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของ วัดใหม่อมตรส (2525 : 352 - 353) สรุปได้ดังนี้

วัดใหม่อมตรสหรือที่ชาวบ้านนิยมเรียกว่าวัดบางขุนพรหมสร้างขึ้นในสมัยของพระเจ้ากรุงธนบุรี ประมาณ พ.ศ.2321 ไม่ปรากฏนามและประวัติผู้สร้าง เดิมมีนามว่า วัดวรามตาราม ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นวัดอัมมายุทธ หรือ อมฤตยุทธ จากที่ได้พบหลักฐานในใบตราตั้งเจ้าอาวาสพระอธิการเทศเป็นสมภารลงวันที่ 15 สิงหาคม ร.ศ. 120 ตรงกับปี พ.ศ. 2444 และได้เปลี่ยนนามใหม่อีกครั้งหนึ่งเป็นวัดใหม่อมตรส

พระครูพิพัฒนานุกูล และพระประชา เขมาภิรโต (พระครูพิพัฒนานุกูล, พระประชา เขมาภิรโต, สัมภาษณ์. 2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดใหม่อมตรส สรุปได้ดังนี้

วัดใหม่อมตรส เดิมทีชื่อว่า วัดบางขุนพรหม หมายถึง ชื่อบรรดาศักดิ์ของผู้นำหมู่บ้านที่เป็นขุนพรหมในสมัยนั้น ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นวัดวรามตาราม หมายถึง ความศักดิ์สิทธิ์ของสมเด็จพระพุฒาจารย์โต พรหมรังสี ที่ทางวัดได้นำมาสร้างเป็นพระผงสำหรับให้คนทั่วไปสักการบูชาเพื่อแคล้วคลาดจากสิ่งไม่ดีทั้งปวง ตามความเชื่อ และได้เปลี่ยนมาเป็นวัด อัมมายุทธ หรือ อมฤตยุทธ หมายถึง รสแห่งความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อดิ พรหมรังสี จนภายหลังได้มีการบูรณะซ่อมแซมวัดขึ้นใหม่ ชาวบ้านจึงเรียกกันว่าวัดใหม่อมตรส ตราบจนปัจจุบัน

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัดใหม่อมตรส 4 เรื่อง คือ วัดบางขุนพรหม วัดวรามตาราม วัดอมฤตยุทธ และวัดใหม่อมตรส

ภาพประกอบ 22 แสดงบริเวณวัดใหม่อมตรส

4.21 วัดอินทรวิหาร

วัดอินทรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ 144 ถนนวิสุทธิกษัตริย์ แขวงบางขุนพรหม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4.21.1 ความหมาย

วัดอินทรวิหาร หมายถึง วัดที่เป็นชื่อของเจ้าอินทวงศ์โอรสของพระเจ้าสิริบุญสาร แห่งนครเวียงจันทน์ ผู้บูรณะปฏิสังขรณ์วัดบางขุนพรหมในขณะนั้น จึงเรียกกันตามชื่อผู้สร้างว่าวัดอินทรวิหาร

4.21.2 ความเป็นมา

จากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร กองพุทธสถาน กรมการศาสนา ได้กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของวัดอินทรวิหาร (2525 : 363 - 364) สรุปได้ดังนี้

วัดอินทรวิหาร เป็นวัดที่สร้างมาแต่โบราณไม่ปรากฏนามและประวัติผู้สร้าง จากการสันนิษฐานน่าจะสร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายประมาณ พ.ศ.2295 โดยที่ในสมัยต้นรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้มีเจ้าอินทวงศ์โอรสของพระเจ้าสิริบุญสารชาวเวียงจันทน์ซึ่งได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารโปรดให้มาอยู่ ณ ตำบลบางขุนพรหมนี้ได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์วัดนี้ซึ่งมีอยู่แต่เดิม แต่เดิมมานั้นวัดนี้มีนามเรียกกันต่าง ๆ เช่น วัดอินทารามบ้าง วัดอินทรหลวงพ่อดำบ้าง ประชาชนรู้จักวัดนี้ดีจากชื่อเสียงของ หลวงพ่อดำ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปประทับยืนปางอุ้มบาตร สูง 16 วา กว้าง 5 วา 2 คอก ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) แห่งวัดระฆังโฆสิตารามได้มาสร้างไว้เมื่อ พ.ศ. 2410 ทุกปีจะจัดงานสมโภชในวันที่ 1-7 มีนาคม เป็นประจำ

พระราชรัตนากรณ์ และพระครูปลัดปัญญาวัฒน์ (พระราชรัตนากรณ์, พระครูปลัดปัญญาวัฒน์. สัมภาษณ์. 2547.) ได้เล่าถึงประวัติความเป็นมาของวัดอินทรวิหาร สรุปได้ดังนี้

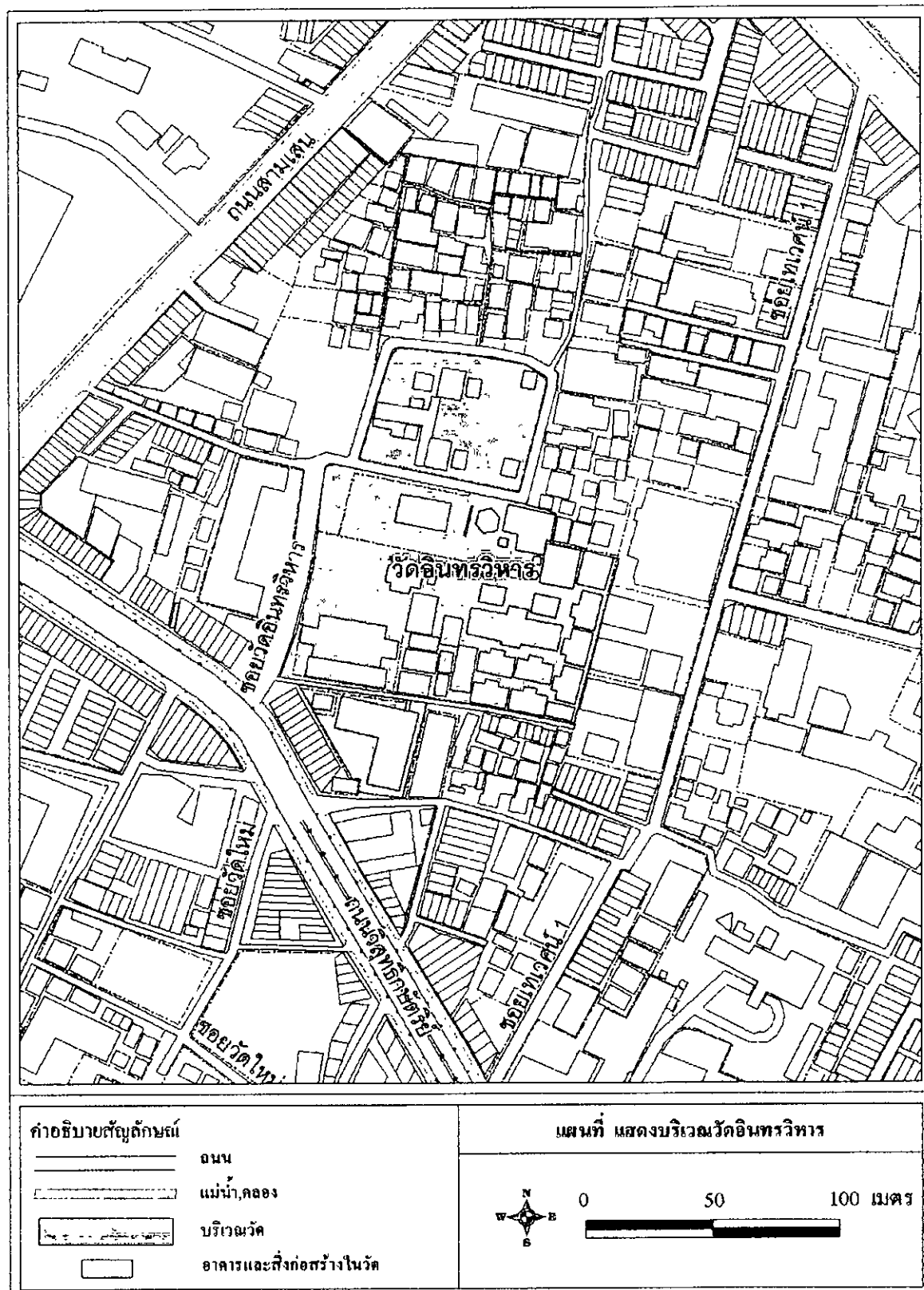
วัดอินทรวิหาร สร้างขึ้นในช่วงกรุงศรีอยุธยาตอนปลายเดิมที่เรียกกันว่า วัดไร่พริก หมายถึง วัดที่สร้างขึ้นบริเวณไร่พริกของชาวบ้าน เพราะสมัยนั้นมีประวัติเล่าว่าได้มีบรรดาพ่อค้าชาวจีนมาตั้งรกรากประกอบอาชีพทำไร่พริก ได้มีจิตศรัทธาในพระพุทธศาสนาจึงได้ร่วมกันสร้างวัดแห่งนี้ขึ้นจึงเรียกกันว่า วัดไร่พริก

ต่อมาได้มีการเปลี่ยนชื่อเป็นวัดบางขุนพรหม หมายถึง ชื่อตามบรรดาศักดิ์ของผู้นำหมู่บ้าน คือขุนพรหมในขณะนั้น

ในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ตามประวัติกล่าวไว้ว่า เจ้าอินทวงศ์โอรสของพระเจ้าสิริบุญสาร ผู้ครองนครเวียงจันทน์ได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และได้ทรงโปรดให้เจ้าอินทวงศ์ได้มาพำนักอยู่บริเวณวัดแห่งนี้ท่านได้เอา

ใจใส่ดูแลบูรณะปฏิสังขรณ์วัดจนมีความเจริญรุ่งเรือง ชาวบ้านจึงเรียกกันว่าวัดอินทรวินาร ตามพระนามของพระเจ้าอินทวงศ์

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัดอินทรวินาร 3 เรื่อง คือ วัดไร่พริก วัดบางขุนพรหม และวัดอินทรวินาร

ภาพประกอบ 23 แสดงบริเวณวัดอินทรวิหาร

4.22 วัดเอี่ยมวรณฺข

วัดเอี่ยมวรณฺข ตั้งอยู่เลขที่ 178 ถนนสามเสน แขวงบ้านพานถม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

4.22.1 ความหมาย

วัดเอี่ยมวรณฺข หมายถึง วัดที่กล่าวถึงชื่อของอุบาสิกาเอี่ยมและปลัดนุชผู้ร่วมกันบูรณะปฏิสังขรณ์วัด จึงเรียกชื่อวัดนี้ตามนามพระราชทานในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า วัดเอี่ยมวรณฺข

4.22.2 ความเป็นมา

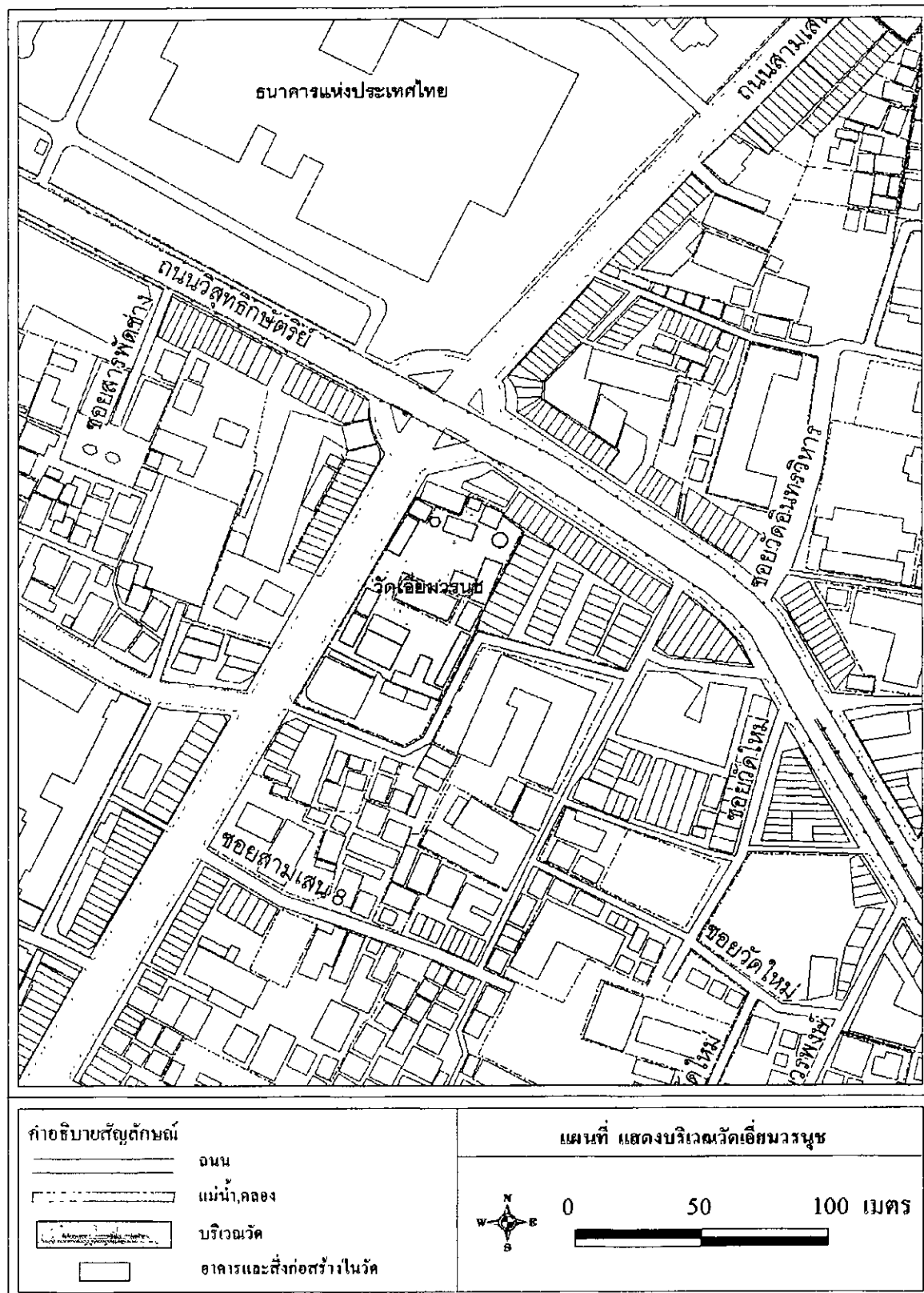
จากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร กองพุทธสถาน กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวัดเอี่ยมวรณฺข (2525 : 370 - 371) สรุปได้ดังนี้

วัดเอี่ยมวรณฺข สร้างสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ประมาณ พ.ศ.2327 ไม่ปรากฏนามผู้สร้างเดิมชื่อ วัดใหม่ทองคั่ง เพราะตั้งอยู่ตรงคั่งน้ำของคลองบางขุนพรหม ต่อมาอุบาสิกาเอี่ยมได้มีจิตศรัทธาบูรณะซ่อมแซมจึงเปลี่ยนชื่อเป็นวัดเอี่ยม ในระยะต่อมาวัดเอี่ยมได้ชำรุดทรุดโทรมลง ได้มีปลัดนุชซึ่งรับราชการอยู่ในสมัยนั้นได้ทำการบูรณะซ่อมแซมต่อ ครั้นสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้เปลี่ยนนามวัดเป็น วัดเอี่ยมวรณฺข เพื่อเป็นเกียรติแก่อุบาสิกาเอี่ยมและปลัดนุชที่ได้ร่วมกันบูรณะซ่อมแซมวัดขึ้นใหม่ และได้ใช้นามดังกล่าวมาจนถึงปัจจุบัน

พระครูศรีสุตาภรณ์ และพระเทวัญ วุฑฒิสาร (พระครูศรีสุตาภรณ์, พระเทวัญ วุฑฒิสาร, สัมภาษณ์, 2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดเอี่ยมวรณฺข สรุปได้ดังนี้

วัดเอี่ยมวรณฺขสร้างสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์เดิมชื่อ วัดใหม่ทองคั่ง หมายถึงบริเวณหน้าวัดมีลักษณะภูมิประเทศเป็นคั่งน้ำไหลผ่าน เพราะหน้าวัดเคยมีคลองบางขุนพรหมไหลผ่านจึงเรียกกันตามคั่งน้ำว่า วัดใหม่ทองคั่ง ต่อมาเมื่ออุบาสิกาเอี่ยมเกิดความศรัทธาเลื่อมใสสร้างอุโบสถและถาวรวัตถุภายในวัดขึ้นมากมายชาวบ้านจึงเรียกกันว่าวัดเอี่ยม ต่อมาอีกระยะหนึ่งวัดเอี่ยมชำรุดทรุดโทรมลง ได้มีข้าราชการชื่อว่าปลัดนุช ผ่านมาจึงเกิดความศรัทธาเลื่อมใสและได้ทำการบูรณะซ่อมแซม ครั้นสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จผ่านวัดแห่งนี้จึงให้ทรงเปลี่ยนนามวัดขึ้นใหม่เป็นวัดเอี่ยมวรณฺข เพื่อเป็นเกียรติแก่อุบาสิกาเอี่ยมและปลัดนุชที่ได้ร่วมกันบูรณะซ่อมแซมวัดแห่งนี้

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัดเอี่ยมวรณฺข 3 เรื่อง คือ วัดใหม่ทองคั่ง วัดเอี่ยม และวัดเอี่ยมวรณฺข

ภาพประกอบ 24 แสดงบริเวณวัดเขี้ยวมวนุช

4.23 วัดทิพยวารีวิหาร

4.23.1 ความหมาย

วัดทิพยวารีวิหาร หมายถึง วัดหรือวิหารที่มีน้ำทิพย์หรือบ่อน้ำทิพย์ ภาษาจีนได้ให้ความหมายของ กัมโล่ แปลว่าน้ำทิพย์ และคำว่า ยี่ แปลว่าวัด กัมโล่ยี่ จึงหมายถึงวัดที่มีบ่อน้ำทิพย์

4.23.2 ความเป็นมา

หลวงจีนธรรมรักษ์จีนประจิด และนายเศรษฐพงษ์ จงสงวน (หลวงจีนธรรมรักษ์จีนประจิด, นายเศรษฐพงษ์ จงสงวน สัมภาษณ์. 2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดทิพยวารีวิหาร สรุปได้ดังนี้

วัดทิพยวารีวิหารเป็นวัดนิกายมหายานที่เก่าแก่สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี เดิมทีเป็นวัดญวน ต่อมาบ้านเมืองเปลี่ยนแปลง ชาวญวนมีน้อยลงจึงทำให้วัดกลายเป็นวัดร้าง พอถึงสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ตามประวัติกล่าวว่า มีหลวงจีนไห่ชันจาริกมาจากประเทศจีนพบวัดแห่งนี้จึงได้อยู่จำพรรษาและรวบรวมชาวบ้านที่เป็นชาวจีนช่วยกันบูรณะซ่อมแซมและเปลี่ยนแปลงมาเป็นวัดจีน เดิมมีชื่อว่า วัดกัมโล่ยี่เป็นภาษาจีน กัมโล่ หมายถึง น้ำทิพย์ ยี่ หมายถึง วัด แสดงความหมายว่า วัดนี้ปรากฏบ่อน้ำทิพย์อันเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติที่ชาวไทยจีนมีความเชื่อถือกันมา จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงชื่อเป็น วัดทิพยวารีวิหาร ตราบจนปัจจุบัน

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัดทิพยวารีวิหาร 1 เรื่อง

ภาพประกอบ 25 แสดงบริเวณวัดทิพย์วาริน

4.24 วัดศรีครุฑวราสังฆ์สภา

4.24.1 ความหมาย

วัดศรีครุฑวราสังฆ์สภา หมายถึง ถนนทางหรือประตูที่ทอดไปสู่พระศาสดา

ครุ หมายถึง ครุ คือ พระศาสดา

ดวรา หรือ ทวรา หมายถึง ประตู ถนนทาง

สภา หมายถึง จุดศูนย์รวม หรือ วัด

4.24.2 ความเป็นมา

นายสุเทพ สุริยาอมฤต ได้ให้สัมภาษณ์ (สุเทพ สุริยาอมฤต. สัมภาษณ์. 2547.) ได้เล่าประวัติความเป็นมาของวัดศรีครุฑวราสังฆ์สภา สรุปได้ดังนี้

วัดศรีครุฑวราสังฆ์สภา สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในขณะที่ชาวซิกข์เริ่มมีการรวมตัวกันขึ้นบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ย่านพาหุรัด สะพานหัน และอีกหลายแห่งในกรุงเทพมหานคร จึงได้มีการก่อตั้งศาสนสถานของชาวซิกข์ขึ้นเป็นครั้งแรกในกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นจุดศูนย์รวมการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และส่งเสริมการศึกษาของชาวซิกข์ ได้กำหนดชื่อวัดที่เป็นภาษาราชการขึ้นว่า วัดศรีครุฑวราสังฆ์สภา อันแสดงความหมายถึงถนนที่ดำเนินไปสู่พระศาสดา

จากที่กล่าวมา ทำให้ได้ความเป็นมาของชื่อวัดศรีครุฑวราสังฆ์สภา 1 เรื่อง

ในการศึกษาวิเคราะห์ภูมิของวัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ครั้งนี้ สามารถสรุปภูมินามของวัด ทั้งที่ใช้เป็นชื่อทางการ และชื่อที่ชาวบ้านเรียกกันทั่วไป ได้ดังนี้

ภูมินามของวัดที่ใช้เป็นทางการ หมายถึง ชื่อวัดที่ขึ้นทะเบียนถูกต้องตามที่กรมการศาสนากำหนด ซึ่งถือเอาชื่อวัดที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเป็นเกณฑ์ จากการวิเคราะห์ปรากฏว่าภูมินามของวัดทั้ง 24 วัดดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นล้วนเป็นชื่อที่ใช้อย่างเป็นทางการทั้งสิ้น เพราะยังกำหนดใช้กันอยู่ในปัจจุบันอย่างชัดเจน

ภูมินามของวัดที่ชาวบ้านทั่วไปใช้เรียกกัน หมายถึง ภูมินามที่ชาวบ้านทั่วไปรู้จักกันดี เป็นชื่อดั้งเดิมที่เคยใช้เรียกกันในอดีตจนถึงปัจจุบัน จากการวิเคราะห์พบว่า ภูมินามดังกล่าวที่ยังมีปรากฏหลงเหลืออยู่และยังใช้เรียกกันอยู่จนถึงทุกวันนี้มีจำนวน 6 วัด ดังนี้

1. วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ที่เรียกกันทั่วไปว่า วัดพระแก้ว
2. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร ที่เรียกกันทั่วไปว่า วัดโพธิ์
3. วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ราชวรมหาวิหาร ที่เรียกกันทั่วไปว่า วัดสลัก
4. วัดราชบูรณะ ราชวรมหาวิหาร ที่เรียกกันทั่วไปว่า วัดเลียบ

- 5 วัดใหม่อมตรส ที่เรียกกันทั่วไปว่า วัดใหม่
 6. วัดเอี่ยมวรнуข ที่เรียกกันทั่วไปว่า วัดเอี่ยม
- จำนวนวัดที่เหลือนอกจากนี้กำหนดใช้เป็นชื่อทางการทั้งสิ้น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวិเคราะห์ภูมินามของวัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ครั้งนี้ มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและความหมายของภูมินามของวัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลเอกสารและข้อมูลสนามที่ผู้ศึกษารวบรวมจากสนามด้วยตนเอง ซึ่งใช้วิทยากรในท้องถิ่นจำนวน 47 คน การวิเคราะห์ข้อมูลได้วิเคราะห์ในประเด็นอันเกี่ยวกับที่มาของชื่อสถานที่โดยทั่วไป ได้แก่ เหตุการณ์ ตำนาน นิทานในท้องถิ่น ลักษณะทางภูมิศาสตร์ บุคคล สกูลและบรรดาศักดิ์ พรรณไม้ในท้องถิ่น ศาสนสถานและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งก่อสร้างและสถานที่ในท้องถิ่น การประกอบอาชีพและเครื่องมือ และตำแหน่งที่ตั้ง สำหรับการเสนอผลการศึกษาใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาโดยสรุปมีดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบว่าในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร มีวัดทั้งสิ้นจำนวน 24 วัด แบ่งเป็นวัดในพุทธศาสนานิกายเถรวาท (วัดไทย) จำนวน 22 วัด วัดในพุทธศาสนานิกายมหายาน (วัดจีน) จำนวน 1 วัด และวัดในศาสนาซิกข์ จำนวน 1 วัด สำหรับวัดในพุทธศาสนานิกายเถรวาท (วัดไทย) จำนวน 22 วัดนั้น มีฐานะเป็นพระอารามหลวง จำนวน 20 วัด และมีฐานะเป็นวัดราษฎร์ จำนวน 2 วัด ในบรรดาวัดทั้งหมดนี้ เมื่อพิจารณาประวัติความเป็นมาและความหมายของภูมินาม พบว่า

5.1.1 ความหมายของภูมินาม

เนื่องจากวัดที่ศึกษาทั้ง 24 วัด เป็นวัดเก่าแก่มากมีประวัติความเป็นมายาวนาน และมีการเปลี่ยนแปลงภูมินามไปตามยุคสมัย จึงทำให้ภูมินามของวัดเปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงภูมินามครั้งสุดท้ายหรือภูมินามที่ใช้อยู่ในปัจจุบันพบว่าได้แสดงความหมายต่าง ๆ 3 ลักษณะดังนี้

1) แสดงความหมายถึง บุคคล สกูลและบรรดาศักดิ์ มีจำนวน 15 วัด คือ

วัดตรีทศเทพฯ วัดเทพธิดารามฯ วัดนรนาถสุนทริการาม วัดบวรนิเวศวิหารฯ วัดบูรณศิริมาตยาราม วัดปรินายกฯ วัดมหรณพารามฯ วัดมกุฏกษัตริยารามฯ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามฯ วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามฯ วัดราชนัดดารามฯ วัดราชบูรณะฯ วัดสามพระยาฯ วัดอินทรวิหาร วัดเชื้อมวรнуช

2) แสดงความหมายถึง ศาสนสถาน และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีจำนวน 7 วัด คือ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ วัดสังเวชวิศยารามฯ วัดสุทัศนเทพวรารามฯ วัดใหม่อมตรส วัดทิพย์วารีวิหาร วัดศรีศรุตวราสังฆสภา

3) แสดงความหมายถึง เหตุการณ์ ตำนาน นิทานในท้องถิ่น มีจำนวน 2 วัด คือ วัดชนะสงครามฯ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามฯ

นอกจากนี้ยังพบว่า วัดที่ศึกษารั้วนี้บางวัดมีคำบอกชื่อยานามที่บอกชั้นและชนิดของวัดด้วย คำที่บอกชั้นและชนิดของวัด หมายถึง คำที่แสดงฐานะและเกียรติของวัดว่าเป็นพระอารามหลวงชั้นใดและชนิดใด เช่นคำว่า วรวิหาร ราชวรวิหาร ราชวรมหาวิหาร คำเหล่านี้แสดงความหมายของชั้นและชนิดของพระอารามที่ต่างกัน จากวัดไทยนิกายเถรวาทที่ศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 22 วัด พบว่าบางวัดที่มีคำบอกชั้นและชนิดของวัดอย่างชัดเจน เช่น วัดชนะสงคราม ราชวรมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรมหาวิหาร วัดสุทัศนเทพวราราม ราชวรมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร บางวัดไม่มีคำบอกชั้นและชนิดของวัด เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดบูรณศิริมัตถาราม เป็นต้น ภูมินามของวัดที่มีคำบอกชั้นและชนิดของวัดและไม่มีคำบอกดังกล่าวได้แสดงความหมายต่างกัน ดังนี้

1) ภูมินามของวัดชั้นเอกมีคำบอกชนิดของวัดว่า ราชวรมหาวิหาร ราชวรวิหาร และวรมหาวิหาร เช่น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร (พระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ราชวรวิหาร (พระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหาร)

2) ภูมินามของวัดชั้นโทมีคำบอกชนิดของวัดว่า ราชวรมหาวิหาร ราชวรวิหาร วรมหาวิหาร และวรวิหาร เช่น วัดชนะสงคราม ราชวรมหาวิหาร (พระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรมหาวิหาร) วัดมกุฏกษัตริยาราม ราชวรวิหาร (พระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร)

3) ภูมินามของวัดชั้นตรีมีคำบอกชนิดของวัดว่า ราชวรวิหาร วรวิหาร เช่น วัดสามพระยา วรวิหาร (พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร) วัดมหรณพาราม วรวิหาร (พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร)

ส่วนภูมินามของวัดที่ไม่มีคำบอกชั้นและชนิดของวัด อาจเป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดสามัญ หรือเป็นวัดราษฎร์ก็ได้ เช่น วัดนันทนถสุนทรการาม (พระอารามหลวงชั้นตรีชนิดสามัญ) วัดบูรณศิริมัตถาราม (พระอารามหลวงชั้นตรีชนิดสามัญ) วัดเอี่ยมวรณ (วัดราษฎร์) วัดใหม่อมตรส (วัดราษฎร์) ยกเว้นวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งเป็นวัดในเขตพระบรมมหาราชวัง ไม่ได้จัดไว้ในชั้นและชนิดดังกล่าว

5.1.2 ประวัติความเป็นมาของภูมินาม

เนื่องจากวัดที่ศึกษาทั้ง 24 วัดมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาแตกต่างกัน และมีการเปลี่ยนแปลงภูมินามไปตามสภาพแวดล้อมหรือเหตุการณ์ตามยุคสมัย ทำให้วัดต่าง ๆ มีจำนวนเรื่องราวอันเป็นประวัติความเป็นมาของภูมินามไม่เท่ากัน และมีประเด็นอันเป็นที่มาของภูมินามแตกต่างกัน กล่าวคือ

5.1.2.1 วัดกับจำนวนเรื่องราวอันเป็นประวัติความเป็นมาของภูมินาม

วัดที่ศึกษาพบว่าบางวัดมีประวัติความเป็นมาของภูมินามเพียง 1 เรื่อง บางวัดมีมากกว่า 1 เรื่อง แต่พบไม่เกิน 5 เรื่อง ดังนั้น วัดที่ศึกษาทั้ง 24 วัดจึงมีประวัติความเป็นมาของภูมินามรวมได้ 54 เรื่อง ดังนี้

1) วัดที่มีประวัติความเป็นมาของภูมินาม 1 เรื่อง มีจำนวน 8 วัด คิดเป็นร้อยละ 33.33 ของวัดทั้งหมด ได้แก่ วัดตรีศุทเทพฯ วัดเทพธิดารามฯ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดมหรณพารามฯ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามฯ วัดราชนัสดารามฯ วัดทิพยวารีวิหาร และวัดศรีสุราราสังหฬสภา

2) วัดที่มีประวัติความเป็นมาของภูมินาม 2 เรื่อง มีจำนวน 7 วัด คิดเป็นร้อยละ 29.16 ของวัดทั้งหมด ได้แก่ วัดนรนาถสุนทริการาม วัดบวรนิเวศวิหารฯ วัดบูรณะศิริมาตยาราม วัดปิ่นายกฯ วัดมกุฏกษัตริยารามฯ วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมารามฯ และวัดราชบูรณะฯ

3) วัดที่มีประวัติความเป็นมาของภูมินาม 3 เรื่อง มีจำนวน 6 วัด คิดเป็นร้อยละ 25 ของวัดทั้งหมด ได้แก่ วัดชนะสงครามฯ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามฯ วัดสามพระยาฯ วัดสังเวชวิศยารามฯ วัดอินทรวิหาร และวัดเอี่ยมวรนุช

4) วัดที่มีประวัติความเป็นมาของภูมินาม 4 เรื่อง มีจำนวน 1 วัด คิดเป็นร้อยละ 4.16 ของวัดทั้งหมด ได้แก่ วัดใหม่อมตรส

5) วัดที่มีประวัติความเป็นมาของภูมินาม 5 เรื่อง มีจำนวน 2 วัด คิดเป็นร้อยละ 8.33 ของวัดทั้งหมด ได้แก่ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ฯ และวัดสุทัศนเทพวรารามฯ

5.1.2.2 ประเด็นอันเป็นที่มาของภูมินาม

จากเรื่องราวอันเป็นประวัติความเป็นมาของภูมินามจำนวนทั้ง 54 เรื่องดังกล่าวนี้มีประเด็นอันเป็นที่มาของภูมินาม จำนวน 8 ประเด็น คือ

1) ประเด็นที่มาตามชื่อบุคคล สกุล และบรรดาศักดิ์ มีจำนวน 24 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 44.44 ของเรื่องทั้งหมด ได้แก่ วัดตรีศุทเทพฯ วัดเทพธิดารามฯ วัดนรนาถสุนทริการามฯ วัดศิริอามตยารามฯ วัดบูรณะศิริมาตยารามฯ วัดบางขุนพรหม (วัดอินทรวิหาร) วัดบวรนิเวศวิหารฯ วัดบางขุนพรหม (วัดใหม่อมตรส) วัดพรหมสุรินทร์ฯ วัดปิ่นายกฯ วัดพระนามบัญญัติฯ วัดมกุฏกษัตริยารามฯ วัดมหรณพารามฯ วัดราชนัสดารามฯ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามฯ วัดราชประดิษฐ์สถิตธรรมยุติการามฯ

วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามฯ, วัดเจียม, วัดเจียมวรณุช, วัดเลียบ, วัดราชบูรณะฯ, วัดสามจีน, วัดสามพระยาฯ และ วัดอินทรวินาร

2) ประเด็นที่มาตามชื่อศาสนสถาน และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีจำนวน 15 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 27.77 ของเรื่องทั้งหมดได้แก่ วัดมหาธาตุ, วัดนิพพานาราม, วัดพระศรีสรรเพชญ์, วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์, วัดพระศรีรัตนศาสดาราม, วัดพระโต, วัดสุทธาวาส, วัดสุทัศนเทพวราราม, วัดสุทัศนเทพวรารามฯ, วัดสังเวชวิศยารามฯ, วัดวรมงคลาราม, วัดอมฤตยรส, วัดใหม่อมตรส, วัดทิพย์วารีวิหาร และ วัดศรีศรุตวรารามสังฆสภา

3) ประเด็นที่มาตามชื่อพรรณไม้ในท้องถิ่น มีจำนวน 5 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 9.25 ของเรื่องทั้งหมดได้แก่ วัดตองปุ, วัดเทพยพลี, วัดสลัก, วัดโพธิ์ และวัดบางลำพู

4) ประเด็นที่มาตามเหตุการณ์ตำนาน นิทานในท้องถิ่น มีจำนวน 3 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 5.55 ของเรื่องทั้งหมดได้แก่ วัดชนะสงครามฯ, วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาวาส และวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามฯ

5) ประเด็นที่มาตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ มีจำนวน 2 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 3.70 ของเรื่องทั้งหมดได้แก่ วัดกลางนา และวัดใหม่ทองคั่ง

6) ประเด็นที่มาตามสิ่งก่อสร้างและสถานที่ในท้องถิ่น มีจำนวน 2 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 3.70 ของเรื่องทั้งหมดได้แก่ วัดใหม่ (วัดบวรนิเวศวิหารฯ) และ วัดเสาชิงช้า

7) ประเด็นที่มาตามการประกอบอาชีพและเครื่องมือ มีจำนวน 2 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 3.70 ของเรื่องทั้งหมดได้แก่ วัดไร่พริก และ วัดสลัก (ลำดับที่ 5 6 และ 7 มีจำนวนเรื่องเท่ากัน) และน้อยที่สุดคือ

8) ประเด็นที่มาตามตำแหน่งที่ตั้งมีจำนวน 1 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 1.85 ของเรื่องทั้งหมดได้แก่ วัดบางขุนพรหมนอก (วัดสามพระยาฯ)

5.2 อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาภูมินามของวัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร จำนวนทั้ง 24 วัด ครั้งนี้ทำให้ผู้ศึกษามีข้อพิจารณาเกี่ยวกับประวัติและความหมายของภูมินามของวัดบางประการ ดังจะได้เสนอเป็นประเด็นต่อไปนี้

5.2.1 การศึกษาประวัติและความหมายของภูมินามของวัดแสดงให้เห็นบทบาทของวัดที่มีต่อสังคม

ประวัติความเป็นมาและความหมายของภูมินามของวัด นอกจากจะแสดงถึงความ เป็นศาสนสถานอันศักดิ์สิทธิ์ เป็นสิริมงคลแก่ผู้พบเห็นแล้ว ยังได้แสดงให้เห็นเรื่องราว สภาพทางสังคม

ที่ได้มีบทบาทเกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ อย่างชัดเจน เช่น ด้านประวัติศาสตร์ สังคม และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ กล่าวคือ

ด้านประวัติศาสตร์ วัดหรืออารามในพุทธศาสนา เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เช่น ถาวรวัตถุ พระพุทธรูป หรืองานศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมที่ปรากฏภายในวัด เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้สามารถบอกช่วงเวลาของประวัติศาสตร์และความเก่าแก่ของวัดได้ เช่น วัดมหาธาตุฯ ที่มีการค้นพบพระพุทธรูปในพระอุโบสถคือพระศรีสรรเพชญ์ ซึ่งได้สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นพระคู่บ้านคู่เมืองที่คนในยุคนั้นเคารพนับถือ จึงกล่าวได้ว่าวัดแห่งนี้เริ่มสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ต่อมาได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์อย่างเป็นทางการในสมัยรัตนโกสินทร์ จึงได้มีการเปลี่ยนนามและเติมสร้อยนามของพระมหากษัตริย์ตามสมัยที่ปรากฏเป็น วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เป็นต้น

ด้านสังคม ในอดีตคนไทยมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับวัดมาช้านาน เนื่องจากคนไทยส่วนมากนับถือพุทธศาสนา การรวมตัวของคนในสังคมจึงก่อให้เกิดการสร้างวัดและศาสนสถานต่างๆ ขึ้นมากมาย เพื่อเป็นจุดศูนย์รวมของชุมชน และใช้ในการบำเพ็ญประโยชน์ทางสังคม เช่น เป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นสถานศึกษา เป็นโรงพยาบาล เป็นที่ชุมนุม ฯลฯ ภาพสะท้อนสังคมในอดีตจึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้านอย่างแยกไม่ออก เช่น วัดโพธิ์ หรือวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามฯ ซึ่งถือเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของคนไทย เนื่องจากวัดแห่งนี้เป็นแหล่งรวมความรู้หลายแขนง ในอดีตได้เป็นสถานที่ให้ความรู้แก่กุลบุตรผู้มีความตั้งใจในการศึกษา พระสงฆ์ที่มีความรู้ด้านอักษรศาสตร์ก็ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้สนใจ จึงนับได้ว่าวัดโพธิ์หรือวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามฯ เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของคนไทย จนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

ด้านวิถีชีวิต สังคมไทยในอดีตอยู่ภายใต้การนำของพระมหากษัตริย์ วิถีชีวิตของคนแต่ละกลุ่มจึงมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันไป เช่น พระมหากษัตริย์นับเป็นสถาบันสูงสุด มีหน้าที่เป็นประมุขของชาติ คอยดูแลทุกข์สุขของประชาชน และอุปถัมภ์บำรุงพุทธศาสนา ดังมีวัดหรือพระอารามต่าง ๆ ที่พระมหากษัตริย์หลายพระองค์ได้ทรงสร้างไว้เป็นอนุสรณ์ เช่น วัดมกุฏกษัตริยารามฯ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามฯ วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมารามฯ เป็นต้น วัดเหล่านี้ล้วนเป็นผลงานของพระมหากษัตริย์ทั้งสิ้น ส่วนชนชั้นกลางและชาวบ้านทั่วไปมีการดำเนินชีวิตด้วยการประกอบอาชีพที่หลากหลายเช่น ค้าขาย ทำนา เป็นช่างสลัก ฯลฯ สังเกตได้จากการสร้างวัดในอดีตมักจะมีนามตามอาชีพของชาวบ้าน เช่น วัดกลางนา วัดไร่พริก วัดสลัก เป็นต้น ลักษณะทางสังคมที่อยู่ภายในกรอบวัฒนธรรมของคนไทยในอดีตแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน แต่กลุ่มคนทุกระดับชั้นก็อยู่ภายใต้พุทธศาสนา ซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ จึงได้ปรากฏวัด และศาสนสถานที่เจริญรุ่งเรืองในทุกยุคสมัย

5.2.2 วัดกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีชื่อเสียงทางการท่องเที่ยวในระดับต้น ๆ ของโลก ซึ่งนอกจากนักท่องเที่ยวจะมาชมทรัพยากรธรรมชาติและลักษณะภูมิประเทศที่งดงามแล้วนักท่องเที่ยวต่างก็ยังให้ความสนใจเป็นอันมากต่อการเยี่ยมชมวัดเพื่อศึกษาหาความรู้ เนื่องจากวัดเป็นศาสนสถานที่สำคัญยิ่งทางพุทธศาสนาเป็นสถาบันหลักสถาบันหนึ่งของสังคมไทยที่นักท่องเที่ยวทั่วไปให้ความสำคัญ และถือเป็นแหล่งรวมสถาปัตยกรรมที่งดงามอันแสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของไทยด้วย

ปัจจุบัน การท่องเที่ยววัดและอารามต่าง ๆ ในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร เป็นที่นิยมอย่างมากของนักท่องเที่ยวทั่วไป เพราะในเขตนี้มีพระอารามที่งดงาม และมีประวัติการก่อตั้งอันยาวนาน เช่น วัดพระแก้ว หรือวัดพระศรีรัตนศาสดารามภายในพระบรมมหาราชวัง ที่นักท่องเที่ยวต่างหลงใหลในความงดงามของสถาปัตยกรรมแบบไทยแท้ และความเชื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระแก้วมรกตที่ประทับอยู่ภายในพระอุโบสถ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามฯ ที่มีโลหะปราสาทที่เหลือเพียง 1 ใน 2 แห่งของโลกเท่านั้น วัดโพธิ์หรือวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามฯ ถือเป็นวัดที่มีชื่อเสียงเรื่องความงดงามทางศิลปะ เป็นแหล่งรวมความรู้หลายแขนง เช่น ตำหรับแพทย์ไทย และเรื่องราวที่ให้ความรู้ต่าง ๆ มากมาย นอกจากนี้ยังมีวัดอีกหลายวัดที่กล่าวได้ว่ามีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวระดับโลก ซึ่งเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวทั่วไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ภูมินามของวัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานครครั้งนี้ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.3.1 งานวิจัยนี้ได้รวบรวมและวิเคราะห์ประวัติความเป็นมาและความหมายของภูมินามของวัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ไว้เป็นหลักแหล่ง ผลจากการศึกษาจึงเป็นข้อมูลอ้างอิงในการด้านประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวได้อย่างดีแก่ผู้สนใจทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีคุณค่าควรได้ศึกษาเพื่อความถูกต้องชัดเจนในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

5.3.2 เนื่องจากงานวิจัยนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาประวัติความเป็นมาและความหมายของภูมินามของวัดในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ทางด้านประวัติและความหมายอย่างกว้าง ๆ จึงเสนอแนะให้ทำการวิจัยอย่างละเอียดในแต่ละเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องการเปลี่ยนแปลงของภูมินามวัดในแต่ละยุคสมัย เพื่อจะได้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวัด วัง และบ้านในแต่ละสมัยให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

5.3.3 งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาภูมินามของวัดในเขตพระนครในเชิงคติชนวิทยา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จึงน่าจะมีผู้ศึกษาภูมินามของสถานที่หรือสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ในเขตเดียวกันหรือเขตอื่น โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบเดียวกัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรมเอกสาร

กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ. (2525). *ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 1*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

กรมศึกษาธิการ, กระทรวงศึกษาธิการ. (2541). *พจนานุกรม (ร.ศ. 120)*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.

กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ (2507). *สังกฤต - ไทย - อังกฤษ - อภิธาน*. กรุงเทพฯ .

โรงพิมพ์คุรุสภา.

จินตนา ยอดยิ่ง. (2519). *ประวัติชื่อตำบลและหมู่บ้าน ในเขตอำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่*.

ปริญญาณิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อุดลำนานา.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. (ม.ป.ป.). *คติชาวบ้านอีสาน*. กรุงเทพฯ : อักษรวัฒนา.

โคมสุภาวงศ์ ทองปลิว. (2535). *การศึกษาความหมายชื่อหมู่บ้านและตำบลใน อำเภอเมือง*

จังหวัดเลย. ปริญญาณิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อุดลำนานา.

ดำรงราชานุภาพ, กรมพระยา. (2503). *มูลเหตุแห่งการสร้างวัดในประเทศไทย*. พระนคร :

กรมศิลปากร.

ทัศนีย์ ทานตวานิช และคนอื่นๆ. (2522). *การศึกษาและรวบรวมวัฒนธรรมพื้นบ้านภาค*

ตะวันออก. ชลบุรี : โครงการวิจัยภาษาและวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน.

เนตรนภิศ นาควัชรและคณะ. (2525). *วัดในกรุงเทพฯ. การเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี*.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นคร พันธุ์ณรงค์. (2524). *การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอ*

เมือง จังหวัดพิษณุโลก. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.

_____. (2525). *วัฒนธรรมพื้นบ้าน บ้านนาตะกุด ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ*

จังหวัดเพชรบูรณ์. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.

บุญเดิม พันรอบ และ ภารดี มหาจันทร์. (2522). *การสำรวจสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน*

ภาคตะวันออก. ชลบุรี : โครงการวิจัยภาษาและวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน.

- ป๋วย อึ้งภากรณ์. (2514, เมษายน-พฤษภาคม). *ข้อคิดเรื่องอุดมศึกษา*. วารสารเศรษฐศาสตร์ 1(3) : 10 – 20
- ประจักษ์ สายแสง. (2516). *วรรณกรรมจากตำบลดัสมาศ จังหวัดสุโขทัย* ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร. อุดลำนเา.
- ปราณี บานชื่น. (2527). *ความหมายและประวัติความเป็นมาของการตั้งชื่อตำบล หมู่บ้าน และสถานที่สำคัญต่างๆในจังหวัดเลย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ โอ เอส พรินต์ติ้งเฮ้า.
- ปรีชา อุตระกุล. (2521). *วรรณกรรมพื้นบ้านจากตำบลงรงกาใหญ่ อำเภอกพิมาย จังหวัดนครราชสีมา*. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศ กรมฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ.
- พระนศร. (ม.ป.ป.). *เอกสารรายงานราชการสำนักงานเขตพระนศร*. กรุงเทพฯ : เขตพระนศร. อุดลำนเา
- พิชทุร มลิวลย์. (2527). *ประวัติการปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- พูนศรี คัมภีร์ปกรณ. (2520). *ประวัติชื่อตำบลและหมู่บ้านในอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น*. ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร. อุดลำนเา.
- พูนจิตร บิดร. (2521). *การศึกษาชื่อประวัติตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร*. ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อุดลำนเา.
- ไพพรรณ อินทนิล. (2534). *การศึกษาประวัติตำบลและหมู่บ้าน อำเภอพนสนนิคม จังหวัดชลบุรี*. ชลบุรี : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ไพโรธ เลิศพิริยกุลม. (2516). *คติชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ : มิตรนราการพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2506). *อักขรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย*. ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชวรมณี,พระ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2527). *พุทธศาสนากับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์-การพิมพ์.
- เลื่อน วรรณรัตน์. (2512). *พระอารามครั้งพุทธกาล*. พระนศร: โอเดียนร์การพิมพ์.
- วัดทิพยวารี. (ม.ป.ป.). *สรุปประวัติวัดทิพยวารี*. (เอกสารเผยแพร่). กรุงเทพฯ : วัดทิพยวารี. อุดลำนเา.
- ศิลปากร,มหาวิทยาลัย. (2523). *การศึกษาทางภูมิศาสตร์เกี่ยวกับชื่อภูมิประเทศ ของจังหวัดนครปฐม*. (เอกสารการสัมมนาภูมิศาสตร์แห่งชาติครั้งที่ 3). ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร. อุดลำนเา.

- คันสนีย์ วีระศิลป์ชัย (2540). ชื่อบ้านนามเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- สงวน อ้นคง. (2514). สารานุกรมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : เกษมบรรณกิจ
- สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ. (ม.ป.ป.). ประวัติวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินต์ติ้ง
การพิมพ์.
- สมบุญ สุขสำราญ. (2527). พุทธศาสนา พระสงฆ์ กับวิถีชีวิตสังคมไทย. กรุงเทพฯ :
บริษัทประชาชนจำกัด.
- สุภาวดี กองสุวรรณ. (2531). การศึกษากระจายคำศัพท์ในจังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตร-
มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. อุดลำนาค.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2527). ศึกษาชื่อหมู่บ้านของอำเภอเมืองสุรินทร์. นครปฐม : สถาบันวิจัยภาษา
และวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา.
- อนุমানราชธน, พระยา. (2499). ชีวิตของชาววัด. พระนคร : ประพาสต้นการพิมพ์.
- อรสรอง บุตรนาค. (2541). เกาะรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : บริษัท ฐานการพิมพ์ จำกัด.
- อัมมร ฤๅระเจน. (2521). ประวัติของชื่อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช
จังหวัดนครศรีธรรมราช. ปริญญาบัตร การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อุดลำนาค.
- อภิศักดิ์ โสมอินทร์. (2526). ภูมิศาสตร์ชนบท. มหาสารคาม : ภาควิชาภูมิศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- อุดมลักษณ์ จิตต์รักเกียรติ. (2534). ดำนานชื่อสถานที่ในอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา.
วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สงขลา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-
วิโรฒ สงขลา. อุดลำนาค.

บรรณานุกรม

บรรณานุกรมสัมภาษณ์

- กรกฤษ กมฺมสุโข, พระ. (2547. 25 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุววรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดมกุฏกษัตริยาราม ราชวรวิหาร.
- คำคุณ ฐานิสฺสโร, พระมหา. (2547. 30 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุววรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดราชนัฏดาราม วรวิหาร.
- คุณาภรณ์, พระเทพ. (2547. 30 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุววรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดสังเวชวิศยาราม วรวิหาร.
- จตุพล คำทอง. (2547. 2 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุววรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม.
- ณรงชัย ธมฺมรกฺษิโต, พระมหา. (2547. 8 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุววรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดสุทัศนเทพวราราม ราชวรมหาวิหาร.
- ดิลก, พระเทพ. (2547. 5 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุววรรณ เกษจันทร์ ที่ วัดบวรนิเวศวิหาร
ราชวรวิหาร.
- เทวัญ วุฑฺฒิสฺสโร, พระ. (2547. 26 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุววรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดเอี่ยมวรนุช.
- ธรรมรักษิณประจิต, หลวงจีน. (2547. 26 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุววรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดทิพยวารีวิหาร.
- นพกร จงสุรสิทฺธิวัฒน์. (2547. 25 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุววรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดเทพธิดาราม วรวิหาร.
- บรรรหารสมณกิจ, พระครู. (2547. 26 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุววรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ราชวรวิหาร.
- บัณฑิต, พระธรรม (2547. 22 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุววรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดนรนาถสุนทริการาม.
- บุญเดือน กิตติสฺสโร, พระมหา. (2547. 10 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุววรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดสามพระยา วรวิหาร.
- บุญกอง คุณธโร, พระมหา. (2547. 11 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุววรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดมหรณพาราม วรวิหาร.

- ปัญญาวัฒน์, พระครูปลัด. (2547. 3 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดอินทรวินาร.
- ประเสริฐ ปสฺสภู, พระมหา. (2547. 28 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดชนะสงคราม ราชวรมหาวิหาร.
- ประสิทธิ์ อุกวณฺโณ, พระมหา. (2547. 28 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรรณ เกษจันทร์
ที่ วัดชนะสงคราม ราชวรมหาวิหาร.
- ประชา เขมาภิรโต, พระ. (2547. 7 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดใหม่อมตรส.
- ปรีดีโมลี, พระ. (2547. 22 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดนรนาถสุนทริการาม.
- ปรีดีโกศล, พระ. (2547. 10 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม ราชวรวิหาร.
- ประจวบ ปวโร, พระมหา. (2547. 20 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดราชบูรณะ ราชวรวิหาร.
- พิพัฒนานุกุล, พระครู. (2547. 7 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดใหม่อมตรส.
- พิศาลมุนี, พระราช. (2547. 2 กันยายน). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดมกุฏกษัตริยาราม ราชวรวิหาร.
- พิศาลปรีดิยาทร, พระครู. (2547. 10 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดสามพระยา วรวิหาร.
- พิพัฒนสารธรรม, พระครู. (2547. 11 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดมหรณพาราม วรวิหาร.
- มนัส พวงลำเจียก. (2547. 26 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ราชวรมหาวิหาร.
- รัตนารณ์, พระราช. (2547. 3 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดอินทรวินาร.
- รัตนโมลี, พระราช. (2547. 26 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ราชวรมหาวิหาร.
- วรมณี, พระราช. (2547. 25 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดเทพธิดาราม วรวิหาร.

- วรมณี, พระธรรม. (2547. 26 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรณ์ เกษจันทร์ ที่
วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ราชวรวิหาร.
- วิสุทธิธรรมภาณ, พระครู. (2547. 5 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรณ์ เกษจันทร์ ที่
วัดบวรนิเวศวิหาร ราชวรวิหาร.
- วิทยา เหวโต, พระปลัด. (2547. 18 กันยายน). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรณ์ เกษจันทร์ ที่
วัดปรินายก วรวิหาร.
- วิรัช ใจกล้า. (2547. 2 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรณ์ เกษจันทร์ ที่
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม.
- วิสุทธิวงศ์, พระศรี. (2547. 2 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรณ์ เกษจันทร์ ที่
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร.
- วินัยบัณฑิต, พระ. (2547. 25 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรณ์ เกษจันทร์ ที่
วัดตรีทศเทพ วรวิหาร.
- วิถี เขมารมโม, พระครูปลัด. (2547. 30 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรณ์ เกษจันทร์ ที่
วัดสังเวชวิศยาราม วรวิหาร.
- วุฒิชัย, พระครูสังฆรักษ์. (2547. 18 กันยายน). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรณ์ เกษจันทร์ ที่
วัดปรินายก วรวิหาร.
- ศรีสุตาภรณ์, พระครู. (2547. 26 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรณ์ เกษจันทร์ ที่
วัดเอี่ยมวรนุช.
- เศรษฐพงษ์ จงสงวน. (2547. 26 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรณ์ เกษจันทร์ ที่
วัดทิพยวารีวิหาร.
- สุเทพ สุริยาอมฤตย์. (2547. 27 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรณ์ เกษจันทร์ ที่
วัดศรีครุฑวราสังห์สภา.
- สุทธิพงษ์ อภิวิโส, พระมหา. (2547. 8 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรณ์ เกษจันทร์ ที่
วัดสุทัศนเทพวราราม ราชวรมหาวิหาร.
- สุภัทราสนกร, พระครู. (2547. 8 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรณ์ เกษจันทร์ ที่
วัดบูรณะศิริมาตยาราม วรวิหาร.
- สุนทรจริยโกศล, พระครู. (2547. 30 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรณ์ เกษจันทร์ ที่
วัดราชนัสดารามวรวิหาร.
- สุตาภรณ์, พระราช. (2547. 20 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุวรณ์ เกษจันทร์ ที่
วัดราชบูรณะ ราชวรวิหาร.

อภิสิทธิ์ มุลสาร. (2547. 10 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุววรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม ราชวรวิหาร.

อรุณ ปญฺญารุโณ, พระมหา. (2547. 25 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุววรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดตรีทศเทพ วรวิหาร.

อาทร ธมฺมเมธี, พระ. (2547. 5 ตุลาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุววรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดบูรณะศิริมาตยาราม วรวิหาร.

อุดมสังวร, พระครู. (2547. 4 กรกฎาคม). สัมภาษณ์โดย พระมหาสุววรรณ เกษจันทร์ ที่
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร.

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ ชื่อสกุล	พระมหาสุวรรณ เกษจันทร์
วัน เดือน ปี เกิด	11 มีนาคม 2517
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดระนอง
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	วัดราชฎ์บุรณะ แขวงบางปะกอก เขตราชฎ์บุรณะ กรุงเทพมหานคร
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	อาจารย์สอนพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรมบาลี
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	วัดราชฎ์บุรณะ แขวงบางปะกอก เขตราชฎ์บุรณะ กรุงเทพมหานคร โทร 0-6385-1296
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2548	กศ.ม. (เอกภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2541	พธ.บ. (เอกภาษาไทย) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย